

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAYINLANAN TERCÜME
DERGİLERİNİN ÇEVİRİ SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN
İRDELENMESİ (1940-1946)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fayika GÖKTEPE

Enstitü Anabilim Dalı : Çeviribilim

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. A. Nursen DURDAĞI

HAZİRAN - 2014

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

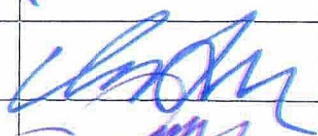

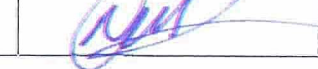
CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAYINLANAN TERCÜME
DERGİLERİNİN ÇEVİRİ SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN
İRDELENMESİ (1940-1946)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fayika GÖKTEPE

Enstitü Anabilim Dalı : Çeviribilim

Bu tez/.../2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK	Kabul	
Prof. Dr. Muharrem Tosun	Kabul	
Yrd. Doç. Dr. A. Nusem Durbici	Kabul	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygu olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Fayıka GÖKTEPE

12.06.2014

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılmasında, çalışmalarımın her aşamasını itina ile takip eden danışmanın Yrd. Doç. Dr. Aysel Nursen Durdağı'ya emekleri ve aynı zamanda bilimselliğimi geliştirmem açısından katkılarından dolayı teşekkür ve saygılarımı sunarım. Marmara Üniversitesi Almanca Mütercim Tercümanlık Bölüm Başkanı ve değerli hocam Doç. Dr. Sueda Özbent'e bana inandığı için ve desteğini hiç bir zaman esirgemediği için teşekkürü borç bilirim. Çalışmamın başından sonuna kadar her aşamasında fikirleri ile daima yanımda olan manevi kardeşim Sine Demirkıvıran'a tüm katkıları için ne kadar teşekkür etsem azdır. Çeviri sosyolojisi konusunda sürekli bilgileri ile beni aydınlatan Yrd. Doç. Dr. Sevinç Kabukçık'e katkılarından dolayı teşekkür ederim. Son olarak hayatımın her aşamasında olduğu gibi bu tez süresi boyunca da maddi ve manevi tüm desteklerimden dolayı başta annem ve babam olmak üzere tüm aileme şükranlarımı sunarım.

Fayıka GÖKTEPE

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
ZUSAMMENFASSUNG	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ATATÜRK VE İNÖNÜ DÖNEMİ KÜLTÜR POLİTİKALARI	4
1.1. Atatürk Dönemi Kültür Politikası	4
1.1.1. Tevhid-i Tedrisat Kanun	4
1.1.2. Üniversite Reformu	6
1.1.3. Harf İnkılabı	7
1.1.4. Tarih, Dil ve Edebiyat Alanındaki Çalışmalar	9
1.2. İnönü Dönemi Kültür Politikaları	13
1.2.1. İnönü Dönemi Dil ve Tarih Çalışmaları	14
1.2.2. Üniversite Politikası	15
BÖLÜM 2: CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAPILAN ÇEVİRİ ALANINDAKİ FAALİYETLER	17
2.1. Telif ve Tercüme Encümeni	17
2. 2. Telif Tercüme Heyeti	18
2. 3. Birinci Neşriyat Kongresi	22
2.3.1. Encümen Raporları	25
2.3.1.1. Basım, Yayın ve Satış İşleri Encümeni	25
2.3.1.2. Dilekler Encümeni	26
2.3.1.3. Edebi Mülkiyet Encümeni	27
2.3.1.4. Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Encümeni	28
2.3.1.5. Mükâfat, Yardım ve Propaganda İşleri Encümeni	30
2.3.1.6. Neşriyat ve Programı Encümeni	32
2.3.1.7. Tercüme İşleri Encümeni	33

BÖLÜM 3: TERCÜME BÜROSU	35
3.1. Tercüme Bürosu'nun Kuruluşu ve Amacı	35
3.2. Tercüme Bürosu ve Klasikler	41
3.3. Çevirmenlerin Özellikleri ve Çeviri Ölçütleri	42
3.4. Tercüme Bürosu'nun Çeviri Normları	44
BÖLÜM 4: TERCÜME DERGİSİ	56
4.1. Tercüme Dergisi Kuruluş Amacı ve Faaliyetleri	56
4.2. Tercüme Dergisi Özel Sayıları	57
4.3. Tercüme Dergisi Bölümleri	63
BÖLÜM 5: DÖNEMİN ÇEVİRİ SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	68
5.1. Çevirinin Sosyo-Kültürel Etkileri	68
5.2. Tercüme Dergisinin Çeviri Sosyolojisi Açısından İrdelenmesi	71
SONUÇ	77
KAYNAKÇA	80
EKLER	87
ÖZGEÇMİŞ	108

KISALTMALAR

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

H.A. YÜCEL : Hasan Ali Yücel

BTNK : Birinci Türk Neşriyat Kongresi

TDK : Türk Dil Kurumu

DP : Demokrat Parti

v.b. : ve benzeri

v.s. : ve saire

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Gerçin'in "Corioslanus" çevirisinde eleştirilen sözcük örnekleri

Tablo 2: Tercüme dergisinin çıkardığı özel sayılar

Tablo 3: Tercüme dergisinde Türkçeden yabancı dillere çevrilen metinler

Tablo 4: Tercüme dergisinde yer alan konu başlıkları

Tezin Başlığı: Cumhuriyet Döneminde Yayınlanan Tercüme Dergilerinin Çeviri Sosyolojisi Açısından İrdelenmesi (1940-1946)	
Tezin Yazarı: Fayıka Göktepe	Danışman: Yrd. Doç. Dr. A. Nursen Durdağı
Kabul Tarihi: 12.06.2014	Sayfa Sayısı: vii (ön kısım)+98 (tez)+20 (ek)
Anabilim Dalı: Çeviribilim	
<p>Bu tezde İsmet İnönü döneminde yayınlanan Tercüme dergileri çeviri sosyolojisi bakış açısı ile irdelenmiştir. Cumhuriyet'in ilanından 1946 yılına kadar geçen dönem içerisinde çeviri stratejisi ile beraber toplumda eğitim, dil, tarih vb. bir çok alanda sosyo-kültürel değişiklikler meydana gelmiştir. Atatürk döneminde görülen ulusçu ve milliyetçi anlayış kısa bir süre sonra yerini Batılı bir ideoloji olan hümanist düşünceye bırakmıştır. Atatürk'ün ölümünden hemen sonra İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesiyle dönemin devlet politikası hümanist düşünce "Türk Hümanizması" olarak belirlenmiştir. Bu hümanist düşünce doğrultusunda Tercüme Bürosunun kurulması ile başta Yunan, Latin ve Batı edebiyatlarından klasikler çevrilmiştir.</p> <p>Tercüme Bürosu ve Tercüme Dergisi yaptığı çeviriler ile ülkede kültür ithalinin yapılmasını sağlamıştır. Bu kültür ithalinin yaygınlaşmasını Tercüme Dergileri iki ayda bir çıkarmış oldukları sayılar ile desteklemiştir. Tercüme dergisinin o dönemde çıkan sayıları çeviri sosyolojisi açısından Gideon Toury'nin "Çeviri Normaları" ve Even Zohar'ın "Çoğul Dizge Kuramı" ile açıklanmıştır.</p> <p>Çeviri normları bağlamında Tercüme Bürosu sadece hangi eserlerin çevirilerinin yapılması gerektiği konusunda değil, hangi kriterler dahilinde eserlerin nasıl çevrilmesi gerektiği konusunda da adımlar atmıştır. Bunun yanı sıra dönemin içinde bulunduğu durum kültür ithalinin çeviri yoluyla yapılması zorunlu kılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Tercüme Bürosu, Tercüme dergisi, Hümanizm ve kültür ithali	

Title of the Thesis: The Study of Translation Journals Issued in the Republican Period from the Viewpoint of Sociology of Translation (1940-1946)	
Author: Fayıka GÖKTEPE	Supervisor: Assist. Prof. A. Nursen DURDAĞI
Date: 12.06.2014	Nu. of pages: vii (pre-text) + 98 (main body)+ 20(app.)
Department: Translation Studies	Subfield: Translation Studies
<p>This thesis seeks to investigate, from the point of view of sociology of translation, the Translation journals published in the İnönü Period. When a new translation strategy was introduced with the proclamation of the Republic, the society faced as a whole a number of socio-cultural changes in a wide range of fields, including education, language and history until the year 1946. The nationalist thought of the Atatürk Period was replaced after a while by humanist thought, a Western ideology. With the election of İsmet İnönü as President shortly after the death of Atatürk, the policy of the state then was defined as “Turkish Humanism”. Translation Bureau having been established with the development of this humanist thought, translations of a collection of Greek, Latin and Western classics were made.</p> <p>The translations of the Bureau brought about a heavy importation of culture into the country. The Translation Journals on the their part contributed largely to the spreading of such an importation of culture with a new issue published in every other month. The issues of the Journal published in the period under investigation have been explored with special reference to “Translation Norms” of Gideon Toury and “Polysystem Theory” of Even Zohar.</p> <p>As part of translation norms, the Translation Bureau took steps not only about which works to be translated, but also about what criteria to follow in the translations. Besides, the conditions of the period then obviously necessiated that the importation of culture be carried out by means of translation.</p>	
Key Words: Translation Bureau, Translation Journal, Humanism, Importation of Culture	

Titel der Arbeit: Die Untersuchung der Übersetzungszeitschriften in der Ära der Republik aus der Sicht der Translationssoziologie (1940-1946)	
Verfasserin: Fayıka GÖKTEPE Betreuerin: Assist. Prof. A. Nursen DURDAĞI	
Datum: 12.06.2014	Seitenanzahl: vii (Vorderteil)+98 (Text)+20(Anl.)
Fachbereich: Übersetzungswissenschaft Abteilung: Übersetzungswissenschaft	
<p>In dieser vorliegenden Arbeit wurde die Übersetzungszeitschrift, die erstmals in der Inönü-Periode herausgegeben wurde, aus der Sicht der Translationssoziologie untersucht. Angefangen mit der Ausrufung der Republik bis hin ins Jahr 1946 kam es zu einem soziokulturellen Wandel in der Gesellschaft, vor allem in Bildung, Sprache und Geschichte, die durch Übersetzungsstrategien hervorgerufen worden waren. Der westlich verwurzelte Humanismus rückte immer mehr in den Vordergrund und verdrängte die nationalistische Haltung aus der Zeit Atatürks.</p> <p>Gleich nach dem Tod Atatürks und mit der Ernennung İsmet İnönüs zum Präsidenten wurde der „Türkische Humanismus“ als neue Staatspolitik definiert. Mit dieser humanistischen Haltung wurde das Übersetzungsbüro gegründet und Klassiker aus der griechischen, lateinischen und westlichen Literatur übersetzt.</p> <p>Das Übersetzungsbüro und die Übersetzungszeitschrift gaben mit ihren Übersetzungstätigkeiten dazu Anlass, dass es im Land zu einem „Kulturimport“ kam. Der „Kulturimport“ wurde durch die Übersetzungszeitschrift, die jeden zweiten Monat erschien, gefördert und erweitert. Die Ausgaben der Übersetzungszeitschrift, die in dieser Zeit erschienen sind, können mit den „Übersetzungsnormen“ Gideon Tourys und der „Polysystemtheorie“ Even Zohars aus der Sicht der Translationssoziologie erläutert werden.</p> <p>In Bezug auf die Übersetzungsnormen kann gesagt werden, dass das Übersetzungsbüro nicht nur darüber entschied, welche Werke übersetzt werden mussten, sondern auch welche Kriterien bei den Übersetzungstätigkeiten berücksichtigt werden sollten.</p> <p>Der „Kulturimport“ durch Übersetzungstätigkeiten war in dieser Periode, aufgrund gesellschaftlicher Umständen unerlässlich.</p>	
Schlüsselwörter: Übersetzungsbüro, Übersetzungszeitschrift, Humanismus, Kulturimport	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu 1940-1946 yılları arasında İsmet İnönü döneminde Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel öncülüğünde “Türk Hümanizması” fikri ile yeni bir toplum bakış açısı yaratma çabasının, çeviriler yoluyla nasıl gerçekleştiğini çeviri sosyolojisi açısından irdeleyerek göstermektir.

“Türk Hümanizması” ve bu kapsamda Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisinin çeviri faaliyetleri daha önce “Türk Hümanizmi’nin Çeviri Boyutu: Tercüme Bürosu ve Tercüme Dergisi (1940-1946)” isimli yüksek lisans tezi Sayın Burcu Korucu tarafından ele alınmıştır. Ancak söz konusu tezde çeviri etkinliğinden çok dönemin siyasi olaylarına ve özellikle Cumhuriyet Halk Partisi’nde meydana gelen değişimlere yer verilmiş fakat çeviribilimsel bakış açısı yansıtılmamıştır.

Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisinin yayımlanmaya başladığı döneme kadar ülkede dil, tarih, kanun gibi bir çok alanda yeniliklere gidilmiş ve bu yenilikler sonucunda ülkede çeviri ihtiyacını doğuracak değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimlerin oluşmasında Atatürk ve İnönü dönemlerinde gerçekleştirilen kültür politikalarının büyük katkıları olmuştur.

Atatürk, kültür politikalarını modern ulusal kültür hedefi doğrultusunda gerçekleştirmiştir. Bu dönemdeki sosyo-kültürel yenilikler kendini özellikle eğitim, tarih, edebiyat ve dil konusunda göstermiştir. Bu alanlarda gerçekleştirilen inkılaplar sayesinde ümmetçi bir toplum anlayışından milliyetçi ve ulusal bir toplum anlayışına geçişin amaçlandığı düşünülmektedir.

Cumhuriyet döneminde ikinci bir kültür değişimi Atatürk’ün ölümünden hemen sonra İnönü dönemi ile kendini göstermeye başlamıştır. O tarihlerde milli kültürün yerine hümanist kültür anlayışı aşılanmaya çalışılmıştır. Hümanist düşünceye geçişte yapılan yeniliklerin daha iyi anlaşılması için çalışmada Atatürk dönemi kültür politikalarına da yer verilmiştir. Hümanizmin topluma benimsetilmesi adına başta dil, tarih ve edebiyat olmak üzere bir çok alanda yenilikler yapılmıştır. Böylelikle Latin ve Yunan kökenli kültür politikasının uygulanmasına geçiş sağlanmış ve bu dönem “hümanizma” dönemi

olarak adlandırılmıştır. Bu kültür politikası “Eski Yunan ve Roma medeniyetlerine inmek” olarak tanımlanmış, devletin resmi politikası haline gelmiştir. Dönemin hümanist kültür politikasının uygulanmasında Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in büyük katkıları olmuştur.

Çalışmanın Önemi

Bu çalışma Cumhuriyet tarihinin en yoğun çeviri etkinliklerinin yapıldığı dönemi kapsamakta ve sosyo-kültürel açıdan köklü değişimleri de ele almaktadır. Her ne kadar bu döneme yönelik Tercüme Bürosu ve Tercüme Dergisi ile ilgili çalışmalar yapılmış olsa da, hiçbir çalışma İsmet İnönü Döneminin siyasi olgularını Tercüme dergisiyle bağlantılı olarak işlememiş ve çeviri sosyolojisi açısından irdelememiştir. Bu çalışma “Türk Hümanizma” fikrinin çevirilerle nasıl hayat bulduğunu ve topluma nasıl işlendiğini gösterme gayesindedir. Bu bağlamda tezde Tercüme Bürosu kurulmadan önce toplumun Tercüme dergisi ve Tercüme Bürosu’nun aktif olduğu yıllarda yürütülen politikaların veya benimsenen siyasi fikirlerin kültürü nasıl etkilediği, dolayısıyla bu doğrultuda çeviri politikalarının hangi yönde ve hangi çapta gerçekleştiği gösterilerek, çeviri sosyolojisinin önemine vurgu yapılmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Atatürk dönemini kıstas alarak İsmet İnönü döneminin yürüttüğü siyaset ve hedeflediği “Türk Hümanizma” fikrinin kültür ve çeviri politikalarına nasıl yansıdığını, toplumun bundan nasıl etkilendiğini ve Türk kültür dokusunun nasıl değiştiğini göstermektir. Burada çevirinin gücü azımsanmayacak kadar çoktur, zira devlet politikasının “batılı, modern ve çağdaş toplum yaratma” yönündeki hedeflerinin gerçekleşmesi ancak batıdan yapılan çevirilerle sağlanabilmiştir. Aynı zamanda o dönemlerde basın ve yayın işlerinin tamamının devlet kontrolü altında olması ve hükümetin politikası ile aynı görüşte olmayan basın ve yayınevlerinin kapatılması oluşturulmak istenen hümanist fikrinin gerçekleşmesine hız kazandırmıştır.

Bu doğrultuda çalışmanın diğer amacı özellikle Tercüme dergilerinin çeviri sosyolojisi bakış açısı ile açıklamaya çalışarak bu dönem içinde hangi öğelerin önemli olduğu ve bunların toplumdaki yerini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda Gideon Toury’nin “Çeviri

Normları” ve Even Zohar’ın “Çoğuldizge Kuramı” kullanılarak konuya açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada genelden özele bir yol izlenerek yoğun ve faal bir çeviri etkinliğine sebep olan Birinci Türk Neşriyat Kongresinden başlayarak hangi kararlar ve amaçlar doğrultusunda, Tercüme Bürosu’nun kurulduğu ve oradan da Tercüme dergisine doğru nasıl bir yol izlendiği ve Tercüme dergilerinde hangi tercümelere neden yer verildiği açıklanmıştır. Tercüme dergisi çeviri sosyolojisinin sunduğu verilerle irdelenmiştir.

Tez içerik açısından beş bölüme ayrılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde Atatürk ve İnönü dönemi kültür politikalarına değinilmiş, sosyo-kültürel açıdan her iki dönemin de toplum yaşamına etki eden gelişmeleri ele alınmıştır. Bu gelişmelerin başında Atatürk döneminde özellikle toplumun kültür ve eğitim hayatını etkileyen yenilikler ve bunların da İnönü döneminde nasıl bir değişim gösterdiği irdelenmiştir.

İkinci bölümünde Cumhuriyet döneminde faaliyet gösteren çeviri kurumları ve bunların topluma kazandırdıkları irdelendikten sonra Birinci Neşriyat Kongresi ile Tercüme Bürosu’nun hangi sebeplerden dolayı kurulduğu açıklanmıştır.

Tezin üçüncü bölümde ise Tercüme Bürosu’nun kuruluş amacından yola çıkarak klasiklerin çevrilmesinin neden önemli olduğu açıklanmıştır. Bu bağlamda o dönemde çevirilerin hangi kriterleri taşıması gerektiği konusu irdelenmiş ve Tercüme Bürosunun hangi normlar doğrultusunda hareket ettiği saptanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Tercüme Bürosu’nun yayım organı olan Tercüme dergisinin kuruluş amacı ve faaliyetleri açıklandıktan sonra Tercüme dergilerinin özel sayılarının çıkarılmasındaki öneme vurgu yapılmıştır. Bunun yanı sıra Tercüme dergilerinde yer alan bölümlere değinilmiştir. Bu bölümlerin doğrultusunda o dönemlerin çeviriye bakış açılarına ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Tezin son bölümü ise çeviri sosyolojisinden oluşmaktadır. Bu bölümde çevirinin sosyo-kültürel etkilerinin üzerinde durulmuştur. Çeviri sosyolojisinin Tercüme dergisi üzerindeki etkisi dergilerden örnekler verilerek irdelenmiştir. Bu kapsamda toplumsal olguların çevirileri ne denli etkilediği ortaya konmuştur.

BÖLÜM 1: ATATÜRK VE İNÖNÜ DÖNEMİ KÜLTÜR POLİTİKALARI

Cumhuriyetin ilanı ile beraber hem Atatürk hem de İsmet İnönü dönemi politikaları sosyo-kültürel açıdan büyük önem arz etmektedir. Atatürk'ün gerçekleştirmiş olduğu inkılaplar ile toplumda milliyetçilik duygusu aşılacak istenmiş, buna karşın İnönü döneminin kültür politikaları ile ise özellikle çeviri yoluyla hümanist düşünce hayata geçirilmeye çalışılmıştır.

1.1. Atatürk Dönemi Kültür Politikası

Cumhuriyet'in ilanı ile beraber yeni bir devlet kurulmuş ve bu yeni kurulan devlet yapısında toptekun bir yapılandırmaya gidilmiştir. Uygulanan yapılandırmalar sadece siyaset veya devlet yönetimiyle sınırlı değildir ve toplumu etkileyen her alanda yapılmıştır. Bu yapılandırmalar içerisinde kültür politikasını belirleyen başlıca inkılaplar şunlardır:

1. Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretimin Birleştirilmesi Kanunu)
2. Üniversite Reformu
3. Harf İnkılabı
4. Tarih, Dil ve Güzel Sanatlar Alanındaki Çalışmalar (Gencer ve Özel, 2001: 235-251).

Yapılan bu kültür politikasına yönelik inkılapların özelliği olarak, eğitim, öğretim ve bilim alanlarında toplumu etkileyecek nitelikte olması gösterilebilir. Buradan anlaşılacağı üzere Atatürk sadece siyasi tutarlılıkla yetinmeyip, topluma milli ve ulusal kimlik yükleyebilmek için kültür politikalarında da aynı titizliği göstermiştir.

1.1.1. Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılmasının amacı, Osmanlı Devleti ve İmparatorluğu döneminden kalan eğitim programındaki boşluklara son vermektir. Çünkü o dönemlerdeki eğitim sistemlerinde homojenlik oluşmamıştır. Eğitim programları ve eğitim kurumlarının kuruluş amaçları birbirlerinden farklıydı. Bu sebeple bu

kurumlardan mezun olanlar hem farklı eğitim seviyelerine, hem de neredeyse birbirine zıt dünya görüşüne sahip olmaktadır. Birde o dönemlerde azınlıkların ve Müslüman olmayan Osmanlı vatandaşlarının istedikleri gibi okul açabilmeleri, durumu daha da karmaşık bir hale getirmiştir. Bunların sonucunda ise ülkede kültür ikiliği yaşanmakta, düşünce ve bilgi birikiminin farklı kuşaklara aktarılması imkansız hale gelmekteydi. İki tür öğretim sistemine son vermek ve kültür kargaşasını önlemek amacıyla 3 Mart 1924'te halifeliğin kaldırılmasıyla Tevhid-i Tedrisat Kanunu da kabul edilmiştir. Bu kanunla :

- Eğitim ve öğretim birleştirilmiştir. Böylece farklı okullarda yetişen genç kuşaklar arasındaki kültürel çatışma ortadan kaldırılmıştır.
- Ülkedeki her çeşit eğitim ve öğretim kurumları devlet denetimine alınarak Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, tüm eğitim ve öğretim işlerinden sorumlu tek kurum olmuş ve öğretim tek elde birleştirilmiştir.
- Medreseler kapatılmış; çağdaş, laik ve millî bir eğitim sistemine geçilmiştir (Öztürk, 2007: 21).

Mevcut eğitim sistemi Atatürk'ün tek millet, tek vatan, tek bayrak fikirleri ile bağdaşmamaktaydı, dolayısıyla Cumhuriyet kurulduktan sonra gerçekleştirilen ilk inkılaplardan biri Tevhid-i Tedrisat Kanunu olmuştur. Böylelikle Atatürk ulusalcılık düşüncesine bir adım daha yaklaşabilmiş ve aynı topraklar üzerinde okuyan birbirinden tamamen farklı kültür yapısının oluşmasının önüne ancak böyle geçebilmiştir.

Atatürk için ülkenin eğitim programının işleyişi ve eğitim şekli ülke yönetiminden daha değerlidir. Çünkü gelecek nesiller bu eğitim kurumlarından aldıkları eğitim ile yetişecektir ve bu yetişme tarzı ülkenin gelişmişlik seviyesi ile sosyokültürel bakış açılarını oluşturacaktır. Atatürk, eğitime verdiği önemi şöyle ifade etmektedir: "Eğer Cumhur reisi olmasam, Maarif vekilliğini almak isterdim." (İnan, 2007: 366).

Atatürk, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'ndan önce geleneksel eğitim sistemini üç temel noktada eleştirmektedir:

1. "Geleneksel eğitim milli olmadığından milli kültürün gelişmesine uygun değildi. Milli kültür gelişmesini engelliyor, milli benlik duygusunu zayıflatıyordu.

2. Geleneksel eğitim bütünüyle bilimsel zihniyete kapısını kapamış, gözünü bu dünyaya değil, öbür dünyaya çevirmişti. Bu nedenle çağın gereklerine ve toplumun ihtiyaçlarına cevap veremiyordu.
3. Geleneksel eğitim ezberciliğe dayanıyor, yapıcı ve yaratıcı olmayı engelliyordu.” (Gencer ve Özel, 2001:236).

Görüldüğü üzere Mustafa Kemal Atatürk kültür politikalarına, eğitim sistemini revize etmekle başlamıştır. Zira mevcut geleneksel olan eğitim sistemi Atatürk’ün ülkeyi ulaştırmak istediği muasır medeniyetler seviyesine ulaştırmak için yeterli olmadığı gibi, farklı kültürlerde eski gelenekler çerçevesinde bireylerin oluşmasına sebep olmuştur. Buda sosyo-kültürel bakımdan birbirinden farklı bireylerin yani heterojen nesillerin yetişmesine neden olacaktır. Eserpek, bu durumu “eğitimde şans eşitsizliğine yol açan sosyo-kültürel faktör “olarak betimlemiştir (Eserpek, 1977:156).

1.1.2. Üniversite Reformu

Ülkemizde Osmanlı döneminden, Cumhuriyet’in kuruluşunun onuncu yılına kadar sadece tek bir yükseköğretim kurumu olan Darülfünun vardı. Darülfünun, inkılapçı ve değişim içerisindeki toplumda tutucu bir tavır sergilemekteydi. Dönemin politikacıları ve bilim adamları ise, kurumun yeterince düşünmeyen, sorgulamayan, eleştirmeyen, toplumun ve ülkenin sorunlarına duyarsız kalan bireyler yetiştirdiğini düşünmekteydiler (Namal ve Karakök, 2011: 27).

Üniversite reformu yapılmadan önce Darülfünun’un da içinde bulunduğu durumu, dönemin Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip 1.8.1933 tarihinde yeni İstanbul Üniversitesi’nin açılışında şöyle dile getirmektedir:

“Memlekette büyük politik ve toplumsal dalgalanmalar olmaktadır. (Darülfünun) Bunun karşısında tarafsız bir seyirci rolünü sürdürdü. İktisat alanında önemli değişimler olmaktadır. Fakat Darülfünun, tüm bu olaylara tamamen ilgisiz görünüyordu. Hukukta köktenci değişiklikler yapıldı. Darülfünun yalnızca yeni kanunları ders programına almakla yetindi. Yazı reformu yapılmış, dilin özleştirilmesi hareketi başlamıştı. Darülfünun bununla hiçbir şekilde ilgilenmiyordu. Yeni bir tarih değerlendirilmesi ulusal bir hareket anlamında bütün ülkeyi sarmıştı. Darülfünun ‘un buna karşı ilgisini uyandırmak için, üç yıl

beklemek ve çabalar sarf etmek gerekti. Darülfünun en sonunda sustu, kendi kabuğuna çekildi ve adeta bir ortaçağ yalıtılmışlığıyla dış dünyadan tamamen koştu” (Widmann, 1999: 72).

Widmann’ın dile getirdiği Darülfünun ‘un ilgisizliği, yapılan yeniklere ve inkılaplara karşı duyarsızlığı bu kurumu da revize etme ihtiyacını doğurmuştur. Atatürk’ün bilimsellik adına düşündüğü ilerici fikirlerini gerçekleştirebilmek için bir üniversiteye ihtiyacı vardı. Kurulacak üniversite araştırmacı ve sosyo-kültürel gelişmelerde ön ayak olacak nitelikte olması gerektiği için Darülfünun artık işlevselliğini yitirmiş ve yerine İstanbul Üniversitesi gelmiştir.

Bütün bu duyarsızlığa son vermek ve gelişmişlik seviyesini yüceltmek amacıyla Atatürk’ün davetiyle Türkiye’ye çağrılan İsviçreli Profesör Albert Malche’nın incelemeleri sonucunda sunmuş olduğu rapor doğrultusunda yükseköğretim sistemimizdeki ilk üniversite reformu gerçekleştirilmiştir. 1933 tarihli kanunun 2252. maddesine dayanan reform, çağdaş anlamda bir üniversite kurmayı, Avrupa modeli yönetim ve eğitim- öğretimi esas almıştır (Namal ve Karakök, 2011: 27).

Anlaşıldığı üzere Batı ilmini alabilmek için, Batı üniversiteleri model alınmıştır. Darülfünun ‘un tersine, yeniliklere açık hatta yeniliğin tam da kendisini temsil eden bir üniversiteyi o zamanın şartlarında sadece garptan gelen bilim adamları kurabilirdi. Çünkü üniversite demek, bir ülkenin gelişmişlik seviyesi için gerek duyulan nitelikli bireylerin oluşumu, bilimsel çalışmalar ve nesnel eleştiriler doğrultusunda gerçekleştirilecek yeniliklerin oluşum noktası anlamı taşımaktadır. Bütün bunlara ulaşmak için üniversite reformu kaçınılmazdı.

1.1.3. Harf İnkılabı

Türkler, İslamiyet’i kabul etmeden önce Orhun ve Uygur alfabelerini kullanmıştır. İslamiyet’in kabulünden sonra Arap alfabesi kullanılmaya başlanmıştır. İlk Batılılaşma fikirleri ortaya atıldıktan sonra ise Latin alfabesine geçme fikirlerde belirmiştir. Harf inkılabından önce Latin alfabesi konusunda tartışmalar yapılmış ve Latin alfabesine geçiş için gerekçe olarak; Arap dilinin imlasındaki kuralsızlıklar, Arapça ve Farsça tamlamaların okunmasındaki zorluklar, büyük harflerin olmayışı ve Arap harflerin baskıyı güçleştirmesi gösterilmiştir, fakat yine de bir alfabe değişikliğine gidilmemiştir

(Gencer ve Özel, 2001: 238-239).

Latin alfabesine geçmek istemeyenlerin savundukları nokta, uzun yıllar sonucunda oluşan eser ve buna bağlı olarak kültür birikiminin Arap harflerinin bırakılmasıyla yok olacağı fikridir. Bu birikimin yok olması geçmiş ile kurulan manevi bağların da kopması anlamını taşımaktadır. Çünkü kültürün gelişiminde en belirgin etken olan yazının değişmesi ve yaklaşık bin yıldır kullanılan Arap alfabesinin atılması, süre gelen değerlerin yok olması anlamına gelmektedir. Arap alfabesi aynı zamanda eski toplumun bir simgesi sayıldığından, eski siyasal iktidarın da bir parçası niteliğindedir. Tüm bunların ötesinde Müslüman olan Türk toplumunun Kur-an' ın dili olan Arapçaya kutsal bir anlam yüklemesi Latin alfabesinin kabulünü zorlaştıran en büyük etmenlerdendir. Fakat Türk inkılabı ile amaçlanan, uygarlığı bir bütün olarak Batının gelişmişliğine yaklaştırmaktı. Her ne kadar toplumda Latin harflerinin Fransız harfleri olarak görülmesi büyük itirazlara yol açsa da, hedef, Latin kökünden Türkçenin dil yapısına uygun yeni bir alfabe oluşturmaktı (Tongul, 2004: 115-116).

Latin alfabesine geçiş tartışmaları 1 Kasım 1928' e kadar ara ara yapılmış ve Atatürk'ün Harf İnkılabı ile noktalanmıştır. Tongul "Türk Harf İnkılabı" adlı makalesinde Atatürk İnkılaplarının amacını şöyle dile getirmektedir: "Türk toplumunu bir kültür çeşidinden modern kültür kimliğine ulaştırma çabalarıdır." Atatürk Latin harflerine geçişi Türk kültürünün millileşmesi ve gelişmesini amaçlayan büyük bir adım olarak görmektedir. Aynı zamanda amaç okuma-yazmayı kolaylaştırmak ve daha yaygın bir hale getirmektir. Latin alfabesine geçişi kısaca gerekçelendirmek gerekirse:

- Halka okuma yazma öğrenmeyi kolaylaştıracak bir yazı sistemini almak.
- Türk dilinin zenginliğini ortaya koyup gelişmesini sağlamak.
- Uygar milletlerle iletişimi kolaylaştırmak (Tongul, 2004: 110-115).

Maddelerden de anlaşılacağı gibi Harf devrimi ile ülkede yabancı dil öğrenimi daha kolay bir hale gelecektir. Arap yazım kurallarındaki eksiklikler giderilecek ve yeni oluşturulmak istenen uygar milletler seviyesine yetişmek daha kolay olacaktır. Tabii aynı zamanda harf devrimi kendisiyle geçmişte var olan milli kütüphanenin yeni nesil tarafından kullanılmasını imkansız hale getirecektir, ancak bu noktada yapılacak olan dil

içi çeviriler etkin olacaktır. Böylelikle eski kültür değerlerin yok olması da engellenecektir.

Belirtilen bütün bu nedenlerin dışında Harf devriminin sosyo-kültürel açıdan da etkileri olmuştur. Bu bağlamda Korkmaz, “Alfabe Devriminin Türk Toplumunu Üzerindeki Sosyal ve Kültürel Etkileri” adlı makalesinde Latin alfabesine geçişin eğitimde; ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik ve dilin Türkçeleştirilmesi alanlarında katkıları olduğunu belirtmiş, bununla birlikte yeni Türk Cumhuriyeti’nin Batıdaki siyasal imajı sosyal ve kültürel açıdan güçlendirilmiş ve Türkçe konuşulan ülkeler arasında ortak iletişim dilinin ve kültür birliğinin oluşturulmasında önemli katkıları olmuştur (Korkmaz, 2009: 1478-1479).

1.1.4. Tarih, Dil ve Edebiyat Alanındaki Çalışmalar

Türk devletlerinin çok köklü bir tarihi ve kültürü bulunmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluşu ile Türk kültürü daha geniş topraklara ulaşmış ve İslamiyet’in kabulü ile alfabe konusunda değişiklikler yapılmıştır. Bu dönemden sonra Arap alfabesi kullanılmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra Osmanlı Devleti’nde Tanzimat Dönemi’ne kadar İslami temellere dayanan İmparatorlukta, Müslüman halkın arasında ortak bir kültür oluşturmak amacıyla İslam tarihi, devlet tarihi olarak kabul edilmiş ve medreselerde verilen tarih derslerinde bu tarih okutulmuştur.

Tanzimat Dönemi’nde Avrupa’nın etkisiyle Osmanlı tarihi önem kazanmış ve medrese dışındaki yeni açılan okullarda İslam tarihinin yanı sıra Osmanlı tarihi dersleri de okutulmaya başlanmıştır. Ancak Osmanlı tarihi ve İslam tarihi okullarda ders olarak verilirken geçmiş dönem Türk tarihine yer verilmemiştir.

Bu sebeple, Avrupa’da Türk tarihine yönelik asılsız ve aşağılayıcı iddialar içeren bilgiler okul kitaplarında bile yer almıştır. Bu bilgilerde Türklerin sarı ırktan oldukları ve Avrupalılara göre ikinci sınıf bir insan tipi oluşturdukları öne sürülmüştür. O dönemlerde Türkiye’de gelişmiş bir tarih araştırma merkezinin olmayışı ve tarihçilerimizin büyük bir kısmının Avrupa tarihlerinden tercüme yaparak tarih kitapları yazmalarından dolayı bu tür bilgiler yayılmıştır (Gencer ve Özel, 2001: 242-243).

Türklerin sarı ırktan geldikleri dedikodusundan haberdar olan Atatürk tepkisini şöyle

dile getirmiştir: “Bizim milletimiz derin bir maziye maliktir. Büyük devletler kuran ecdadımız büyük ve şümüllü medeniyetlere sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için borçtur.” diyerek Türk tarihinin detaylı olarak incelenmesini istemiştir. Atatürk’ün Türk tarihinin araştırılmasını istemesinin nedenlerini Karal şöyle açıklamaktadır:

1. “Türklerin sarı ırktan olduğuna yönelik yayılmış olan yanlış iddialar,
2. Türklerin medeni kabiliyetten ve istidattan mahrum olduğuna yönelik iddialar,
3. Türk toprakları üzerindeki iddialar,” (Karal, 1998:162’den aktaran Öztaş, 2009: 96).

Dünya üzerinde Türklerin ikinci sınıf bir dünya vatandaşı olması veya böyle bilinmesi Atatürk için kabul edilir bir şey değildi. Bu nedenle tarihimizin belgelere dayandırılarak bilimsel olarak araştırılması gerektiğini vurgulamış ve tarih çalışmalarını başlatmıştı. Bu çalışmalar aşağıda belirtilen kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmıştır.

- Türk Tarih Heyeti, 23 Nisan 1930 yılında kurulmuş 605 sayfalık “*Türk Tarihinin Ana Hatları*” kitabını yazmıştır.
- Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu), 12 Nisan 1931 yılında kurulmuş ve kurum olarak ilmi müzakerelerde bulunmak, Türk tarihini araştırmak, araştırmalar için gerekli yerlere heyet göndermek, yapılan çalışmaları bastırmakla görevlendirilmiştir.
- Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, “Türk Tarihinin Ana Hatları” kitabını sadeleştirilerek liselerde okutulmak üzere “Ortamektep İçin Tarih” kitabı yazdırılmıştır (Öztaş, 2009: 96-99).

Atatürk kültür ve tarih konusundaki görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

“Kültür, bir milletin bütün tarihi seyrini gösteren bir harekettir. Bugün yaşayan milletler varlıklarını ispat ve sürdürmek için çalışırlar, fakat onların dayanacağı bir esas, kökünü kendisinden alacağı bir kültürleri bulunmazsa temel sağlam olmaz. Onun içindir ki, tarihlerinde kültür izi bırakmayan ulusların en nihayet yalnız adları

kalmıştır... Türk Kültürçüleri eskiye de önem vermekte, eskinin ve tarihin derinliklerini araştırmaktadır.” (İnan, 2007:373-374).

Atatürk için tarih o ülkenin kültürü demektir ve tarihine sahip çıkmayan bir ülke kültürüne de sahip çıkamaz.

Cumhuriyet döneminde sadece Harf İnkılâbı ve tarih alanında değil, Türk dilinin sadeleştirilmesi konusunda da çalışmalar yapılmıştır. 12 Temmuz 1932 tarihinde Türk dili hakkında inceleme ve yayınlar yapmak üzere Türk Dili Tetkik Cemiyeti (1936 tarihinde ise Türk Dil Kurumu) kurulmuştur. Bu kurumun amacı; Türkçeyi, Arapça, Farsça ve diğer yabancı dillerden arındırmak, kullanılan bu yabancı kelimelerin yerine halk arasında kullanılacak yeni kelimeler üretmek, Türk dilinin zenginleşmesini ve bilim dili olmasını sağlamaktır (Gencer ve Özel, 2001: 245-246).

Dilin sadeleşmesi ve kullanımının daha da yaygınlaştırılması, özellikle de Arapçanın etkisinden tam anlamıyla kurtarılması amacıyla 1932 tarihinde ezan, kamet, hutbe ve Kur'an'ın Türkçeleştirilmesi, yani Türkçe olarak okutulması başlatılmıştır (Gencer ve Özel, 2001: 247).

Atatürk'ün dilde sadeleşme ile hedeflediği sadece Türkçedeki mevcut yabancı kelimelerin dilden atılması değil, aynı zamanda Türkçeyi karmaşık kelime yapılarından arındırmak, herkesin konuştuğu ortak ve anlaşılır bir dil meydana getirmektir. Tarih çalışmaları ile de Batı'da bilinen yanlış bilgilerin yersiz olduğunu ispatlamak, yeni nesillerin ulusçu ve milliyetçi bir tarih anlayışını benimsemesini ve sahiplenmesini sağlamaktır.

Bütün bu gelişimlerin içinde edebiyatta da özellikle Atatürk döneminde toplumsal bilincin oluşturulması ve ulus kavramının yerleşmesinde çevirinin çok aktif bir rolü olduğundan bahsedilemez. Çünkü o dönemlerde devlet denetimi altında olan Tercüme Heyeti çok kısa bir süre faaliyetini sürdürmüş olup gelişmelerin öncülüğünü ülkede yetişmiş olan yazarlarımız üstlenmiştir. Bu konuda Atatürk, ulus ve milliyetçilik duygularının hayata geçirilebilmesi için bunların kendi yazarlarımızdan çıkması gerektiği düşüncesine sahiptir. Bunu o dönem yazarlarının isim ve eserlerinde açıkça görmekteyiz. Örnek olarak; Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Reşat Nuri Güntekin'ini bu bağlamda anabiliriz. Bunların dışında da adları burada

belirtilmemiş nice yazarlarımız vardır. Atatürk'ün edebiyata verdiği önem şöyle belirtilmektedir:

“Edebiyat denildiği zaman şu anlaşılır: Söz ve anlamı, yani insan dimağında (ufkunda) yer eden her türlü bilgiler ve insan karakterinin en büyük duygularını, bunları dinleyen veya okuyanları, çok alakalı kılacak surette söylemek ve yazmak sanatı” (İnan, 2007: 394).

Konur Ertop, bu dönemdeki yazarlarımızın milli duyguların canlanması ve ayakta durması konularında eserlerini oluşturduklarını belirtmektedir. Yazarlarımız eserlerinde Kurtuluş Savaşı, savaşta yaşananlar, savaştan sonra oluşturulan yeni devlet, yeni toplum, geçim sıkıntısı, laiklik ve Batılılaşma gibi konuları işlemişlerdir (Gök, 2011: 55-56).

Atatürk'ün yapmış olduğu bütün yeniliklerin ana prensibi ulusal, milliyetçi ve sosyo-kültürel açıdan zengin bir toplum oluşturmaktır. Kültür alanında yapılan bu ilkelerin yanı sıra, Atatürk döneminde yapılan çeviriler incelendiğinde, o dönemde daha çok “adaptasyon” veya “yerelleştirme” yapıldığı anlaşılmaktadır.

“Yerelleştirme, kaynak metne özgü kavram ya da kültürün erek metinde hâkim olan değerlere ya da normlara akıcı bir şekilde uyarlanmasıdır. Bu bağlamda yerelleştirme stratejisine “uyarlama” ya da “ adaptasyon” da denilebilir. Amaç, erek okur kitesinin yabancılik hissetmeden erek metinle bütünleşmesidir.“ (Şahbaz, 2013:631)

Bu konuya Tosun ve Şimşek “Osmanlının son döneminden Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemine devlet eliyle yaptırılan çevirilerin toplumsal ve kültürel değişime etkisi” başlıklı çalışmasında şöyle ışık tutmuşlardır: “Atatürk döneminde [...] öncelikle anayasa, kanunlar, toplumsal hayat pratiğindeki devrimler büyük hızla gerçekleştirilip, bu konuda çevirilerle şekillenecek bir kültürel dönüşüm beklenmemiştir” (Tosun ve Şimşek, 2012:1724).

Atatürk döneminin şartları göz önünde bulundurulduğunda ve Cumhuriyetin henüz kurulduğu düşünüldüğünde toplumda yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur, dolayısıyla yapılan çevirilere bakıldığında daha çok toplumsal yaşam ve düzen ve

toplumun eğitimi ile ilgili metinler çevrilmiştir, örneğin medeni kanun, okul kitapları, vs. Bu çevriler işlevsel olabilmeleri ve erek kitleye hitap etmesi gerektiğinden yerleştirme/adaptasyon yoluna başvurulduğu söylenebilir. Yapılan çevirilerde amacı erek okur kitlesinin yabancılik hissetmeden metinlerle bütünleşmesidir.

1.2.İnönü Dönemi Kültür Politikaları

Atatürk'ün ölümünden sonra 11 Kasım 1938'de TBMM'de yeni Cumhurbaşkanı seçimi yapılmış ve İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçilmiştir. İnönü döneminde “tek parti, tek millet, tek lider” sloganlarına dayanan bir Türkiye kurulmuştur. İnönü, Atatürk dönemi politikacılarını siyasetten tasfiye ederek kendi ekibini kurmuş ve böylece Atatürk dönemi kültür politikalarından vazgeçerek, Latin ve Yunan kökenli kültür politikasının uygulanmasına geçişi sağlamıştır. Bu dönem “hümanizma” dönemi olarak adlandırılmıştır. Bu kültür politikası “Eski Yunan ve Roma medeniyetlerine inmek” olarak tanımlanmış ve resmi devlet politikası haline getirilmiştir (Akkaya, 2012: 5-6).

Atatürk'ün ölümünden hemen sonra ulusçuluk ve milliyetçilik temellerine dayalı olan politikaların yerine hümanist bir kültür politikasının getirilmesi sosyolojik olarak bakıldığında toplum üzerinde bir kültür kargaşasının doğması ihtimalini gündeme getirmiştir. Atatürk ilke ve inkılapları ile hızlı bir gelişim ve kültür değişimi yaşayan ülke, bir o kadar hızlı şekilde yeni bir sosyo-kültürel yapı içine sürüklenmiştir.

Hümanist kültür düşüncesinin uygulanmasında dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel öncülük yapmış ve bu dönem Yücel tarafından “Türk Hümanizmi” olarak adlandırılmıştır (Gök, 2011: 95).

Türk Hümanizmasının en büyük savunucularından olan Yücel bu kültürü yaymak ve ilerlemesini hızlandırmak için 1939 yılında bir kaç lisede Latince ve Yunanca derslerinin verilmesini kararlaştırmıştır. Daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Tercüme Bürosu kurulmuş ve bu büroda hızlı bir şekilde Birinci Neşriyat Kongresi'nde Tercüme Encümeni tarafından Batı'dan çevrilmesi tespit edilen klasiklerin çevirisi yapılmıştır. Bunun yanı sıra Halkevleri, Köy enstitüleri ve üniversiteler aracılığıyla hümanizm fikrinin kültürün ana kaynağı olarak kabul edilmesi için çalışmalar başlanmıştır (Aşçı, 2012: 106).

Atatürk döneminde yapılan inkılapları içinde bulunulan çağın normlarına uygun hale getirme çabaları, İnönü döneminde de devam etmiş, fakat bu dönemin devlet yönetimi ideolojisi Atatürk'ten farklı olduğu için Atatürk'ün belirlemiş olduğu doğrultuda ilerleme sağlanamamıştır. İnönü dönemi politikaları hümanist anlayışa dayandığı için ve bu anlayış aynı zamanda devlet politikası olduğundan, toplumda farklı bir sosyo-kültürel bakış açısının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu anlayış doğrultusunda oluşan değişimler Atatürk'ün gerçekleştirdiği inkılaplarda oluşan değişimlerden anlaşılmaktadır.

1.2.1. İnönü Dönemi Dil ve Tarih Çalışmaları

İnönü döneminde dilde yapılan çalışmalara devletin benimsemiş olduğu hümanizm kültür politikası yansımıştır. Dilden tasfiye edilen Arapça ve Farsça kelimelerin yerine Latince ve Yunanca asıllı kelimeler girmeye başlamıştır (Şeker, 2000: 60-62).

Atatürk döneminde ulusal ve kültürel bir dil modeli yaratmak, böylece öz Türkçeyi oluşturmak amacıyla Arapça ve Farsça kelimelerin dilden çıkarılmasıyla yapılan sadeleştirme çalışmaları, kendini İnönü döneminde Yunanca ve Latince kelimelerin dile yerleştirilmesine bırakmıştır. Çok kısa bir süre zarfında öz Türkçeyi oluşturma ve kültürümüzü millileştirme fikri değişmiş, yeni bir kültür anlayışı ortaya çıkmıştır. Bir kültürün değişmesi veya yeni bir kültür yapısının ortaya çıkması sosyolojik bakımdan da toplum yaşamının yeninden biçimlenmesi olarak algılanabilir.

İnönü dönemindeki dil çalışmalarında Latince ve Yunancanın büyük etkisi olmuştur. Özellikle klasikler arasından yapılan çeviriler bu etkiyi açıkça gözler önüne sermektedir. Tüm bu çalışmalarla varılmak istenen nokta Hasan Ali Yücel'in deyimleriyle "Türk Hümanizması" olmuştur (Gök, 2011: 110-113).

Yücel, dildeki ve kültürümüzdeki bu hümanist anlayışı şöyle dile getirmiştir: "Kültür anlayışımızda milliyetçiliğin tecellilerinden biri de Cumhuriyet'in daha ilk zamanlarında, Arapça ve Farsçayı kaldırmamız olmuştur. Bu boşluğu o da seneler sonra bu yakınlarda Latince ve Yunanca ile doldurmaya başladık" (Erbil ve Karakaş, 2007: 384).

Atatürk dönemindeki dil çalışmalarında dilde kendi öz benliğini bulma çabaları

görülürken İnönü döneminde, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in gayretleri ile dil Yunanca ve Latincenin etkisi altına girmiştir. Yani aslında Türkçede kendi öz benliğine dönme çalışmaları yine yapılamamış, bu çalışmalar yerini tekrardan başka dillerin etkisi altına girerek sürdürmüştür. Bir dilde yaşanan değişimler aynı zamanda o dili konuşan ülke vatandaşlarının sosyo-kültürel hayatının da değişiminin zeminini hazırlamış olmaktadır.

İnönü döneminde sadece dilde değil, tarih alanında da yapılan çalışmalarda hümanist anlayış ön plana çıkarılmıştır. Bu durum o dönemlerde yapılan tarih kongrelerinin dışında kendini okul müfredatlarında ve ders kitaplarında da göstermiştir. Okullarda okutulacak tarih kitaplarının sadece başlangıç bölümünde Türk tarihine ait konular ele alınırken, kitabın üçte ikisi ise Roma ve Yunan uygarlıklarına ait konulara ayrılmıştır (Erbir ve Karakaş, 2007: 386).

Okullarda okutulan tarih kitaplarında Türk tarihine, Roma ve Yunan tarihi kadar detaylı yer verilmemesinde hükümetin hümanist politikasının etkisi olmuştur. Fakat Atatürk'ün ölümünden hemen sonra gerçekleşen bu gelişmeler, toplum içerisinde hangi tarihin gerçek tarihimiz olduğu konusunda soruların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çünkü Anadolu ve Asya'da aranan köklerimiz yine yön değiştirerek kendini, Türkleri sarı ırk olarak nitelendiren Avrupa'ya dönmüştür.

1.2.2. Üniversite Politikası

Hümanist kültür politikası kendini üniversitelerde de göstermiştir. O dönemlerde üniversitelerin Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olması ve bakanlığın da hümanist kültür politikaları benimsemesi dönemin bir yansımasıdır. Bu yansıma doğrultusunda en önemli uygulama Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde, Latin dili ve Yunan filolojisinin okutulacağı kürsünün kurulması olmuştur. Böylelikle Latince üniversitelerde zorunlu ders haline gelmiştir. Bunun yanı sıra hükümet, hümanist kültür politikasının halka yayılması ve benimsetilmesi amacıyla üniversite hocalarından 1939 itibariyle İstanbul ve Ankara Halkevlerinde seri konferanslar vermesini istemiştir. Daha sonra başka illerde de bu konferanslar verilmiştir (Şeker, 2000: 49-50).

Hükümet hümanist fikrin bir an önce yurdun dört bir tarafına en hızlı şekilde yayılmasını sağlayabilmek için devletin bütün kurumlarını seferber etmiştir. Böylelikle

de hümanist kültür politikası uygulanmaya başlamadan önce ortaöğretim kurumlarından mezun olan ve üniversiteye giren öğrencilerde bu politikayı aşılacak için üniversite programlarına Latince yerleştirilmiştir. Üniversite hocalarından da illerde verecekleri konferanslar ile halkı hümanizm konusunda bilgilendirme ve bakış açılarını bu doğrultuya çekme çalışmaları yapmaları istenmiştir. Bu noktada üniversite hocalarından faydalanmalarında, halkın öğretmenlere büyük önem vermesi gerekçe olarak gösterilebilir.

Sonuç olarak Cumhuriyet ve öncesindeki her dönemde, dönemin önde gelenleri ve yöneticilerinin benimsedikleri kültür anlayışına göre sosyal ve kültürel alanlarda ülkenin iç politikalarını belirleyecek şekillerde değişiklikler ve gelişmeler yaşanmış, bütün bunlar topluma yansıtılmıştır. Atatürk döneminde benimsenen ve yaptığı inkılablarla hayata geçirilmesi ile ulusal toplum ve milliyetçi anlayış, İnönü döneminde yerini hümanist kültüre bırakmıştır. Bu durumu Kayaoğlu şöyle özetlemektedir:

“Atatürk döneminden de farklı bir kültür dokusu oluşturulmaya çalışılmıştır. Atatürk döneminde radikal laik düzenlemeler çerçevesinde toplum hayatından (ümme anlayışından) ferdi plana indirgenen dinin yeri milliyetçilik mefhumu ile doldurulmaya çalışılıyordu. İnönü döneminde ise milliyetçilikten de vazgeçilmiş, yerine Yunan Latin (hümanist) kültürü ikame edilmeye başlanmıştır” (Kayaoğlu, 1998: 295).

BÖLÜM 2: CUMHURİYET DÖNEMİNDEKİ ÇEVİRİ FAALİYETLERİ

Çeviri faaliyetlerine yalnızca Cumhuriyet döneminde değil, daha önceki dönemlerde de önem verilmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan ve daha sonraları çeviriyi sistematik bir hale getiren ilk adım, Telif ve Tercüme Encümeni'nin kuruluşu ile başlamıştır. Bunu daha sonra Telif ve Tercüme Heyeti ve Tercüme Bürosu izlemiştir (Yağcı,1999: 229-230).

Devlet eliyle kurulan tercüme kurumları arasında en sistemli faaliyet gösteren Tercüme Bürosu olmuştur. Aynı zamanda Tercüme Bürosu, kendi bünyesinde Tercüme Dergisi çıkaran ilk kurum olmasıyla da Cumhuriyet tarihinde büyük bir yer edinmiştir.

2.1. Telif ve Tercüme Encümeni

Telif ve Tercüme Encümeni 1921 yılı itibarıyla Samih Rıfat başkanlığında kurulmuştur. Kuruluşunun amacını Kayaoğlu şöyle ifade etmektedir: “Telif ve Tercüme Encümeni'nin gayesi, maarifin bütün memleket sathına yayılması ve milli harsın inkişaf ettirilmesidir.” (Kayaoğlu, 1998: 200). Başka bir deyişle Telif ve Tercüme Encümeni'nin kuruluş amacı ülkede herkesin eğitim alması ve milli kültürün gelişmesidir. Yani amaç eğitimin sadece belli bir bölgede veya büyük yerleşim yerlerinde değil, yurdun dört bir tarafında gelişmesini sağlamaktır.

Kayaoğlu Telif ve Tercüme Encümeni faaliyetlerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Memlekette iptidai (ilkokul) maarifin en kolay usullerle yayılması.
2. Efrad-ı memlekete akaidi-i islamiyenin, benliğinin, menşe-i tarihisinin talimi.
3. Ulum-ı aliyenin talimi (Kayaoğlu,1998: 200).

Yukarıdaki maddeler çerçevesinde Telif ve Tercüme Encümeni'nin özellikle ülkede mevcut bulunan eğitim ve öğretim alanında faaliyetlerini gerçekleştirdiği ve bu faaliyetlerle beraber memleketin her köşesine ulaşmayı amaçladığı söylenebilir. Bu amaçlarını gerçekleştirirken, İslamiyet'in ana esaslarından biri olan akaiden

yararlanmıştır. Kayaoğlu Türkiye’de Tercüme Müesseseleri kitabında Tercüme Encümenlerinin akaid konusunu nasıl ele aldıklarını şöyle dile getirmektedir:

“Encümen, memleketin tarihi, coğrafi, iktisadi, ictimai malumata olan ihtiyaçlarını temin için 10 kadar ilmi kıymeti haiz seçkin ve faydalı eserin tercümesine başlanmış ve ilk iş olarak da köy mektepleri için taşbasması, harekeli bir *akaid* kitabı yazdırılarak bastırılması kararlaştırılmıştır. Telif ve Tercüme Encümeni’nin ilk iş olarak köy mektepleri için bir akaid kitabı yazdırmayı karara bağlamış olması dikkat çekicidir. Maarif Vekâleti’nin Encümen vasıtasıyla böyle bir teşebbüste bulunması o devrede bütün birimlerin olduğu gibi, halkla din yoluyla diyaloga geçme ve Anadolu’daki mektepleri bu şekilde kendine bağlama yolunu seçmiş olduğu söylenebilir” (Kayaoğlu, 1998: 2001).

Görülen o ki, bu yıllarda Telif ve Tercüme Encümenleri kişilerin dini inançlarını dikkate alıp bu inançlar doğrultusunda onlara ulaşılmak istemişlerdir. Eğitim ve kültür akaid kitapları ile bağdaştırılmaya çalışılmış ve sadece şehirde değil, köyde yaşayan vatandaşlara da hitap etmesi amaçlanmıştır. O dönem toplumunun kültürel ve sosyal bakış açısının ümmet anlayışına dayanmasından dolayı dini kaideler temel alınmış ve böylelikle halkla buluşmanın daha kolay olabileceği düşünülmüştür.

2. 2. Telif Tercüme Heyeti

TBMM hükümetleri döneminde kurulan ikinci tercüme faaliyeti ise *Telif Tercüme Heyeti*’dir. 25 Haziran 1921 tarihinde kurulan Heyet, 1926 tarihine kadar çalışmalarını sürdürmüştür.

Telif Tercüme Heyeti Akçuraoğlu Yusuf Bey başkanlığında kurulmuş ve katipliğini Hakkı Baha Bey üstlenmiştir. Heyetin diğer ilk azaları şunlardır:

1. Akçuraoğlu Yusuf Bey
2. Veled Çelebi Efendi
3. Ağaoğlu Ahmed Bey
4. Ziya Gökalp Bey
5. Mahmud Esad Bey

6. Vahidettin Efendi
7. Kazım Nami Bey
8. Edip Bey
9. Hakkı Baha Bey

Ziya Gökalp, Yusuf Akçuraoğlu veya Veled Çelebi Efendi gibi isimlerin aza olarak heyette bulunması, o dönemin Türkçülük akımı içerisinde yer almış olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla bu akıma uygun düşen çeviri faaliyetleri gerçekleşmiştir.

Telif Tercüme Heyeti Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924'e kadar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak eğitim öğretim kurumlarının ihtiyaç duyduğu kitapların ve ulusal kütüphanenin geliştirilebilmesi için gerekli olan evrakların çevirilerini yapmıştır (Boztaş, 1991: 239).

Telif ve Tercüme Heyeti'nin aldığı ilk kararlar ve çalışma şekillerini kısaca şöyle sıralayabiliriz:

1. Telif Tercüme Heyeti kendilerine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gönderilen eserleri incelemek ve verilecek mükâfatın çeşit ve miktarını belirlemekle sorumludur.
2. Heyetçe uygun görülen eserlere verilecek mükâfatın çeşidi ve miktarı, bir tutanakla Milli Eğitim Bakanlığı'na takdim edilecektir.
3. Eğer Encümen içinde eksik uzmanlar var ise, bunlar geçici olarak dışarıdan temin edilecektir.
4. Her eser uzmanlar tarafından incelenecek, eğer heyetin azaları arasında uzman bulunmuyorsa, eser dışarıdan görevlendirilecek uzmanlar tarafından incelenecektir. Eser hakkında uzmanlar tarafından bir rapor hazırlanacak, bu hazırlanan rapor heyetin önünde okunacak ve heyetçe bir karara varılacaktır. Bu kararların alınması ancak azaların çoğunluk oylarının alınmasıyla mümkündür.

5. Heyete gönderilen eserler iptidai (ilkokul) mekteplerin müfredatlarına uygun bulunduğu takdirde "... inci sınıf müfredatına muvafık (uygun) olup, mekteplerde tedrisine (öğrenimine) müsaade olunmuştur", yahut "tedrisi kabul olunmuştur" kaydının kitabın üzerine belirtilecektir.
6. Eğer gelen bu eserler iptidai (ilkokul) mekteplerde müfredat programına uygun olmadığı, fakat öğrencilerin okumasında faydalı olacağı takdirde "Mektep talebesine mükâfaten i'ta olunmak" veya "mektep kütüphanesinde bulundurulmak üzere takdir olunmuştur", kaydıyla kitaba bir ayrıcalık sağlanacaktır.
7. İlkokul müfredat programlarına uygun olan ve emsallerinden daha üstün olan kitaplara 5. maddedeki usul uygulanacak ve ayrıca nakdi mükâfat verilecektir.
8. Okul kitaplarının veya bütün ilim eserlerinin satışının az olması ve basım masraflarının karşılanamaması göz önüne alınarak, bu gibi kitaplar bakanlık adına basılacak ve sahibine de telif hakkı ödenecektir.

Telif Tercüme Heyeti zamanla yeni azaların katılmasıyla giderek genişlemiştir (Kayaoğlu, 1998: 201-203).

Telif ve Tercüme Heyetinin tercüme faaliyetlerinin amme hizmeti adı altında yapılamayacağını anlaması ve mükafatlar karşılığında yaptırması önemli bir adımdır. Ayrıca yapılan tercüme kontrol ettirmesi ve uzmanlara danışarak yapması çeviri yöntemlerini önemsediklerinin bir göstergesi olabilir. Alınan bu kararlar ve yapılan çevirilerin özellikle ilkokula yönelik olması manidardır. Zira ilkokul çocuklarına yapılan bu yatırımın ileriye yönelik olduğu düşünülebilir.

1921 ve 1926 yılları arasında Telif ve Tercüme Heyeti tarafından toplam 95 adet kitap heyetin denetiminden geçmiş ve tercüme yapılmıştır. Yapılan çalışmaların konu başlıkları ve kitapların sayısal dökümleri şöyledir:

- İçtimaiyat (Toplum Bilim, Sosyoloji) 6
- İktisat 2

• Tarih ve Coğrafya	20
• Hukuk	6
• Sanayi-i Nefise	3
• Tabiat	6
• Felsefe ve Terbiye	38
• Lisaniyat (Dilbilim) ve Edebiyat	14 (Kayaoğlu, 1998: 244)

Yukarıda çevirisi yapılan eserlerin başlıklarına baktığımızda bunların genel olarak anayasa, kanunlar ve toplumsal hayat gibi konuları ele aldığı görülmektedir. Bu durumu Tosun ve Şimşek yazdıkları makalelerinde “Atatürk döneminde yoğun çeviriler olmayıp, ağırlık kültürün dönüşümünün pratik süreçleri olmuştur.”(Tosun ve Şimşek, 2012: 1724) şeklinde ifade etmektedir.

Telif Tercüme Heyeti eğitim ve öğretim alanında yapmış olduğu onca faaliyete rağmen yeterli görülmemiş ve 1926 yılında kaldırılmasına karar verilmiştir. Kayaoğlu heyetin kaldırılması konusunu üç madde şeklinde özetlemiştir:

1. Telif ve Tercüme Heyeti’nde bulunanların genel itibariyle devrin ideolojisine uygun hareket etmekte yavaş davranmaları veya bu hareketleri tasvip etmek istemeyişleri.
2. 1926 yılında Maarif Teşkilatı’nda yapılan düzenlemeyle, Telif ve Tercüme Heyeti’nin yerine kurulan Dil Heyeti ve Talim ve Terbiye Dairesi ile eğitim alanında köklü değişiklikler yapmak ve getirilen eğitim sistemiyle yeni bir neslin inşasına çalışmak istenmesi.
3. Latin alfabesine giden yolda daha somut adımların atılabilmesi ve daha meşru zeminlerde faaliyet gösterebilecek bir heyetin kurulabilmesi için bu Heyet’in kaldırılması gerekiyordu. Latin harflerinin kabul edilemez olduğuna dair rapor Sami Rıfat Bey başkanlığındaki Telif ve Tercüme Heyeti tarafından kamuoyuna ve ilim âlimlerine duyurmuştu.

Böylelikle devlet eliyle kurulmuş olan çeviri faaliyeti yine devlet eliyle yukarıda belirtilen nedenler doğrultusunda tekrardan kapatılmıştır. (Kayaoğlu,1998: 248-249)

Görüldüğü gibi Telif ve Tercüme Heyeti ile Telif ve Tercüme Encümeni devlet eliyle kurulmuştu. Ancak Telif ve Tercüme Encümeni basit bir yapıya sahipti ve tam teşekküllü faaliyete geçememişti. Kaldı ki bu kurumun hangi amaç ve doğrultuda çeviriler yaptığına, çevirilerini hangi normlara dayandırdığına dair çok fazla bilgi elde edilememişti. Telif ve Tercüme Heyeti ise yapı olarak daha kapsamlı ve çeviri faaliyeti anlamında birçok yapının dilimize kazanılması için ciddi çabalar sarf etmiş, teşkilatlanabilmiş bir kurumdu. Birçok kurum gibi Telif ve Tercüme Heyeti de bulunduğu siyasi şartlardan dolayı kapatılmaya mahkûm edilmişti.

2. 3. Birinci Neşriyat Kongresi

Birinci Neşriyat Kongresi 1-5 Mayıs 1939 tarihinde yapılmıştır. Kongrenin toplanma amacı Hasan Ali Yücel tarafından şöyle ifade edilmiştir: “Memleketin her yerinde basım ve yayın işlerinin, resmi, hususi- bütün alakalılarıca fikir ve emek katılarak ciddi surette gözden geçirilmesi ve ana prensiplerle devletçe ve fertçe takip edilecek usullerin tespit olunması düşünülerek toplanmıştır” (Çakır, 1997: 72).

Tahir, bu kongrenin sadece basım ve yayın işlerinin bir düzene oturtulması amacıyla yapılmadığını, aynı zamanda o dönemin kültürel ve siyasal fikirlerini ve ülkede gelecekte izlenecek yol hakkında da ışık tuttuğunu belirtmiş (Tahir, 1998: 54)

Kongrenin önemi Gürçağlar “Tercüme Bürosu Nasıl Doğdu? Birinci Neşriyat Kongresi ve Çeviri Planlaması” adlı makalesinde şöyle dile getirmektedir: “Kitlelere ulaşmakta kitabın ne denli etkin bir araç olduğu hem iktidar hem de muhalif tarafından kısa sürede anlaşılmalı, bu yüzden kitap, gazete ve süreli yayınlar birçok ülkede merkezi denetime tabi tutulmuştur ve tutulmaktadır” (Gürçağlar , 2008: 37).

Basım ve yayın işleri dünyanın birçok ülkesinde önem kazanmış iken Cumhuriyet Türkiye’ sinde de önem kazanması doğal bir durumdur. Özellikle Harf İnkılâbı ile Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş olması Neşriyat Kongresi’nin önemini daha da arttırmaktadır. Çünkü yeni yetişen neslin Arap alfabesi ile yazılmış olan eserlerden yararlanamayacak olması ve aynı zamanda bilindiği gibi o dönemlerde okuma yazma

oranını arttırmak amacıyla geniş çapta bir okuma yazma seferberliğinin ilan edilmesi, kongrenin önemine gerekçe olarak gösterilebilir. Bunun dışında basım ve yayın işlerinin hız kazanması ve bir program çerçevesinde yapılması gerekliliği kongrenin önemini ortaya koymuştur.

Bu kongreyi Güvenç aynı zamanda bir yayın kurultayı olarak adlandırmaktadır (Güvenç, 1998: 20). Çünkü kongrenin kapsama alanına bakıldığında yayınlar, basım ve yayın işlerinin içlerinde bulunduğu durum ve buna yönelik yapılması gerekenler üzerinde durmaktadır.

Başvekil Dr. Refik Saydam kongrenin açılış toplantısında yaptığı konuşmada bu kongrenin ulaşmak istediği hedeflerden bir tanesini de şöyle dile getirmiştir:

“Esaslı bir programa tabi olarak geçte olsa daima müsbet gaye üzerinde yürümeği kendim için şiar edinmişimdir [...]. Memlekette bir milli kütüphane vücuda getirdik. Bunu en uzak köye kadar götürmek, yalnız götürmek değil okutmak zevkini daimi surette idame etmek bu Kongrenin yapacağı programa tabi olacaktır” (BTNK,1939: 9).

Fikir ve düşüncenin yayılması için kitapların en etkin araç olduğu düşünülürse, dönemin ideolojisinin köylüler dahil tüm halka benimsetilmesinin amaçlanmış olabileceği düşünülebilir.

Kongreye yazarlar, yayıncılar, eğitimciler, araştırmacılar, milletvekilleri, sanatkârlar, hekimler ve bakanlık görevlilerinden oluşan Kongre encümenleri katılmışlardır. Kongrede şu konular üzerinde çalışılmıştır:

- Resmi ve hususi neşriyat faaliyetleri yoğunlaştırılarak azami verim elde etmek üzere işbirliği yollarının araştırılması ve bu esasa göre genel bir neşriyat programı hazırlanması.
- Dilimize tercüme ettirilecek eserlerin, klasikler dahil olarak, en gereklilerinin senelere ayrılmış bir planda tespit edilmesi ve bunların neşri için ilgili kişiler arasında iş bölümü yapılması.

- Orta öğrenim çağındaki gençlik için yazdırılması veya tercüme edilmesi gereken eserlerin tespitiyle bunların basımı için bir program hazırlanması.
- Bir çocuk edebiyatı kütüphanesinin kısa zamanda oluşturulması için yapılması için gereken işler.
- Halk için yapılması gerekli olan neşriyat için yıllara ayrılmış bir programın oluşturulması.
- Yazma ve basma eski kitaplarımızdan, yeniden basımı gerekenlerin tespiti.
- Ansiklopedi ve sözlük oluşturmak için gereken hazırlıklar ve işler.
- Memlekette telif ve tercüme teşvik edecek ödüllerin ve bunların hangi esaslar dâhilinde verileceğinin tespiti.
- Hususi neşriyata devletçe yapılan yardımın daha verimli ve esaslı bir yola konulması.
- Okumayı teşvik etmek ve neşriyatı tanıtmak için yapılacak propaganda.
- Matbaalarımızda işin verimini artıracak ve kalitesini yükseltecek tedbirler.
- Edebi mülkiyet hakkına dair olan mevzuatımızın günün ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi için gerekenlerin tespiti.
- Kongreye katılacak olan üyelerin kongrenin açılmasından en çok on gün önceye kadar yukarıda belirtilen konularla ilgili yazılı tekliflerinin sunulması (Çakır,1997: 72-73).

Bütün bu maddeler belirtildikten sonra kongrenin çalışma esasları bölümüne geçilmiş ve kongreye katılan encümenler arasında işbölümüne gidilerek, encümenlerin kendilerini ilgilendiren hususlarla alakalı hazırladıkları raporlar üzerinden görüşmelere devam edilmiştir. Hazırlanan raporlar, bundan sonra izlenmesi gereken yol konusunda rehber niteliğinde olmuştur. Bu raporlar 5 Mayıs 1939 tarihinde Kongrenin son gününde okunmuş, buna göre yapılması gerekenlerin müzakeresinden sonra karara bağlanmıştır.

Kongre Şu encümenlere ayrılmıştır:

- a. Basım, Yayın ve Satış İŞleri Encümeni.
- b. Dilekler Encümeni.
- c. Edebi Mülkiyet Encümeni
- d. Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Encümeni.
- e. Mükâfat, Yardım ve Propaganda İŞleri Encümeni.
- f. Neşriyat Programı Encümeni.
- g. Tercüme İŞleri Encümeni. (TBNK,1939: 4)

Anlaşılan Şu ki, Birinci Neşriyat Kongresinde tercüme işlerinin yürütülmesi ve bunun yanı sıra eğitim ve öğretim faaliyetlerinin batı ülkeleriyle kıyaslanabilecek duruma gelebilmesi için ciddi kararlar alınmıştır. Dikkat çekici başka bir unsur ise teŐkilatın farklı encümenlere ayrılmasıyla hedefe doğru istikrarlı adımların atılmasının amaçlanmasıdır. Ayrıca ‘Yeni Türk Nesli’ için gereken ne varsa, en ince ayrıntısına kadar düşünölmüŐ, bu konular ile ilgili raporların hazırlanması ve çeşitli teşvik ve ödöllerin verilmesi konusunda hassasiyet gösterilmiştir. Kongrenin bu kadar detaylı bir Şekilde encümenlere ayrılmasının, o dönem kültür politikasının hayata geçirilmesi konusunda önem arz ettiği söylenebilir.

2.3.1.Encümen Raporları

Neşriyat Kongresi’nde ele alınan encümen raporları o zamana kadar ister eğitim ve öğretim hayatında olsun, isterse de basım ve yayın iŐlerindeki aksaklıklar olsun, bütün konuların ayrıntılı bir Şekilde rapor edilmesi ve alınacak önlemlerin görüŐölüp tartışılarak bir sonuca bağlaması yolunda atılan adımların bir göstergesidir (BTNK, 1939).

2.3.1.1.Basım, Yayım ve Satış İŞleri Encümeni

Basım, Yayım ve Satış İŞleri Encümeni’nin hazırladığı raporda, bundan önce bu konuyla ilgili yapılan işlerin beklendiği gibi gitmemesinin nedenleri belirtilmiştir. Raporda aşağıdaki noktalara değinilmiştir:

1. Gazete, mecmua ve kitap satışlarının mevcut nüfusa oranla az olması ve bazı vilayetleri ile kazalarda bayi teşkilatının bulunmaması
2. Bazı bayilerin satılan eserlerin paralarını zimmetlerine geçirmesi
3. Basım işlerinin az olması ve bundan dolayı satılan eserlerin pahalı olması.
4. Çıkan eserlerde yeterli propaganda yapılmaması ve halka duyurulmaması
5. Basım kâğıdının fiyatının yüksek olması ve bunlardan fazla gümrük alınması
6. Posta ücretlerinin pahalı olması ve diğer işlemlerin de ücretlerinin yüksek olması

Encümen tüm bu tespit edilen sorunlara çözüm önerileri getirmiş ve raporlarında her maddeye ayrıntılı olarak ne gibi önlemlerin alınabileceğinden bahsetmiştir. Maddi sıkıntılara dayanan sorunlar örneğin; gümrük vergisi ve posta ücretleri hükümetin işbirliği ile çözülürken propaganda ve satış işlemleri gibi sorunlara da paydaş kurumlara yaptırım uygulanarak çözüm yoluna gidilmiştir (Örneğin çıkan her eserden gazete ve mecmualar zorunlu olarak bahsedecektir (BTNK, 1939: 42).

Görülen o ki encümen devlet ile işbirliği yaparak basım, yayım ve satış ile ilgili sorunları çözmeyi hedeflemiştir. Basım ve Yayım Encümeni'nin çözüm yolunda devlet desteğini bu denli önemsemesinin ve dile getirmesinin nedeni, o dönem içinde bulunan ekonomik durumun bireylerin veya özel sektörlerin tek başına altından kalkamayacağından kaynaklanmaktadır.

2.3.1.2. Dilekler Encümeni

Dilekler Encümeni sundukları raporda yapılması gerekenleri beş ana başlık altında toplamıştır. Bu başlıklar şunlardır:

1. Resmi, yarı resmi müesseselerde basım faaliyetlerinde bir koordinasyon oluşturulması,
2. Ziraat Vekâletinin raporunda tesadüf olunan kâğıdı ucuzlatmak, köy neşriyatındaki sermayelerin azaltılması, köy neşriyatları için basit Türkçe,
3. Plakların devlet kontrolüne tabii tutulması işi,

4. İlan meselesi,
5. Gazeteciler için demiryollarında ucuz bilet (BNTK, 1939: 63-64).

Dilekler Encümeni yukarıda bahsedilen maddeleri kuruluş ve kişilerin teklif ve talepleri doğrultusunda oluşturmuş, buna bağlı olarak da çeşitli çözüm yollarına gitmiştir. Bu çözüm yollarından en önemlisi Encümenin resmi ve gayri resmi işletmeler ile koordinasyona geçmesidir. Burada ilk olarak var olan tercüme büroları ile aynı çatı altında toplanılması ve bunun sonucunda tek bir tercüme bürosunun oluşturulması vurgulanmaktadır. Kısacası tercüme işleri ve propaganda çalışmaları böylece daha sistemli ve kapsamlı yürütülebilecektir (BNTK, 1939: 65-66).

Tercüme Bürosunun gerekliliğini ve tercüme faaliyetlerinin tek çatı altında yürütülmesi gerektiğini Dilek Encümeni de dile getirmiştir. Böylelikle ulaşılmak istenilen gelişmişlik seviyesine doğru hızlı ve sistematik bir şekilde yol alma sağlamak amaçlanmıştır. Bahsi geçen dönemde amaçlanan gelişmişlik Dilek Encümenine göre yalnızca bir zümreye ya da bir bölgeye ait kalmadığı, tüm topluma yansıtıldığı sürece başarıya ulaşacaktır. Sunulan rapordaki ana maddeler de bu amacı gerçekleştirmeye yöneliktir.

2.3.1.3. Edebi Mülkiyet Encümeni

Edebi Mülkiyet Encümeni sunduğu raporda, 1908'den kalan Telif Hakkı Kanunu'nun gözden geçirilmesi gerektiği görüşünü savunur. Bunun için 9 ayrı Batı devletinin telif hakkı kanunlarını incelemiş ve üniversitede bulunan hukukçularla işbirliği yapmıştır. Maddelerin bir kısmı bahsedildiği üzere diğer ülkelerin telif hakkı kanunlarından alınmış, diğer bir kısmı ise ülkenin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmiştir. Encümenler kongre esnasında vakitlerinin kısıtlı olması nedeniyle en önemli maddeler üzerinde durduklarını, diğer maddeleri ise Maarif Vekâletine bıraktıklarını dile getirmişlerdir. Kongrede encümenler telif hakları ile ilgili kanunu 25 maddede toplamışlardır. Ancak en çok üstünde durulan 2. madde olmuştur. 2. maddede hangi eserler üzerinde telif hakkının bulunduğu kesinleştirilmiştir:

- a) Her türlü kitap, broşür, makale, ders, monolog, diyalog, edebi ve musiki adaptasyonlar, vb. yazılar

- b) Her türlü sahne sanatları
- c) Her türlü müzik eser ve metotları
- d) Her türlü resim ve çizimler
- e) Her türlü heykel, kabartma ve oyma eserler
- f) Her türlü coğrafi bölgelere ayrılmış haritalar ve mimari eserler
- g) Her türlü uygulamalı sanat eserleri (bahçe mimarisi, dekorasyon, vb.)
- h) Her türlü fotoğraf
- i) Her çeşit görsel veya görsel-işitsel eserler (sinema filmi ve vb.) (BNTK,1939: 67-69).

Encümen bu ve diğer maddelerin ileride oluşturulacak olan Telif Eserleri Kanununun zeminini hazırladıklarını ifade eder. Encümenin 30 yıllık açığı kısmen de olsa üç günde kapatması yapılan çalışmanın takdire şayan olduğunu göstermektedir. Edebi Mülkiyet Encümeni'nin hazırladığı raporlar sayesinde, bundan sonra çevirisi yapılacak diğer eserlerin kanun ile daha detaylı bir şekilde koruma altına alınması amaçlanmıştır. Böylelikle de fikir hırsızlığı konusuna bir kısıtlama getirilmiş olacak ve Cumhuriyet'e yakışır bir kanun hazırlanmasının da alt yapısı oluşturulacaktır.

2.3.1.4. Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Encümeni

Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Encümeni hazırladığı raporda konuyu dört ana kola ayırmıştır. Bunlar okul öncesi dönem, ilkokul çağı, gençlik çağı ve köy çocuğu şeklindedir. Oluşturulacak eserlerin çocukların yaşına, psikolojisine, gelişimine, Cumhuriyet rejimine ve Atatürk İlke ve İnkılâplarına uygun olmasına önem verilmiştir. Bu kitaplarda kullanılan dil, fikir ve ifadelerin aktarılmasını kolaylaştıracak ve çocuklar tarafından kolayca kavranabilecek nitelikte olmalıdır. Bu yüzden oluşturulan eserlerde basit ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.

1. *Okul öncesi Edebiyatı:* Okul öncesi edebiyatında encümen, iki yaşından sonra çocuklara verilecek olan kitapların vasıflarını şekil ve içerik itibarıyla betimlemiştir. Burada encümen özellikle masallar üzerinde durmuştur. Masalların, çocukların yaşına ve ihtiyaçlarına uygun

olmasının yanı sıra, terbiye nitelikleri taşıması gerektiği vurgulanmıştır. Yeni Türkiye çocuklarına tabiat sevgisi, şefkat, iyilik, sevgi ve güzellik gibi duyguları aşılarmaya çalışılmıştır. Ancak encümenler özellikle permasallarına yer verilmemesi konusunda mutabık olmuştur. Encümenin belirlediği kriterlere göre masallar korkunç olmamalı, zulüm, haksızlık, fenalık, hile, riya ve sihirli kuvvetler gibi konular işlememeli, bilakis güç, kuvvet, doğruluk, cesaret ve itina gibi erdemlikler içermelidir.

2. *İlkokul Çağı:* İlkokul çağı için uygun görülen kitaplar salt didaktik unsurlar içermektedir. Amaç çocuklara milli ve ahlaki esasları kitaplar yardımıyla aşılarmaktır. İçerik itibarıyla bu kitaplar Türk inkılabının büyüklüğünü, Atatürk'ün ve "Şef İnönü'nün" hayatını, Balkan, Çanakkale ve İstiklal savaşlarının önemini, Sevr ve Lozan antlaşmalarının karşılaştırmasını çocukların seviyesine göre şekillendirilip konu edinmektedir.
3. *Gençlik Çağı:* Gençlik için olan yayınlarda gençlik psikolojisine, bu çağın ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına uygun, diğer çağlara göre farklı olarak ifade ve üslubu sabit değil, estetik ve edebi zevkini yükseltecek ve kuvvetlendirecek şekilde olmalıdır.
4. *Köy Çocukları:* Köy çocukları için hazırlanacak olan yayınlarda köy çocuklarının bulunduğu şartlar ve ortamlar göz önünde bulundurulurken, duruma uygun kitapların hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Örneğin; halk oyunları, köy piyesleri, köy diksiyoneri, ziraat, zanaat ve hayvan yetiştirme eserleri. Dikkat çekici unsur ise kitapların lisanının köy dil yapısına uygun olarak yazılmasıdır. (BTNK, 1939: 79-85)

Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Encümeni'nin hazırladığı raporda çocukların yaşlarına uygun kitapların hazırlanması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra bu raporda çocukların içlerinde buldukları çevre ve yaşam koşulları da düşünülmüştür. Örneğin; köy çocukları için hazırlanacak olan yayınlar. Fakat bu raporda özellikle köy çocuklarına özel yayınların hazırlanması, köylerde yaşayan çocuklar ile şehir ve kasabalarda yaşayan çocuklar arasında bir sınıflama oluşturulduğu düşünülmektedir.

BTNK'nın Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Encümeni'nin yaptıkları sınıflandırmaya Bourdieu'nun kültürel sermayesi açısından bakıldığında “Aktörler kültürel sermayelerini yaşam içerisinde edinmekte, toplamakta ve çoğaltmaktadırlar” (Papilloud:2003:45), ifadesinden yola çıkarak özellikle köy çocukları için basım ve çeviri konuları oluşturulurken, onların içinde buldukları toplumsal yapının dışına çıkılmasına izin verilmemesi, onların kültürel sermayeleri edinmelerinde kısıtlama getirildiğini açıkça göstermektedir. Örneğin köy çocukları için köy lisansı, ziraat, hayvan yetiştirme bunların en açık göstergesidir. Bu durum sonucunda köy çocuklarının farklı bir toplumsal yapı içerisinde yer edinmeleri olanaksız hale gelmiştir. Yani sürekli olarak kendi sınırları ile kısıtlandırılmış, hatta içinde yaşadıkları toplumdaki özerk bir parça gibi yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Nitekim Bourdieu bu anlamda “aktörlerin sermayelerinin hacmi doğrultusunda toplum içerisinde farklı konum edinebileceklerini” (Papilloud:2003:46) savunmaktadır. Okul öncesi, ilkokul çağı ve gençlik çağına dair yapılan sınıflandırmalar her ne kadar yerinde olsa da köy çocuklarının ayrı tutulması normal gelişim sürecine de bir sekte vurmuştur.

2.3.1.5. Mükâfat, Yardım ve Propaganda İşleri Encümeni

Mükâfat, Yardım ve Propaganda İşleri Encümeni'nin hazırladığı raporda mükâfatların nasıl belirleneceği, basın, yayın konusunda yardımın kimlere, nasıl verileceği ve neşriyat programının nasıl tanıtılacağı konusunda bilgi verilmiştir. Encümenin bilhassa üzerinde durduğu konu vekâletlerin ve resmi kurumların koordinasyona ihtiyaç duymaları ve bayiler arasında teşkilatlanmaya gereksinim olduğudur.

- 1. Mükâfat Meselesi:* Mükâfatlar maddi ve manevi olarak ikiye ayrılır. Maddi mükâfatta para ödülü öngörülürken, manevi mükâfat itibar olarak görülebilir. Eser sahibinin mükâfat alabilmesi için öncelikle ülkenin politikasına uygun eserler oluşturması ve eser yazarı ile tercümanının Türk olması gerekmektedir.
- 2. Yardım Meselesi:* Yardım meseleleri maddi yükü kitap basım ve dağıtım yükünün en aza indirgenmesi ile ilgilidir. Bunlar gümrük muafiyeti, kredi kolaylığı ve parasal yardımlardan oluşmaktadır. Yardım konusuna kitapların fiyat politikaları da dâhil edilmiştir.

3. *Propaganda Meselesi:* Propaganda meselesinden farklı iletişim araçları kullanılarak yararlanılmaya çalışılmıştır. Burada sadece Neşriyat Kongresi'ni tanıtma değil, yayınlanan kitapları da tanıtma söz konusudur. Tanıtma işindeki paydaşlar aşağıdaki gibidir:

- Gazete ve mecmualar
- Daimi bir tenkit mecmuası
- Radyo
- Sergiler
- Konferanslar
- Sinemalar
- Katalog ve ilanlar
- Devlet tedbirleri (BTNK, 1939: 96-103).

Propaganda sosyolojisi kitlelerin düşünceden çok, duygular yoluyla etkilenebileceğini savunmaktadır. Bu yüzden propaganda aracılığıyla aşılacak istenen düşünce, toplum tarafından irdelenmeksizin kabul edilecektir. Bahsi geçen dönemi bu doğrultuda incelediğimizde Neşriyat kongresinin tanıtılması ve kabullendirilmesi için kitle iletişim araçlarının kullanıldığı görülmektedir. Bu yöntem kitle iletişim sosyolojinin etki alanından yararlanılmak istendiği izlenimi taşımaktadır. Bu sosyoloji türüne göre, kitle iletişim araçları toplumsal değişimin hızlanmasında ve değişimin topluma entegre edilmesinde etkili araçlardandır. (Tan, 1981: 33 ve131)

Yardım Mükâfat ve Propaganda Encümeni hazırlamış olduğu raporla basım ve yayın işlerinin yurdun her köşesinde aynı heyecan ve zevk ile hizmete alınmasını amaçlamıştır. Verilecek olan mükâfatlarla, oluşturulacak eserlerin sayılarında artış amaçlanmış ve eserlerin tanıtımının her koldan hızlı bir şekilde ilerlenmesi beklenmiştir. Böylece ortaya konan eser sayısında artış yaşanmasıyla birlikte topluma hümanizm düşüncesini aşılama ve toplumu bu doğrultuda bilinçlendirme sağlanacaktır.

2.3.1.6. Neşriyat ve Programı Encümeni

Neşriyat ve Programı Encümeni neşriyat işini programlaştırmak ve milli kültür ile ilgili imkânları genişletmek ile görevlendirilmiştir. Encümenin vazifeleri aşağıdaki gibidir:

- Resmi ve özel basın yayın kurumlarının sermaye ve kuvvetlerini azami verim sağlayacak şekilde işbirliği yapmalarını sağlamak ve esaslara uygun neşriyat programı hazırlamak.
- Halk için yapılması gereken neşriyat için yıllara ayrılmış program hazırlamak.
- Yazma ve basma eski kitapların hangilerinin tekrar basılacağını tespit etmek.
- Ansiklopedi ve müracaat kitapları için gerekli olan hazırlıkların ve işlerin yapılması.
- Programı gerçekleştirmek için yöntem geliştirmek.

Yukarıda belirtilen maddelerin dışında Neşriyat Encümeni neşriyatı çeşitlerine ayırmış ve programa dâhil etmiştir. Yedi çeşit neşriyat belirlenmiştir. Bunlar lügat ve ansiklopediler, yüksek mekteplerin ilmine ve sanatına ve tekniğine ait kitaplar, halk için neşriyat, köy için neşriyat, çocuk ve gençlik encümenin istediği neşriyat, tercümesi ile ilgili encümence istenilen eser, basılı ve el yazması (eski harflerle) kitaplar (BTNK, 1939: 112-117).

Bütün bunlardan da anlaşıldığı gibi neşriyat programı encümeni basım işlerini gelişi güzel olmaktan kurtarmayı ve belli bir program çerçevesinde yürütmeyi amaçlamıştır. Bu programda Türk dilinin ve kültürünün gelişmesi için faydalı olacak eserlerin basımlarının geliştirilmesi ve neşriyatların çeşitlerine göre değerlendirilmesi ve her neşriyata uygun olan eserlerin çoğaltılması konusunda gidilecek yolun belli olmasıyla yapılacak işlerde daha hızlı ilerlenmesi sağlanacaktır. Bu ilerleme gerçekleşirken köy için ve halk için iki ayrı neşriyat düşünülmesi, köylüyü ve halkı aynı sınıfta görmediklerini ve köylünün gelişiminin yine kendi içinde buldukları sosyolojik konuma göre belirlendiği sonucu çıkarılabilmektedir.

2.3.1.7. Tercüme İşleri Encümeni

Tercüme İşleri Encümeni, Cumhuriyet'in ve Atatürk'ün öngördüğü medeniyete kavuşması açısından tercüme işlerinin önemine dikkat çekmiş, tercüme işlerini sistematikleştirmek ve normlara kavuşturmak için bir yol izlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Tercüme işlerinde yapılması gerekenler aşağıda sıralanmıştır:

1. Çevrilmesi mutlak görülen klasik eserlerin listesi sunulmuştur. Bu eserler arasında özellikle hümanist kültüre ait olanların çevirilerine öncelik verilmesi ve tam olarak aslından tercüme edilmesi tavsiye edilmiştir.

1940-1946 yılları arasında çevirisi gerçekleştirilen eserlerin dilleri göz önüne alındığında, başta Fransız klasikleri olmak üzere Alman, Yunan, Rus, İngiliz ve Latin klasiklerinin diğer dillere oranla daha yüksek eser sayılarına sahip olduğu görülmektedir. Bu durum hümanist kültürün çeviri faaliyetinde önceliğe sahip olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir.

2. Hususi müesseselerin yapacakları tercüme işleri de kendi istekleri doğrultusunda değil, Maarif Vekilliği'ne danışılarak yapılmıştır. Böylelikle aynı eserden birden fazla tercüme yapılması ve bunun sonucunda hem verilen emeğin hem de masrafların boşa gitmesinin engellenmesi amaçlanmıştır.
3. Eserler tercüme edilirken koordinasyonu sağlamak amacıyla bir Tercüme Bürosunun kurulması gerekli görülmüştür.
4. Sözlük oluşturulması için malzemenin toplanması gerekmektedir.
5. Tercüme Dergisi'nin çıkarılması gerekli görülmektedir. Tercüme Dergisi için üç önemli unsur belirlenmiştir:
 - a. Metin tercüme işlerinin hepsi olmasa da bir kısmı kaynak metinleri ile yayınlanmalıdır.
 - b. Tercüme yöntemleri ile ilgili makaleler ve münakaşalar yayınlanmalı ve içerisinde çeviri eleştirileri yer almalıdır.

- c. Sözlükçe kısmı yer almalı ve karşılığı olmayan sözcükler için kelime ve tabir teklif edilmelidir.

Encümen ayrıca tercümesine başlanılacak veya basılacak eserlerin listesini de bu mecmuda yayınlayacaktır.

6. Çocuk edebiyatı ve halk için çevrilecek olan eserler de Tercüme Bürosunca tetkik edilecektir (BTNK, 1939: 125-127).

Tercüme İşleri Encümeni'nin hazırladığı raporlar doğrultusunda hem tercümesi yapılacak eserler önceden belirlenmiş hem de gelişi güzel tercümenin önüne geçilmiştir. Bunun sonucunda ise ülkede yapılacak bütün tercüme işleri bir sistematığe bağlanacak ve Maarif Vekilliği denetimi altında olacaktır. Tercüme Encümeni'nin üzerinde durduğu diğer bir önemli nokta ise Tercüme Bürosu'nun açılması ve Tercüme dergisinin basımıdır. Bunların dışında Tercüme Encümeni tarafından tercüme edilmesi düşünülen eserlerin listesi¹ sunulmuştur.

¹ bkz. Ek-1 Türkçeye tercüme edilmesi Tercüme İşleri Komisyonunca teklif edilen eserler.

BÖLÜM 3: TERCÜME BÜROSU

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde devlet eliyle kurulan ve 26 yıl gibi uzun zaman faaliyet gösteren tek tercüme kurumu Tercüme Bürosu olmuştur. Bu kurum aynı zamanda dönemin bir çok edebiyat yazarlarının aktif olarak çevirilerini gerçekleştirdiği bir kuruluş olma özelliğini göstermiştir. Sayı olarak en çok Dünya klasiklerini milli kütüphaneye kazandırmıştır. Bunun yanı sıra hümanist kültürün ülkeye çeviri yoluyla yayılmasında da önemli etkileri olmuştur.

3.1. Tercüme Bürosu'nun Kuruluşu ve Amacı

Tercüme Bürosu'nun kurulması Birinci Türk Neşriyat Kongresi'nde Tercüme Encümeni'nin sunmuş olduğu rapor ve alınan kararlar doğrultusunda dile getirilmiş, ilk olarak "*Tercüme Heyeti*" adını almış ve ilk toplantısını 28 Şubat 1940 tarihinde Hasan Ali Yücel başkanlığında yapmıştır. Kısa bir süre faaliyet gösteren *Tercüme Heyeti* yine aynı yıl içerisinde daimi faaliyet gösterecek bir *Tercüme Bürosu*'na dönüşmüştür. Tercüme Bürosu, faaliyetlerini Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak sürdürmüştür (Anamur, 1998: 121-122).

Tercüme Bürosu kurulmadan önce Tercüme Heyetince yapılan bu ilk toplantıda daimi faaliyet gösterecek olan Tercüme Bürosu'nun hedeflerini Kayaoğlu şöyle dile getirmiştir:

"Toplantıda bilhassa tercüme usulleri üzerinde durulmuş, daha iyi tercümelerin yapılabilmesi için bir lügat hazırlanması, tercümelerin bir heyet tarafından kontrolü gibi hususlarda müzakerelerde bulunmuştur." (Kayaoğlu, 1998: 297).

Yapılan toplantıda tercümelerin nasıl yapılması gerektiği ve bu tercüme yapılrken izlenmesi gereken yol üzerinde durulmuştur. İyi bir tercümenin meydana gelmesi için, yapılan tercümelerde birbirinden farklı bakış açılarının ortaya çıkmasını engelleme, belli bir standartta tercümelerin oluşabilmesi için sözlükçe hazırlanması ve tercümelerin heyet tarafından denetimi konuları ele alınmıştır.

Heyet, bu ilk toplantının dışında, Dr. Adnan Adıvar başkanlığında dört toplantı daha yapmış ve bu toplantıların sonucunda Tercüme Encümeninin Birinci Neşriyat Kongresinde sunduğu tercüme listesinin haricinde ek olarak başka tercüme edilecek

eserlerin listesi oluşturulmuştur. Ortaya üç çeşit liste² çıkmıştır. Birinci ve ikinci listedeki eserler Maarif Vekâleti tarafından tercüme ettirilip basılacak, üçüncü listedeki eserler ise tercüme etmek isteyen yayınevlerine ve kişilere verilecektir. Ancak üçüncü listede oluşan tercüme eserlerinin hepsi çevrilmemiştir. Yine bu listede bulunan eserlerin tercüme süreci belirli aşamalardan oluşmaktadır. Tercüman öncelikle eserin ilk 20- 30 sayfasını çevirdikten sonra Tercüme Bürosuna gönderecek, burada bir heyet tarafından incelendikten sonra, eğer heyet uygun görürse devamını çevirebilecek ve eserin tamamı çevrildikten sonra tekrar heyet kararı ile basımına karar verilecektir. (Kayaoğlu, 1998: 297-303)

Görüldüğü gibi Tercüme Bürosu yalnızca kendi büroları çerçevesinde yapılan çevirileri değil, diğer yayınevleri ve kişiler aracılığıyla yapılan çevirileri de denetlemiştir. Bu denetlemenin amacı ise çeviride gelişi güzelliği tamamıyla engellemek, aynı zamanda bir seferberlik havasında yapılan ve hümanizm düşüncesinin de aktarılmaya çalışıldığı çevirilerin bir çatı altında toplanmasını ve denetlemesini zorunlu hale getirmektir. Bu durum Tercüme Bürosunun belli başlı normlar çerçevesinde çalıştığı anlamına da gelmektedir.

Vedat Günyol ise Tercüme Bürosunun kuruluş gayesini kendi sözleriyle şu şekilde dile getirmiştir:

“Yüzyıldan beri sürüp gelen çeviri davamızın, Batıyla kısa yoldan buluşup tanışmamızın kaçınılmaz koşulu olan çeviri davamızın, rasyonel bir düzeye oturtulmasıydı. Cumhuriyete gelinceye kadar, aydınlarımız, kişisel çabalarıyla verimli bir bileşim sağlayamamışlardı. Hasan Ali Yücel’in deyişiyle bu işler başka ülkelerde büyük etkinliği olan yayıncıların bilgili önayak oluşlarıyla gerçekleşiyordu. Ne var ki bizde böylesi girişimler yoktu. Onun için, özel girişim ve kuruluşlarla yürütülmesi gereken bu büyük kültür davasının devlet eline geçmesi, bu nedenlerle kaçınılmazdı.

Tercüme Bürosu, Atatürk’ün devletçilik politikasına uygun olarak, dünya klasiklerinin çevirisini, düzenli bir biçimde ele alıyordu. Hasan Ali’ye göre, o güne gelinceye dek, yüz yıldır nice nice yapıtların çevrilmesi ve basılması için emek verilmişti ama dünyanın belli

² bkz. Ek-2 Tercüme Bürosu tarafından hazırlanan ilk üç çeşit tercüme listesi.

başı başyapıtları, ulusal kitaplığımızda yerini bulamamıştı. Buda gelişi güzel çalışmanın yürekler acısı bir kanıtıydı.

Tercüme Bürosu, işte böylesi bir dağınıklığa, gelişi güzelliğe son vermek, dünya klasikleriyle doğrudan ve dolaysız buluşup tanışmak amacıyla kurulmuştu.”

(Günyol, 1985: 328 ‘den aktaran Kayaoğlu, 1998: 298)

Görülen o ki, Tercüme Bürosunun kuruluş amacı Doğu ile Batı arasında çeviriler sayesinde bir köprü kurmaktı. Bu şekilde çeviri faaliyetleri daha sistematik, daha organize ve daha tertipli bir şekilde yapılacaktı. Dikkat çeken diğer bir unsur ise, sadece hangi eserlerin çevrileceği değil, nasıl çevrileceği konusuna da önem verilmesiydi. Bu da çeviri yöntemleri üzerinde tartışılarak ve çevirisi yapılan bir eserin eleştirisi yapılarak gerçekleşecekti. Çevirisi yapılan eserler yayınlanmadan hemen önce tekrardan gözden geçirilecek ve böylece hatalı çeviri yapılma ihtimali en aza indirgenecekti. Tercüme Bürosunun kendinden öncekilere göre kurumsallığa en yakın olan kurum olduğu söylenebilir, zira bakanlığa bağlı olması, kendi içinde organize olması ve çeviride usul ve yöntemlere önem vermesi bunun en başlıca göstergelerinden biridir.

Şehnaz Tahir Gürçağlar da “Tercüme Bürosu Nasıl Doğdu? Birinci Türk Neşriyatı ve Çeviri Planlaması” isimli makalesinde Tercüme Bürosundan beklenenleri şöyle kaleme almıştır. Ona göre,

“Tercüme Bürosundan beklenen şey, ülkedeki çeviri etkinliğini hızlandırması ve daha nitelikli hale getirmesidir. Bu arada yetkin çevirmenlerin yetişmesi de devlet tarafından kurulacak bu büronun gözetiminde çevirmenlerin çalışma koşulların iyileştirilmesi aracılığıyla gerçekleşecektir.” (Gürçağlar 2008: 40)

Buradan yola çıkarak, Tercüme Bürosundan beklenenin sadece yapılan çevirileri denetlemek değil, bu girişimle diğer Batı ülkelerinde olduğu gibi kaliteli çeviriler üretmesi ve çevirmenler yetiştirmesi olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda Hilmi Ziya Ülken *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü* adlı kitabında, tercümenin önemi için “*uyanış devirlerine yaratıcılık kudretini veren tercümedir*” (Ülken, 2009: 5) diye nitelendirmektedir. Yani tercümelemin gelişim ve kültür alanında ne denli önemli bir role sahip olduğunu belirtmektedir. Bu noktada da çevirinin kalitesinin oluşumunda çevirmenin yetişmesinin gerekliliği kendini göstermektedir. Görüldüğü üzere o

zamanlar ciddi anlamda teşkilatlanmaya gidilmiştir. Önemli olan sadece batı eserlerini çevirmek değildir. Bu eserlerin nasıl, hangi şekilde ve kimler tarafından çevrileceği de bir o kadar önem kazanmıştır. Niteliğin altının çizilmiş olması da beraberinde çevirmenlerin çalışma koşullarını ve niteliklerini sorgulatmış, çevrileri yapacak olan kişilerin yetişmesi ve sadece bu işi yapıyor olmaları esas alınmıştır.

Hasan Ali Yücel için çeviri bir tutkuyu ifade etmektedir. Efeoğlu da Hasan Ali Yücel'in Tutkusu: Türkiye'de Çeviri Atılımı adlı yazısında Avrupa'daki gelişmelerden ve Atatürk'ün Batılılaşma düşüncesini ve Tercüme Bürosu'nun çevirideki yöntem anlayışını Padişah II. Murat ile çevirmen Mercimek Ahmet'in Filibe yolunda yaptıkları eleştirel nitelik olgusuna bağlamaktadır. Bu anlayışa göre: "Sözcükleri değil, tümceleri çevirmek; çıkış dilinin tümcelerini varış dilinin sözdizim kurallarına göre yeniden yaratıp kurmak" tır. (Efeoğlu, 1999: 352-353)

Tercüme Bürosu yapılan çevirilerde kelimesi kelimesine çeviri anlayışının olmaması gerektiğini, kelimelerin cümleler içinde kazandıkları anlamların göz önünde bulundurulması gerektiğini ve aynı zamanda erek dilinde sözdizim kuralları içinde yeniden oluşturmak olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda çevirinin temel ilkeleri yedi maddede verilmektedir:

1. Doğusu ve Batısıyla uygarlığın bir bütün olarak algılanmasını sağlamak.
2. Örnekçe oluşturabilecek çeviriler üretmek.
3. Yazı devrimiyle oluşan yayın kopukluğunu tez sürede kapatmak.
4. Halk yazını dışında yüzyıllarca işlenmemiş olan Türkçenin Dil devrimiyle belirlenen ilkeler doğrultusunda arındırılıp gelişmesine katkıda bulunmak.
5. Dil ve yazı devrimleriyle oluşan boşluğu kapatmaya çalışan özel kesim yayıncılığının çeviri alanındaki özensizliklerine bir düzen önerisi sunmak.
6. Bir çeviri yöntembilimi ve kuramı oluşturabilecek biçimde çeviri eleştirilerinin başlamasına öncülük etmek.
7. Çevirmene yaratıcı yazarların saygınlığını kazandırmak, çevirmenliği saygın bir meslek konumuna yükseltmek. (Efeoğlu, 1999: 353)

Tercüme Bürosunun temel ilkeleri incelendiğinde ülkede meydana gelen gelişmeler doğrultusunda ortaya çıkan açığın kapatılmasında izlenecek yolun belli bir yöntem ve kurallar bütünü içinde olmasını sağlamak, çeviri işini her yabancı dil bilen yapamayacağını ve çevirmenliği aynı zaman da saygın bir meslek statüsüne getirmektir. Bilindiği gibi Cumhuriyet'in kurulması, yüzyıllarca süre gelen yönetim şeklinin değişmesini gerçekleştirmiş, böylelikle Osmanlı döneminde çevirinin kullanım alanlarında da değişme başlamıştır. O dönemlerde özellikle devlet işleri ve siyasi politikalar için yapılan çeviriler Tercüme Bürosu ile beraber kendini özellikle edebiyat alanında göstermiştir. Diğer bir önemli nokta ise Harf İnkılabının yapılmasıyla geçmişte kalan kütüphanenin kullanılmaz hale gelmesidir. Özellikle bu devrimle yetişen yeni nesil için bir sorun oluşturduğundan daha sistemli ve düzenli yapılması gerektiğinin zorunluluğunu da ortaya çıkarmıştır.

Bütün bunların dahilinde Tercüme Bürosunun özellikle Yunan ve Latin klasikler başta olmak üzere çeviri faaliyetlerini başlatmasının temelinde yatan nedeni Erhat şöyle aktarmıştır:

“ ... Kökünü kökenini bilmeden Fransız ya da İngiliz kültür verileri nasıl anlaşılır, bilimsel bir yararlanma ikinci veya üçüncü elden nasıl gerçekleşebilir, bu açıklamalara birer çıkar yol bulmaktı asıl amaç, çeviri aracılığıyla yüksek düzeydeki bir kültür iletişimi sağlamaktı. Cumhuriyet Türkiye'sinde özgün ve ulusal bir uyanışa ancak bu yoldan varılabildi, yoksa Tanzimat kafasında kalınır, yüzyıllardır özlenen köklü çağdaşlaşma bir kez daha kaçırılmış olurdu” (Erhat, 2008: 47).

Erhat' ın belirttiği Yunan ve Latin klasiklerine önem verilmesinde yatan neden, dönemin kültür politikasını kapsamı ve o dönem içerisinde oluşturulmak istenen Türk hümanizmasıdır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için de hümanizmin temsilcisi sayılan bu toplumlardan başlamak gerekmiştir. Kökeninin ne olduğunu bilmeden yapılan çevirilerin benimsetilmesi, uygulanması ve Türk hümanizminin oluşturulması hiç de kolay olmayacaktır.

İnönü döneminde ve Yücel'in katkılarıyla oluşturulmak istenen Türk hümanizmasını Hasan Ali Yücel şöyle açıklamaktadır:

“Türk hümanizması, beşer eserine istisnasız kıymet veren, ona zamanda ve mekanda hudut tanımayan hür bir anlayış ve duyuştur. Hangi milletten olursa olsun, insanlığa yeni bir düşünüş yeni bir duyuş getiren her eser bizim yüreklerimizin besleyeceği his ancak saygı ve hayranlıktır”. (Taşdemirci, 1998: 93-94)

Yücel’in yapmış olduğu Türk hümanizması tanımında değerli eserlerin nerede ve kim tarafından yazıldığıнын bir önemi yoktur çünkü bu eserlerin hür olmasıyla toplumda saygı ve hayranlık duygusunun canlandıracağına inanılmıştır. Yücel aynı zamanda klasiklerin tercümelerini millileşme saymakta ve bunu şöyle ifade etmektedir:

“Zaten biz dünya klasiklerinin tercümelerini milli edebiyatımızın içinde dillenmiş görüyoruz, böyle alıyoruz. Çünkü Faust’u benim güzel Türkçemle ifade ediş, Faust’u millileştirmekliğim demektir. Nitekim eski Yunan eserlerini de ana dilimizde bu anlayışla okutmak istiyoruz” (Taşdemirci, 1998: 96).

Sonuç olarak 1940 yılında yayın hayatına başlayan ve 1966 yılında gerekçe gösterilmeden kapatılan Tercüme Bürosu 26 yıl gibi uzun bir süre devlet eliyle kurulan ve devlet desteğiyle faaliyet gösteren tercüme konusunda tek kurum olma özelliğine sahiptir. 26 yıl içerisinde toplam 1247 Cilt ve 1120 eser Türkçeye tercüme edilmiştir. Tercümesi yapılan eserlerin sayıları, ülkeleri ile beraber ekte³ sunulmuştur.

Tercümesi yapılan bütün eserler orijinal dilden çevrilmemiştir, bazılarının çevirileri için aracı dilden de faydalanılmıştır. Aracı dil olarak özellikle Almanca, İngilizce ve Fransızca tercih edilmiştir. Bu üç Avrupa dilinin tercih edilmesinin nedeni ise Tercüme Bürosu’nda ve Tercüme dergisinde daimi olarak çeviri faaliyetlerini yürüten üyelerin olmasıdır. Bu dillerden çeviri yapıldığını ise Tercüme dergisinin 1. sayısında “Tercüme Meselesi” adlı yazısıyla Bedrettin Tuncel dile getirmiştir.

Türk tarihi boyunca Türkçeye en çok çeviriyi kazandıran kurum Tercüme Bürosu’dur. Dönem olarak da bakıldığında İsmet İnönü döneminde ve Hasan Ali Yücel ‘in katkılarıyla gerçekleşmiştir. Bu tercüme faaliyetleri aynı zamanda o dönemin kültür

³ Tercüme Bürosu tarafından çevirileri yapılan eserlerin listesi.

politikası olan hümanizma Yücel'in deyimiyle Türk hümanizmasının gerçekleştirilmesi için de ön ayak olmuştur. Kapatılmasının nedeni tam olarak bilinmese de değişen partiler ve değişen siyaset anlayışının beraberinde yeni bir kültür anlayışını getirmesi düşünülebilir.

3.2. Tercüme Bürosu ve Klasikler

Klasiklerin çevrilmesinin temel amacı daha Tercüme Bürosu kurulmadan önce 1939 tarihinde yapılan BTNK' de Tercüme Encümeni tarafından dile getirilmiştir. Tercüme Encümeni çevrisi yapılması düşünülen eserlerin listesini de kongre üyelerine sunmuştur. Bunun yanı sıra listede yer alan eserler arasında özellikle hümanist kültür ile alakalı olan eserlere özellikle önem verilmesi gerektiğinin altını çizerek, bu eserlerin mümkün oldukça orijinal dilden tercüme edilmesi gerektiğini belirtilmiştir. (BTNK, 1939: 157-158)

Klasiklerin tercümesi, hümanist düşünceyi anlatmanın ve hayata geçirmenin bir yolu olarak görülmüştür. Bu bağlamda Halide Edip Adivar Akşam gazetesinde kaleme aldığı yazıda "Klasik" sözcüğünün üç anlama geldiğini söylemiştir. Ona göre:

1. Asıl anlamı garp harsının temelini oluşturan Yunan ve Latin eserleri
2. Herhangi bir milletin edebiyatında altın devrini teşkil eden şaheserler
3. Herhangi bir devirde hatta bugün klasik eser, diye eleştirmenlerin tavsiye edeceği kitaplar.

Burada gerçek klasikleri oluşturan birinci ve ikinci anlamlarında belirtilen eserlerdir (Adivar, 1999: 238).

Adivar yine aynı yazısında klasik denildiği zaman içlerinde "Sanat, edebiyat olduğu kadar fikir ve felsefe hatta ilimde bulunduğunu kabul etmek gerekir." diyerek daha Cumhuriyet'ten önce ve Cumhuriyet kurulduktan sonra da üniversitelerimizde etkili olduğunu, fakat bu etkide hep Arap kültürü ve akaid etkisi altında kaldığını ve bu durumun artık böyle olmaması gerektiğini dile getirmiştir. Bunun yanı sıra tercüme yapılrken hangilerinin çevrilmesi gerektiği konusunda ise Batı'da yapılanların incelenmesi gerektiğine ve örnek teşkil etmesi açısından önemine değinmiştir. Son olarak da yapılması düşünülen çevirilerin bir kişi tarafından değil, bir heyet tarafından yapılmasının gerekliliğini de vurgulamıştır (Adivar, 1999: 239-240).

Durum Tercüme Bürosu açısından irdelendiğinde hem çevirmen konusunda hem de çevirisi yapılacak klasik eserler konusunda titizlikle çalışılması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Çünkü klasikler ile oluşturulmak istenen hümanist kültürün varlığını sürdürebilmesi ve toplum tarafından benimsenebilmesi için titiz bir çalışma gerekmektedir.

Konuyla alakalı Yücel de “Klasiklere Birinci Önsöz” metninde klasiklerin hümanizm ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi olduğunu belirterek, bundan dolayı tercüme faaliyetlerini önemli bir medeniyet davası olarak göstermiş ve “... Hangi milletin kütüphanesi bu yönde zenginse o millet, medeniyet aleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir.” diye ifade etmiştir (Yücel, 1999: 241).

Sonuç olarak Tercüme Bürosu klasik eserlerin çevirisi ile sadece Türkiye’de değil, dünyada bir çığır açmıştır. Bununla birlikte çeviriye yön verilmiş ve çevirmenliğin saygın bir meslek olarak görülmesi amaçlanmıştır. Klasiklerin çevirilerinde en önemli noktalardan biri ise hümanist düşüncenin ve kültürün ülkemize girmesini sağlamasıdır. Fakat ilerleyen zaman ve değişen siyasi politikalar sonucunda 1940’larda başlayan kültür değişimi 1966’larda yavaş yavaş etkisini kaybetmiştir. 26 yıllık yayın hayatı boyunca başta Yunan ve Latin klasikleri olmak üzere toplam 1120 eser çeviri yoluyla kütüphanemize kazandırılmıştır.

3.3. Çevirmenlerin Özellikleri ve Çeviri Ölçütleri

Çevirmenlerde görülen eksikliklerin temel kaynağı yabancı dil yetisine sahip olmalarına rağmen, çevirinin nasıl yapılması gerektiğine dair temel niteliklerden yoksun olmalarıydı. O dönemde çeviri konusunda ülkede belli bir norm ve kriter mevcut değildi. Bir çevirmenin başta kaynak kültürü ve erek kültür olmak üzere, çevireceği metnin türünü, bu türün genel özelliklerini ve başlıca çeviri normlarını bilmesi gerekmektedir. Çevirmenin yapacağı çevirinin sadece bir boyutunu oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra sosyolojik yaklaşım boyutu da dikkate alındığında bir çevirmenin çevireceği eserin hangi erek kültür alıcısına yönelik olduğunu bilmesi bile onun aldığı çeviri kararlarında büyük önem arz etmektedir. Çevirmen erek kitlenin beklentilerini dikkate alırken, görev verenin, bu durumda hükümetin beklentilerini de yerine getirmek durumundadır.

Çevrili yapılan eserler nitelik açısından incelendiğinde, çevirmenlerin niteliklerinin eksik olduğunun fark edilmesi çok önemli bir adımdır. Dolayısıyla Tercüme Bürosu, çevirmenlerde bulunması gereken özellikler ve çevirilerin nasıl yapılması gerektiği konuları üzerinde durmuştur.

Öyle ki Bedrettin Tuncel Tercüme dergisinin ilk sayısında çıkan “Tercüme Meselesi” isimli yazısında çevirmenlerde olması gereken niteliklere değinmiştir. Tercümelerde dikkat edilmesi gereken hususlara kaynakalardan faydalanarak izah etmeye çalışması tercüme işini ne kadar ciddiye aldığı vurgular niteliktedir.

Tuncel yazısında André Gide’nin tercüme ile ilgili düşüncelerine yer verir:

- Tercüme işini edebiyatı seven ve kalemi kuvvetli olan kişiler yapmalıdırlar. Mesela tanınmış ve yabancı dil bilen yazar kendilerine hitap eden eseri çevirmelidirler. Böylece dili zenginleştiren çeviriler yapılabilecektir.
- Çevirmen çevrilecek metnin cümlelerini kendi dilinin olanakları içinde düşünmeli ve o şekilde yazmalı.
- Çevirmen cümlelerin fikir ve heyecanını eksiltmemelidir.
- Çevirmen metnin orijinal tonunu ihmal etmemelidir (Tuncel, 1940: 80).

Amacın sadece nitelikli çeviriler yapılması değil, aynı zamanda Türk dilini zenginleştirmenin de yollarının arandığı görülebilir. Tuncel Gide’yi alıntılıyarak çevirilerin Batılılar tarafından nasıl yapıldığını ortaya koymaya ve orijinal metne sadık olmanın ne kadar önemli olduğunu anlatmaya çalışmıştır, ki böylece Türk okurunun Batı edebiyatıyla yaklaşma şansı olacaktır. O zamanki şartlara göre bunların tartışılması ne kadar kapsamlı görünse de bugünün şartlarında konuyu ele aldığında, bu denli önemli bir etki yaratması beklenen çeviri faaliyetinin bir dizi eksik yanının olduğunu görebilmekteyiz.

Tuncel yazısında ayrıca tercümelerin bilhassa edebiyatla uğraşan kişiler tarafında yapılması gerektiğini vurgulamış, bu işin aslında sanatkarlık isteyen bir uğraş olduğunun altını çizmiş ve edebiyatçılara tercüme yapmaları için seferberlik çağrısında bulunmuştur (Tuncel, 1940: 80).

Tuncel'in tercüme meseleleri ile ilgili düşüncelerinde dikkat çekici diğer bir ayrıntı ise eserin muhakkak orijinal dilinden yapılması gerektiği hususudur. Bir eserin diğer dillere yapılan çevirilerine müracaat etmenin de faydalı olabileceğini dile getirmiştir. Burada sadece Yunanca, Latince gibi Türkiye'de pek bilinmeyen dilleri istisnai bir durum olarak değerlendirmiş ve "bir müddet" bu dildeki eserin Almanca, Fransızca ve İngilizceden yapılmasında bir mahsur görmemiştir (Tuncel, 1940: 81).

Bedrettin Tuncel'in görüşüne göre kalemi kuvvetli olan ve edebiyata yatkın olanların ilgi duydukları alanlardan çeviriler yapması yapılan çevirilerin daha nitelikli olmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda özellikle çevirmenlerin ilgi duydukları alanlardan çeviriler yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Çünkü çevirmenler o alana dair bilgilere sahip olduklarından kaynak dilin erek dile aktarımında büyük zorluklarla karşılaşmaları önlenmiş olacaktır. Özellikle edebi metin (klasiklerin çevirisi) çevirilerinde bu tür zorlukları çoktan aşmış olmak, asıl verilmek istenen duygunun aşılmasının daha da kolaylaşmasını sağlayabilir.

3.4. Tercüme Bürosu'nun Çeviri Normları

Tercüme Bürosu'nda sadece hangi eserlerin çevirilerinin yapılması gerektiği konusunda değil, çevrilecek bütün eserlerin çevirmenden bağımsız olarak belli kriterler dâhilinde nasıl çevrilmesi konusunda da adımlar atılmıştır. Bu konuda atılan adımlar ve çevirilerin nasıl yapılması gerektiğine dair yazılar Tercüme dergisinin bir çok sayısında dile getirilmiştir. Şüphesiz Tercüme Bürosunun hedefi Batı edebiyatının Türk okurlarla çeviri yoluyla buluşmasını sağlamaktır. Üstte de belirtildiği üzere Tercüme Bürosu planlı ve programlı, devlet eliyle kurulmuş bir kurumdur. Dolayısıyla böyle bir kurum elbette çevirilerini belirli normlarına göre yapmıştır. Tercüme Bürosu'nun çeviri için belirlediği kriterler Gideon Toury'nin Çeviri Normları ile açıklanabilir.

Gideon Toury çeviriyi en az iki dil ve en az iki kültür geleneği olarak betimler ve hem dil hem de kültür düzeyinde iki farklı norm dizgesi içeren bir etkinlik olduğunu savunur. Toury çevirinin arkasındaki değer iki ana öğeden oluştuğunu belirtmiştir:

“1. (Çevirinin) belirli bir dilde bir metin olması, dolayısıyla da o dilin ait olduğu kültürde ya da o kültürün bir kesiminde bir konumu olması, bir boşluğu dolduruyor olması;

2. Çevrildiği dilde/kültürde, başka bir dilde daha önce üretilmiş olup, o dilin ait olduğu kültürde net bir konuma sahip olan bir metni temsil ediyor olması.” (Toury, 2008: 151-152).

Çevirinin değeri anlamında olan bu iki ögenin Tercüme Bürosu kurulduğunda mevcut olduğu söylenebilir .Türk Hümanizmasının Batıdaki çağdaşlık ve medeniyet arayışlarında Türkiye'nin bu konudaki boşluğunun doldurulması amaçlanmıştır. Seçilen eserlerin özellikle dünya klasiklerinden oluşması ise, bu eserlerin sadece kaynak kültürde değil, tüm dünyada net bir konuma sahip olmalarının göstergesidir. Örneğin Goethe'nin eserleri yalnızca Alman edebiyatında değil, birçok toplumun edebiyatında önemli bir konuma sahiptir.

Toury'nin çeviri normlarına genel anlamda bakıldığında çeviride geçerli olan normları üç ayrı grupta toplandığı söylenebilir. Bunlar *öncül normlar*, *süreç öncesi normlar* ve *çeviri süreci normlarıdır*.

Toury çeviriye başlamadan önce *öncül normlardan* bahsetmiştir. Öncül normlar bir çevirinin *yeterliği* veya *kabul edilebilirliği* ile ilgilidir. Eğer kaynak dizge normlarına uygun bir çeviriden bahsediliyorsa çevirinin yeterliği söz konusudur. Eğer erek dizge normlarına uygun çeviri yapılacaksa, o zaman çevirinin kabul edilebilirliğinden bahsedilir. (Toury, 2008: 152).

Tercüme Bürosunun kültür ve çeviri politikası göz önünde bulundurulduğunda ve ayrıca yapılan çeviri faaliyetlerinin Türk Hümanizma fikrini gerçekleştirmek adına yürütüldüğü düşünülürse, ortaya çıkan çevirilerin kaynak dizge normlarına uygun yapıldığı yani çevirinin yeterliliğinden bahsedilebilir. Çünkü hedef adaptasyon olmadan yabancılaştırarak kaynak sistemin fikir, düşünce, v.b. normlarının erek kültüre aktarımının söz konusu olduğu söylenebilir. Bu nedenle olacak ki çevirmenler ilk zamanlarda yabancı kültürün sözcüklerinin karşılığını Türkçede bulamamaktan şikâyet etmişlerdir. Örneğin Reşat Nuri Güntekin bu konuda “Türkçenin Eksiklikleri” isimli bir makale yayınlamıştır. Makalesinde Türkçede bulunmayan kelimelerden bahseden Güntekin, bununla ilgili birçok örnek vermiştir. Ele aldığı sözcüklerden biri “suykast” (suikast)tir.:

“Şimdi birkaç gün evvel Führer’e yapıldığını öğrendiğimiz suykast bunlardan hangisidir? *Conspiration* mu, *conjuraton* mu, yoksa adi bir cinayet suykastı demek olan *attentat* mı? Havadisın bütün dünyaca olan ehemmiyet derecesi nüansa göre taayün etmiyecek midir? Evet, aralarında epeyce mana farkları olan beş altı kelime, beş altı ayrı mefhum için tek işaret... Görülüyor ki bu, dilimizin ehemmiyetli bir eksigidir.” (Güntekin, 1999: 20).

Ancak yer yer kabul edilebilir çeviri yapıldığı da söylenebilir, çünkü hedefte iletişimsel anlamda Türk okuyucusunun yabancı kültürden çevrilen metinleri anlaması söz konusudur. Bu durumda ancak Türk okurunun anlayacağı şekilde Türkçeyi kullanmayı gerektirdiği düşünülebilir. Nurullah Ataç bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Herhangi bir dilden Türkçeye kitap tercüme eden bir insanın, her şeyden önce, üzerinde çalıştığı metindeki fikirlerden önce, Türkçenin icaplarını düşünmesi, onlara uyması lazımdır [...] Tercüme etmek, bir dilde düşünülmüş bir şeyi bir dilde tekrar düşünmek demektir. Fransızca bir kitap, Fransızca düşünülmüştür; onu yeniden Türkçe düşünmek lazım.” (Ataç, 1999: 15).

Bu ifade ile Ataç’ın erek dizge normlarına uygun çeviri yapılması konusunda çevirmenlere çağrıda bulunduğu söylenebilir.

Yunus Kazım Köni de erek kültür odaklı çeviri yapılması konusunda önerilerde bulunmuş ve makalesinde bunu şu şekilde izah etmiştir:

“Yani bir yazıyı yapıldığı dilden başka bir dile nakletmekten maksat o yazıdaki fikirleri yaymaktır, o fikirleri yazıldığını bilmeyenlere de tanıtmaktır. Öyle ise yapılacak tercümenin bu tercüme okuyacakların anlayışına, mantığına uygun olması tabiidir. Yoksa bir metnin tercüme edilmesindeki fayda elde edilemez.” (Köni, 1999: 30).

Anlaşıldığı üzere metne ve yerine göre aynı metin içerisinde kültür aktarımı için yeterli çeviri yapılacağı gibi, Türk okuyucuya hitap edebilme adına kabul edilebilir çeviri de söz konusu olabilmektedir.

Süreç öncesi normlara gelince bunlar çeviri politikası ve doğrudanlıkla ilgilidir.

Çeviri politikası belli bir zamanda belli bir kültüre veya dile çeviri yoluyla yapılacak olan kültür ithalinin hangi metin türleri veya metinlerle gerçekleştirileceğini saptamaktadır. Yani metinler rastgele değil belli bir çeviri politikası çerçevesinde seçilerek yapılmasıdır.

Doğrudanlık ise bir metnin kaynak dilden mi çevrileceğini ya da daha önce başka bir dile yapılmış çevirisinin mi kullanılacağını sorgular. Eğer çevrilmiş bir eserin çevrili söz konusu ise bu aracı dilin neden kullanılmak zorunda olduğu tartışılır ve zorunluluk olduğu takdirde bu durum hoşgörü ile karşılanır (Tourey, 2008: 153-154).

Dönemin siyasilerinin benimsedikleri politikalar elbette Tercüme Bürosunun çeviri politikalarına yansımıştır. 1940'ların başında amaç hümanizma fikrini gerçekleştirmek ve topluma benimsetmek idi, dolayısıyla o zaman yapılan çeviriler bu ruhu taşıyan eserlerin çevirileriydi. Bu eserler ise Türk Hümanizmasının beslendiği Yunan ve Latin kökenli kaynaklardı, zira Hasan Ali Yücel hümanizma fikriyle “bu memleketin tabiatını, bu milletin kültürünü ve bu suretle Türk varlığında yeni kıymetler belirlemek” (Yücel, 1940: 61) amacındaydı. Tercüme dergisi incelendiğinde 1945-1946'lara gelinceye dek yapılan çevirilerin genelde Batılı eserler olduğu görülmektedir. Buna ek olarak da 1945'de 29-30 ve 31-32 ilk özel sayılar “Yunan Özel Sayısı” yayınlamıştır.

Aslında “Yunan Özel Sayısının” çıktığı yıl İkinci Dünya Savaşı bitmiş ve tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de “Demokrasi” rüzgârları esmeye başlamıştır. Bu durum hükümet politikalarını etkilediği gibi Tercüme Bürosunun Tercüme dergisine yansıttığı çeviri politikalarını da etkilemiştir. “Demokrasi” fikrinin Tercüme dergisine ilk yansması ise 19 Kasım 1946 yılında 39-40 sayılı “Demokrasi Üzerine Düşünceler” dergisinde görülmektedir. İçeriğine bakıldığında ise amaç sadece demokrasinin unsurlarını okuyucuya tanıtmak değil, aynı zamanda demokrasinin getirdiği haklar konusunda aydınlatmak ve demokratik düşünmeye sevk etmek olduğu görülebilir. (Tercüme, 1946: 193-194). Seçilen metinlerin ise Montaigne, Rousseau, Hegel gibi dünyaca tanınmış ve kabul görmüş usta düşünörlere ait olması demokrasi düşüncesinin Avrupa'nın bakış açısına uygun bir düşüncenin benimsenmesi hedeflenmiş olabilir.

Tercüme Bürosu'nun çalışmalarında Toury'nin çeviri süreci öncesi normları çerçevesinde doğrudanlıkla ilgili aracı dil görülmektedir. Her ne kadar Tercüme dergisinin ilk sayısında “Tercüme Meselesi” isimli makalesinde Bedrettin Tuncel Tercümelerin asıllarından yapılmasını değişmez bir prensip olarak görse de, özellikle Latince ve Yunanca bilen kişilerin olmaması nedeniyle yalnız bir müddet için Yunan ve Latin klasiklerinin tercümesinde İngilizce, Almanca ve Fransızca “version”larının kullanılmasının mecburiyetini ifade etmiştir (Tuncel, 1940: 81). Dolayısıyla Toury'nin anlayışına göre burada aracı dil kullanılmasının gerekçesi olduğundan “hoşgörü eşiğine” rastlanıldığı söylenebilir.

Her ne kadar aracı dil kullanımında hoşgörü eşiği kabul edilmişse de hoşgörü ile karşılanmayan çeviriler de yapılmıştır. Kaldı ki o dönemin birçok yazarı ikinci bir dilden tercüme konusunda fazlasıyla uyarıda bulunmuştur. Örneğin 19 Mart 1941 tarihinde 6. sayı 1. ciltte Sabahattin Ali “İkinci Dilden Tercüme Meselesi ve Bir Misal” isimli makalesinde bu konuya yer vermiştir:

“Edebi bir eseri asıl yazıldığı dilden değil de, ikinci bir dilden tercüme etmek, daima tehlikeli, türlü hatalara elverişli bir yoldur.” (Ali, 1941: 581).

Tercüme dergisinde en çok eleştirilen konunun aracı dilden yapılan çevirilere yönelik olduğu görülmektedir. Bu eleştirilerde “daha iyi olurdu” ifadesinden çok “hatalı çeviri yapılmıştır” ifadeleri yer almaktadır.

Sabahattin Ali, Ali Kami Akyüzün Fransızcadan Türk diline aktardığı Goethe'nin “Werther”ini incelemiş, eleştirmiş ve hatalarla dolu bir tercüme olduğunu örnekler vererek saptamıştır. Çevirinin hatalarla dolu olmasının sebebi olarak ise Fransız tercümanı göstermiş ve Ali Kami Akyüzü korumuştur:

“Çünkü bizim kanaatimizce Ali Kami Akyüz ne Goethe gibi muharririn dünyaca tanınmış bir eserin en güzel yerlerini lüzumsuz bulup atacak kadar zevksiz, ne de Goethe'ye manasız ibareler ilave edecek kadar düşüncesizdir. Buna rağmen, hadise, ikinci dilden yapılan tercümelerin ne kadar tehlikeli olduğunu göstermesi bakımından mütercimlerimize bir ders olacak mahiyettedir.” (Ali, 1941: 582).

Yine aracı bir dilden yapılmış olan bir çeviriyi 1943'te Maarif Vekilliği Hukuk Müşaviri Turgut S. Erem yapmıştır. Orijinal dili İngilizce olan Emily Bronte'nin "Wuthering Heights" isimli eseri Avni İsel ve Hamdi Varoğlu tarafından Fransızcadan Türkçeye aktarılmıştır. Eleştirmen tıpkı Sabahattin Ali gibi hatalı çeviri, eserde atlanmış cümlelerden ve gereksiz ilavelerden şikayet etmiş ve bu sonuca varmıştır:

"Eser Fransızcadan tercüme edilmiş olduğu için birçok inceliklerini kaybetmiş. Pek acele olarak yapıldığı hissini veren bu tercümede mütercimler İngilizce aslının üslup ve ifade güzelliğini verememişler. Tercüme şekil itibarıyla de aslından uzaktır. Bilhassa mahalli şive ile olan konuşmalar çok düşük bir hale konulmuştur." (Erem, 1943: 428).

Toury'nin çeviri öncesi normları koşullara bağlıyken, kaynak metin ve kaynak sistemin karmaşık ilişkisini betimlerken *çeviri süreci normları* çok daha açık bir içeriğe sahiptir. Toury bu normları da iki gruba ayırırken, kastettiği çevirmenin çeviri süreci esnasında verdiği kararları hangi doğrultuda verdiği. Bu bağlamda Toury'nin ayırt ettiği iki grup *matriks normları* ve *metinsel-dilsel normlardır*.

Matriks normları kaynak dilin öğelerinin yerini alacak erek metin öğelerinin metin içindeki yerini ve metnin biçimlenmesini yönlendirir. Yani eklemelerin, atlamaların, yer değiştirmelerin ve bölünmelerin hangi ölçüde yapılacağını normlar belirler (Toury 2008: 154). Başka bir ifade ile bu normlar, çevirmenin kararları doğrultusunda çevirinin makro yapısını oluşturur.

Bedrettin Tuncel'in tercümelere birebir bağlı kalmayı eleştirmiş ve bunun "cümlelerin fikir ve heyecanını ihmal etmek" anlamına geldiğini savunmuştur (Tuncel, 1999: 5).

Nurullah Ataç ise çevirmenin makro stratejilerini oluşturacak önerilerde bulunmuştur:

"Mütercim, kendi cümlesini ağırlaştıracaksa onları çıkarmakta yahut bir cümleyi ikiye, üçe bölmekte; bazen de bilakis iki cümleyi birleştirmekte serbesttir. Bittabi bu da daima bir ölçü meselesidir. [...] Avrupa dillerinin çoğunda cümle, Türkçe cümlelerin aksine olarak kurulur; bizim önce söylediklerimizi onlar sonra, bizim sonra söylediklerimizi onlar önce söylerler." (Ataç, 1941: 507).

Dolayısıyla metnin nasıl biçimleneceği konusu açıkça belirtilmemiş olup, matriks normları salt çevirmenin kararları doğrultusunda belirlenmiştir. Her çevirmen farklı

kararlar verebileceği de göz önünde bulundurulduğunda verilen kararların gerekçelendirilme ihtiyacı ortaya çıkmış ve Uygur bu konuyu şöyle dile getirmiştir:

“Çeviri üzerine okuduğum yazıları (okumadıklarım da öyleymiş gibi geliyor bana) yazılma nedenleri bakımından iki büyük öbekte toplayabilirim: Bir yanda, ister meslekten olsun ister olmasın, çeviricilerin, ödevlerini yerine getirirken başlarından geçenleri anlattığı yazılar yer alır. Bunlar çoğu çeviricinin, ortaya koyduğu belli bir çeviriyi haklı göstermeye çalıştığı, işinde karşılaştığı güçlükleri sayıp döktüğü yazılardır.” (Uygur, 1999: 50).

Anlaşıldığı üzere makro yapıyı, çevirmen kararlarını gerekçelendirerek oluşturmaya çalışmıştır. Gereksiz olduğu durumlarda ise bazı çevirilerin eleştirisi yapılmıştır. Tercüme dergisi bazı sayılarının son sayfalarında tenkitler bölümünde bu konuya yer vermiş ve böylece makro yapıyı belirleyen kararların ne kadar doğru olduğu tartışılmıştır.

Berit Gerçin 1942’de Tercüme Dergisinin 16. sayısının 3. cildinde Seniha Sami’nin çevirisini yaptığı ‘Coriolanus’ isimli eserin çeviri eleştirisini yapmıştır ve yersiz atlamalar ve yine yersiz anlam değiştirmeleri saptamıştır (Gerçin, 1942: 286-289). Seniha Sami 1943’te Tercüme dergisinin 18. sayı 3. cildinde her ne kadar bu tenkide cevap vermiş olsa da atlamalar konusunda bir açıklama da bulunmamıştır.

Tercüme dergisinin çıktığı ilk yıllar çevirmenler henüz çeviri eğitimi almadıklarından olsa gerek tam anlamıyla oturmuş matriks normlarından bahsetmek oldukça güçtür, zira o yıllarda çevirinin nasıl yapılması gerektiği konusunda mutabakat sağlanamamıştı ve hala sadık çeviri mi yoksa özgür çeviri mi veya kültür odaklı çeviri mi yoksa erek odaklı çeviri mi yapılması gerektiği konusu tartışılmıştır

Maarif Vekilliği’nin 28 Şubat 1940’da bir araya topladığı Tercüme Heyeti tercüme usulleri konusunda tartışmışlardır. Bazı üyeler yapılan çevirilerin dipnotlar şeklinde açıklamalı ve izahatlı yapılması gerektiğini savunurken diğerleri “Türkçeye çevrilecek metni Türk okuyuculara mümkün olduğu kadar munis kılacak, uzun uzun haşiyelerden, asıl dilin hususiyetlerini göstermekten kaçınacak tercümelere lüzum olduğu” görüşünü savunmaktaydılar (Tercüme, 1940: 112).” Başka bir ifadeyle bir grup kültür odaklı ve çeviriye sadık olunması gerektiğini düşünürken diğer grup erek odaklı daha serbest

çeviri yapılması gerektiğini görüşündeydiler ki bu da şüphesiz çevirinin matriks normlarıyla beraber makro yapısını etkilemiştir.

Metinsel-dilsel normlar ise erek metin oluşturulurken hangi metinsel-dilsel malzemenin seçileceği ile ilgilidir. Buna istinaden bu normlar genelde olduğu gibi özeldede olabilir, yani metin türüne veya üslubuna özgü de olabilir (Toury, 2008: 154). Anlaşıldığı üzere bu normlar sentaktik, leksikal gibi kararları kapsarken çevirinin mikro yapısını oluşturduğu söylenebilir.

Yapılan çevirilerin metin türleri incelendiğinde özellikle edebi metinlerin öne çıktığı görülmektedir. Bu kapsamda üslup, sıkça tartışılan bir konu olarak Tercüme dergilerinde yer almıştır.

Nurullah Ataç tercüme işini bir mucize olarak tabir etmiş ve ancak yaratıcı mütercimlerin tercüme yapabileceğini savunmuştur. Öyle ki bu mütercimler aynı zamanda muharrir olmaları gerektiğinin de altını çizmektedir. Buna istinaden Ataç mütercimin “tercüme ederken, yani *yaratırken*, yalnız kendi zevkine, arzusuna, üslubuna tabidir” görüşünü savunmuştur (Ataç, 1940: 404).

Ataç’ın bu ifadeyle demek istediği aslında her zaman savunduğu “cümlelere esir kalmama” konusudur, yani kaynak metnin sadece içeriği önemli değil, tercüman aynı zamanda o metnin edasını da verebilmelidir ve çevrilen metnin kesinlikle “tercüme kokmamasıdır”. Çünkü bir metnin çeviri kokması, onun okuyucu tarafından beğenilmemesine yol açabilir, okuyucunun Tercüme dergisine ve Tercüme Bürosu’nun çıkardığı klasiklere karşı ilginin azalmasına neden olabilir.

Ataç’la aynı görüşü savunan Suut Kemal Yetkin ise “Tercüme Sanatı” isimli makalesinde tercümeyi sanat olarak nitelendirmiş ve konuyla ilgili şu sözlerle yer vermiştir:

“Yabancı dilde yazılmış bir eseri kendi diline çeviren mütercim her şeyden önce kendi dilinin icaplarını düşünmesi şüphesiz ki lazımdır. Ama, havasına girdiği o eseri üslubuyla aksettirmesi kadar tabii bir şey olamaz; çünkü bir sanat eserinin havası, ancak üslubuyla verilebilir. Bir sanat eserinde üslup, şekil değişti mi, derhal hava da değişir; çünkü eserin havası, ruhu, umumiyetle zannolduğunun aksine,

anlatılan şeyden değil, anlatılan şeyin anlatış tarzıyla olan münasebetinden, yani birliğinden doğar.” (Yetkin, 2008: 89).

Yetkin'den yapılan alıntıda anlaşıldığı üzere üslup, başarılı bir çeviri için önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla çevirmen çeviri yaparken seçeceği metinsel-dilsel malzemeleri sadece kaynak dilin içeriğini vermekle kalmamalı aynı zamanda metinde geçen “havayı” kendi üslubuyla okuyucunun beğenisine sunmaktadır ki bunu da ancak bir sanat eseri yaratmak isteyen çevirmenler başarabilir. Yetkin'in ifadeleri doğrultusunda bir şiir çevirisi yapılırken şiirdeki ahenk, kafiye ve vurguların erek dilde aynı duyguları yaratması gerektiği çıkarılabilir. Yani bir şiir çevirisi yapılırken şiirdeki ahenk, kafiye ve vurgular erek dilde aynı duyguları yaratmalıdır.

Dilsel malzemeleri seçerken dikkat edilmesi gereken hususlara ise 1942'de 16. sayı 3. ciltte değinilmiştir. N.S.⁴ isimli şahıs “Tercüme Dair Notlar” isimli makalesinde Türk dilinin ve yabancı dilin farklılıkları konusunda uyarılmış ve tercümede kullanılan Türkçenin çevirilerde zevkle okunur eserlere dönüştürülmesi gerektiğini savunmuştur. Buna istinaden N.S. “bu bakımdan tercüme eserleri tetkik ile zevkimize, şivemize yabancı gelen cümle ve kelime şekillerini bu sütunlarda inceleyip bunlardan korunma çarelerini arayacağız” ifadesiyle metinsel-dilsel normlar koymaya çalışmıştır. Normlar doğrultusunda söz konusu yazar yabancı dillerde de olduğu gibi Türk dilini de yazılı dil ve konuşma dili olarak ikiye ayırmaktadır. (N.S., 1942: 299). Dolayısıyla N.S. çevirmenlerin kaynak dilin yazılı dil olması durumunda çevirisi yaparken yazılı dil kullanmaları gerektiğini veya kaynak dilin konuşma dili olduğu durumda (örneğin tiyatro veya drama çevirilerinde) konuşulan dilin kullanılması gerektiğini konusunda uyarmıştır.

Gideon Toury ayrıca “tarihi eksenden” bahsetmiştir, yani “Bir norm eğer bir *önceki* dönemde etkin ve farklı ‘eskimiş olmayan’ bir konuma sahip idiyse ancak, bugün ‘eskimiş’ olarak nitelendirilebilir (Toury, 2008: 157).

⁴ N.S. isimli şahsın adı Tercüme dergisinde açık olarak yazılmamış ve N.S. kısaltması kullanılmıştır.

Eskimiş normlara dayalı çevirilerin tekrar çevrilmesi Tercüme Bürosunda da söz konusu olmuştur, zira önceki dönemde yapılan çeviriler farklı normlara dayanırken, bu çevirilerin tekrardan ele alınması sürecinde çevirinin yeni normlara dayalı olması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bu doğrultuda Reşat Nuri Güntekin Ulus Gazetesine yazdığı bir makalede çevirisini yaptığı Carlyle'nin eseri olan “Kahramanlar” isimli eserden bahsetmiş ve kendisinden 40 yıl önce Mahmut Esat Efendi tarafından tercüme edilen bu eserin tekrar çevrilmesi Hasan Ali Yücel tarafından istenmiştir. Güntekin bu eseri çevirirken karşılaştığı zorluklardan şöyle bahsetmiştir:

“O günkü Türkçe, yüksek bir garp eserine yarayacak kelimeler bakımından, elbette bugünkünden daha dardı. Fakat bakıyorum, efendi merhum benim çektiğim sıkıntıları çekmemiş. Çünkü Arap ve Fars kültürünün, asırlar içinde Osmanlıcaya mal olmuş bütün kelimeleri ve imkânları henüz ayaktadır. O vakitki tercümenin emrindedir. Efendi merhum bu kelime ve imkânlardan meydana gelmiş eksiksiz bir yapma dış takımıyla Carlyle'in çetin metnini leblebi gibi övütüp geçiyor. Halbuki ben!” (Güntekin, 1999: 22).

Anlaşılan şu ki merhum Mahmut Esat Efendi çevirisini o dönemin normlarına uygun gerçekleştirmiş ve buna istinaden çevirisini yaparken hiçbir zorluk çekmemiştir. 40 yıl sonra, Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçeden atılmalarıyla beraber normlar değişmiş ve sadece Türkçe sözcüklerden yararlanılmak üzere aynı eserin tekrar çevirisinin yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Güntekin'in “yeni” normlara uygun çevirisinde zorluklarla karşılaşmasının sebebi Arapça ve Farsça yerine kullanmak istediği Türkçe sözcüklerin eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Normların “eskimesi”nin bir bakıma toplumsal davranışların değişmesine bağlı olduğu söylenebilir. Mahmut Esat Efendi ve Güntekin örneğinde de görüleceği gibi iki çevirmen arasındaki en önemli fark, yaşadıkları dönemlere bağlı olarak buldukları toplumsal ve siyasi ortamların gereklilikleri olduğu düşünülebilir. Her ikisinin davranışları buldukları dönemin şart ve koşullarına göre biçimlendiği muhtemeldir. Mahmut Esat Efendi çevirisinde Osmanlıca'yı olduğu gibi kullanmasında herhangi bir mâni olmazken, Güntekin yapılan dil reformları sonucunda Arapça ve Farsçadan arınmış bir Türkçe kullanması gerekmektedir.

Toury çeviri normlarının yeniden oluşturulmalarında metin içi ve metin dışı kavramlarından yararlanmaktadır:

“**Metin-içi:** Her tür normun yeniden oluşturulması için çevrilmiş metinlerin kendisinin yanında, birtakım süreç öncesi normlar için de çevirilerin analitik envanterleri (yani ‘sanal’ metinler) kaynak oluşturur.”

“**Metin-dışı:** Yarı-kuramsal ya da eleştirel bildiriler. Bunlara örnek olarak kuralcı çeviri ‘kuramları’, çevirmenlerin, editörlerin, yayıncıların ve çeviri etkinliğiyle uğraşan ya da bağlantılı olan başka insanların açıklamaları, tek tek çevirilerin ya da bir çevirmenin ya da çeviri ekolünün ürettikleri hakkında yapılan değerlendirmeler verilebilir” (Toury, 2008: 158-159).

O dönemde özellikle metin-dışı araçlar kullanılarak norm revizyonu yapılmaya çalışılmıştır. Nurullah Ataç, Orhan Burian, Bedrettin Tuncel gibi dönemin yazar ve çevirmenleri sayısızca makaleler yazarak çevirinin nasıl ve kimler tarafından yapılması gerektiği konusunda yazılar yazmışlardır. Tercüme Dergisinin hemen hemen her sayısında yer verilen “tenkitler” bölümünde yapılan çeviri eleştirileri de yeni normlar oluşturulmasında ciddi katkı sağlamıştır.

Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçeden çıkarılması örneği üzerinden gidilecek olunursa yeni norm “Öz Türkçe” kullanmak olduğu söylenebilir. Çevirmenlerin eski Türkçe kullanmaları sıklıkla tenkit edilmiştir. Örneğin Tercüme dergisinin 3. cildi, 16. sayısında Berit Gerçin Seniha Sami’nin “Coriolanus” tercümesinde günlük kullanılan Türkçe yerine fazlasıyla eski Türkçe sözcük kullanmış olmasını eleştirmiştir (Gerçin, 1942: 287). Gerçin’in eleştirdiği sözcüklerden örnek verilecek olursa:

Tablo1: Gerçin'in "Corioslanus" çevirisinde eleştirilen sözcük örnekleri

İngilizce	Seniha Sami'nin çevirisi	Kullanılabilecek çeviri önerisi
Arriving	suud edince (arb.)	gelince
Punish	tecziye etmek (arb.)	cezalandırmak
Gift	atiye (arb.)	armağan
Smiling	beşuş (arb.)	gülümseyen

TDK'nın Büyük Sözlüğünde de görüleceği gibi Seniha Sami'nin kullandığı ve Gerçin'in eleştirdiği bu sözcüklerin tümü Arapça kökenli sözcükler olduğu anlaşılmaktadır. Aynı metinde Arapça sözcüklerin yanı sıra bir çok Farsça kökenli kelimelere de yer verilmiştir. Oysa Sami'nin kullandığı sözcükler Gerçin her ne kadar çeviri önerisi yapmamış olsa da – tabloda da görüleceği gibi Türkçede karşılıkları olan sözcüklerdir.

Dolayısıyla yapılan reform sonucunda, bilirkişiler tarafından yazılan makaleler ve yapılan tenkitler sayesinde o dönemin yeni normu günümüze kadar ulaşmıştır, zira Sami'nin kullandığı bu sözcüklerin hiçbiri bugün günlük Türkçede kullanılmamakta hatta birçok kişi tarafından da bilinmemektedir.

BÖLÜM 4: TERCÜME DERGİSİ

4.1. Tercüme Dergisi Kuruluş Amacı ve Faaliyetleri

Türkiye'deki ilk ve uzun süreli yayın yapan çeviri dergisi *Tercüme* dergisidir. 1940 yılında yayınlanmaya başlayan derginin amacı, dünya edebiyatından değerli yapıtları Türk okurlarına tanıtmak, Türk edebiyatının da özgün benliğini bulmasında ve kendini geliştirmesinde yardımcı olmaktır. Tercüme Bürosu'nun ve Tercüme dergisinin ilk başkanı Nurullah Ataç'tır. Daimi üyeler arasında Saffet Pala, Sabahattin Eyuboğlu, Sabahattin Ali, Bahattin Tuncel, Enver Ziya Koral ve Nusret Hızır yer almıştır. Bu üyelerin dışında da Tercüme dergisinde daha birçok dönemin yazar ve edebiyatçıları çevirileri ile faaliyetlerde bulunmuşlardır (Tekgül, 2008: 68.).

Tercüme dergisi Türkiye'de yabancı dilden Türkçeye çevrilen metinlerin halka en kısa zamanda ulaşmasını sağlayan o dönemlerin tek dergisidir. Tercüme dergisinde uzun dönem çeviri işlerinde faaliyet gösteren çevirmenlerin özelliklerine bakıldığında, bunların çevirmenlik dışında Türk Dili ve Edebiyatına katkıları bulunan yazarlar olduğu görülmektedir. Yapılan çevirilerde çevirmenler sadece yabancı dil bilen kişiler olmadığını, aynı zamanda kendi dilinde de edebiyat alanında çalışmaları olan kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum kendini çevirilerin ahenginde göstermektedir.

Tercüme Dergisi 19 Mayıs 1940 tarihinde ilk sayısı ile çıkmaya başlamıştır. Derginin ilk sayısının 19 Mayıs günü çıkması, Tercüme dergisi ile düşünce alanında bir kurtuluş savaşının başlatıldığı anlaşılmaktadır. Derginin amacı tercüme edilen metinleri Türkçe olarak yeniden kurmak ve oluşturmaktır. Tercüme Bürosu tarafından çevirileri yapılan Dünya Edebiyatından Çeviriler Dizisi de Tercüme dergisi tarafından bilinçli bir şekilde destekleniyordu. Bunun amacı ise yabancı dil bilmeyen Türk okurlarını dünya yazınları ile eşdeğer olan çevirilerle buluşmasını sağlamaktır (Anamur, 1998: 122-124). Burada asıl amaç yapılan çeviriler aracılığıyla Türk dilinin ve öz Türkçenin gelişmesini ve Arapça, Farsça kelimelerden ziyade Türkçe kelimelerin türetilip benimsetilmesini sağlamaktır.

Nasıl ki Atatürk Kurtuluş Savaşını 19 Mayıs 1919 tarihinde başlattıysa, Tercüme dergisi de Türk Hümanizmasını 19 Mayıs 1940 tarihinde Tercüme dergisi ile başlatmıştır. Bu

dergi ile hem Tercüme Bürosu'nun yapmış olduğu çevirilerden toplumun haberdar olması sağlanacak hem de hümanizma düşüncesinin yayılmasına bir an önce başlanmış olacaktır. Hümanizma düşüncesinin bir an önce yayılabilmesi için dergi iki ayda bir çıkartılmıştır. Zira çevirisi uzun zaman alan klasikler ile hümanizmayı topluma benimsetmek zaman alacak hatta belki de mümkün olmayacaktı. Tercüme dergisi okurlarına her sayıda yeni eserler sunmuş ve bir sonraki sayıda hangi eserlere yer verileceğini de belirtmiştir. Böylece de okurlara çeşitlilik sunmak ve sonraki sayı için merak uyandırmak amaçlanmıştır.

Tercüme dergisinin amaçlarını Korucu üç madde de toplamıştır:

1. Çevirisi tamamen düşünülmeyen bazı yapıtların sadece bazı bölümleri çevrilerek dergide yayınlaması, böylelikle de okurları bu yapıtlar hakkında fikir edinmeleri amaçlanmıştır.
2. Türkçe kelime dağarcığının gelişmesinde bir araç görevi görmesi planlanmış ve çevirmenlerin yabancı dildeki kelimeler için önerdikleri Türkçe karşılıkları dergide yayınlanması kararlaştırılmıştır. Böylelikle önerilen kelimeler bir yandan okuyucuya sunulurken, diğer yandan da hazırlanması düşünülen sözlük cenin temelleri atılmış olacaktır.
3. Çeviri ile ilgilenen okuyucularına dünya genelinde çeviriye ilişkin gelişmelerden haberdar etmek amacıyla, dergide yabancı ülkelerde çeviri ile alakalı yazılara yer verilmiştir. (Korucu, 2007: 132)

Tercüme dergisinin yayımlanma amaçları sadece okuyucuları Batı Klasiklerinden haberdar etmek değil, BTNK 'sinde oluşturulması planlanan sözlükler için üretilen yeni kelimeleri halka sunmaktır. Bununla beraber çeviri etkinliğinin sadece Türkiye'de değil, dünya üzerinde de sahip olduğu öneme vurgu yapılmak istenmiştir. Bu vurgulama şekli ise Tercüme dergisinin hemen hemen her sayısında yer alan "Ecnebi Mecmualar" veya "Yabancı Dillerdeki Dergiler" bölümünden anlaşılmaktadır.

4.2. Tercüme Dergisi Özel Sayıları

Tercüme dergisi 1940'tan 1966 yılına kadar yayın hayatına devam etmiş ve toplam 87 sayı yayınlamış ve bu yayınların içerisinde 6 tanesi özel sayılardan oluşmaktadır (İldeş, 2013: 11-13).

Tercüme dergisi tarafından yayınlanan her özel sayının kendi içinde bir önem barındırdığını ve zaman içinde meydana gelen gelişmelerin bir toparlaması niteliği taşıdığı söylenilebilir. Özellikle Yunan Özel Sayısı I ve II' nin çıkarılması yürütülen kültür politikasının bir başka göstergesi olarak sayılabilir. Aşağıdaki tabloda yıllarına ve sayılarına göre yayımlanan Özel Sayılar verilmiştir:

Tablo 2: Tercüme dergisinin çıkardığı özel sayılar

Tercüme Dergisi Özel Sayıları	Yıllar	Sayı
1. Yunan Özel Sayı	1945	29.,30.,31., 32.
2. Şiir Özel Sayısı	1946	34., 35. ve 36.
3. Demokrasi Üzerine Düşünceler	1946	39. ve40.
4. Goethe Özel Sayısı	1949	49. ve 50.
5. Schiller Özel Sayı	1959	65. ve 68.
6. Mektup Özel Sayısı	1964	77., 78. ve 80.

Bütün bu yayınlanan Tercüme dergilerinin özel yayınlarının içerisinde en geniş yer Yunan Özel Sayılarına verilmiştir. Dört dergi sayısının birleşmesi, Yunan Özel Sayısı I ve Yunan Özel Sayısı II olarak yayınlanması bu özel sayının ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktır. Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisinin hümanizma üzerine kurulması ve hümanizmaya giden yolun eski Yunan ve Latin çevirilerinden geçtiği düşünüldüğünden bu denli geniş sayıları kapsaması gayet doğaldır.

Hasan Ali Yücel, Yunan Özel Sayısını çıkarmadaki amacını yazdığı önsözde belirtmiştir. Ona göre amaç, bu sayılar ile Türk aydınına eski Yunan'ı, dilde ve fikirde tanıtmaktır. Bu noktada Batı medeniyetinin kaynağının eski Yunan olduğunu vurgulamıştır (İldeş, 2013: 21-22).

Yücel, İslam uyanışının da ancak Yunan kaynaklarıyla mümkün olacağını belirtir ve İslam medeniyetinin yetersizliğini şu sözler ile ifade eder:

“... Yunan medeniyeti bilinmeyerek bugünün ileri yaşayışını tümü ile kavramak, erişilmez bir imkan olur. İslam medeniyetinin eski Yunandan faydalanmak suretiyle fikir cephesini kurduğu muhakkaktır. Aristo’yu medreseden ayırdığınız an, İslam felsefesi dediğimiz büyük fikir sıra dağları, yerle beraberleşir. Halbuki İslam medeniyetinin bütün kurucuları, bizden olanlar, Türkler de içinde olmak üzere, Yunan medeniyet eserinin ancak bir kısmını aldılar. Eflatun-el ilahi, Aristoteles, Calinus, Fisagoras isimleri onlar için, Farabi, Zimahşeri kadar yakındır. Fakat Lykurgos, Solon, Homeros, Sophokles ve Praksiteles’i hemen hiç tanımadılar. İslam medeniyetinin bugün bir mazi oluşu, en çok bu sebeptedir” (Yücel, 1999: 373).

Yücel’e göre eğer bugün bir İslam medeniyeti bir çöküş yaşamışsa bunda Yunan felsefesi ve fikir hayatının tam olarak tanınmamış ve anlaşılmamış olmasının payı olduğunu belirtmiştir. Yine aynı önsözde Yücel,

“Eski Yunanlıları, dilleri, yapıları, sosyal hayatları, insanlığa yadigâr kalmış bütün eserleriyle tanımakta, kendimizi duyup anlamak bakımından da büyük bir zaruret olduğunu takdir ediyoruz. ... “bu dilden kelimeler, bu günün medeniyet eserlerine isim olmakta, en yeni yapılarda bile Yunan mimarlarının buluşları, iz bırakmakta; en yeni cemiyet ve devlet nizamlarının kadroları Yunan sitelerinin ve Yunan filozoflarının bize intikal eden safha ve sahifelerinde varlığını devam ettirmektedir. Onun için bu medeniyet, bir babanın ölüşü gibi ölmüş, canlı bir mana ile oğullar ve torunlarında devam etmiş görüyoruz” (Yücel, 1998:373).

Bu önsözden de anlaşılacağı gibi Yunan Özel Sayısı ile Yunan kültürü geniş bir kapsamda ele alınmıştır, bu durumda derginin yayın politikası gözler önüne serilmiştir. Hasan Ali Yücel için her ne kadar bu dilin babası ölmüş bile olsa, onu yaşatan ve ilerlemesini sağlayan evlatlar ve torunlar vardır. Ülkemizde bu durum Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisi ile sağlanmış, böylelikle Yunan medeniyetinin tekrardan canlanmasının yolu açılmıştır. Bunların dışında yayınlanan diğer özel sayıların önemine ve içeriklerine kısaca değinilecek olursa, Tercüme dergisi ve özel sayılar aracılığı ile toplumun kültürel bakış açısının etkilendiği anlaşılmaktadır.

19 Mart 1946 'da Şiir Özel Sayısı Tercüme dergisinin çıkardığı ikinci özel sayısı olmuştur. Bu özel sayı adından da anlaşıldığı gibi tamamıyla edebiyatın bir alanı olan şiir üzerinde durmaktadır. Burada şiir hakkında teorik yazılar, şiir tercümesi hakkında deneme yazılarının yanı sıra Eski Mısır şiirinden Yunan ve Latin şiirine, Çin şiirinden Japon şiirine ve birçok şairlere yer verilmiştir. Bu şairler arasından örnek verecek olursak; Sa'di'den Hayyam'a , Shakespeare'den William Butler Yeats'e, Paul Valery, Aragon, Goethe, Schiller, Heine gibi daha bir çok dünyaca ünlü şairlerin şiirlerine yer verilmiştir (İldeş, 2013: 22).

Şiir Özel Sayısı ile tercüme işinin sadece klasiklerden oluşmadığı, şiirin de öneminin büyük olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra bu özel sayıyla, şiir çevirilerinin nasıl olması gerektiği ve çeviriler yapılırken nelere dikkat edilmesi gerektiğinin altı çizilmiş ve bu Şiir Özel Sayısı ile bunun sadece teorisi verilmemiş, aynı zamanda uygulamada da kendini göstermiştir.

1946 yıllarında dünya üzerinde meydana gelen gelişmeler ve değişimler kendisini Tercüme dergisinde de göstermektedir. Henüz yeni biten II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın kendine gelebilmesi ve toparlanması demokrasi düşüncesinin yeni bir uyanış evresini beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti bu yeni akıma seyirci kalmayıp bu fikirleri Tercüme dergisi aracılığı ile kendi ülkesine ithal etmiştir. Tercüme dergisi bunu "Demokrasi Üzerine Düşünceler" adlı özel sayı ile göstermiştir.

19 Kasım 1946 yılında Demokrasi Üzerine Düşünceler başlığı ile yayınlanan Tercüme dergisinin bu sayısında demokrasi üzerine farklı düşüncelere ve Çin filozoflarından başlayarak Bergson'a kadar birçok düşünürün yazılarına yer verilmiştir. Bu metinler:

"Batı Demokrasisi, Batı halk idaresini hazırlamış, geliştirmiş, onun iyi ve kötü taraflarını belirtmeğe çalışmış en yetkili kalem sahipleri arasında, umumiyetle politika hayatının dışında kalmış, politika cereyanlarının günlük tesirlerine kendilerini kaptırmamış şahsiyetlerin eserlerinden seçilmiştir" (Tercüme, 1946: 193).

Anlaşıyor ki Türkiye Cumhuriyeti, demokrasiyi benimsemeye çalıştığının ilk sinyallerini bu sayı ile vermiştir. Batıda Demokrasi halk idaresini hazırlamış ve

geliştirmesi siyasetçilerin yaptıkları günlük politikaların etkisi ile değil, politikadan uzak fakat demokrasinin önemini anlatan ve aşıl原因 eserler doğrultusunda oluşmuştur.

Bunun için Tercüme dergisi sadece demokrasi ve halk idaresi kavramını ele almayı bu fikrin daha da derinine inip hangi düşünüşün altında yattığını bu sayıda irdelemiş, düşünmeye ve düşündürmeye teşvik etmiştir (Tercüme, 1946: 193).

1946'da Demokrasi Üzerine Düşünceler özel sayısı aslında bir bakıma o dönemin siyasi değişimlerin yansımasıdır. Başka bir ifadeyle bu yıl siyasi alanda demokrasi adına birçok adımlar atılmıştır:

- 7 Ocak'ta Demokrat Parti⁵ kurulur ve böylece çok partili hayata ilk adım atılmış olur. Bu partinin demokrasi adına en büyük katkısı parti ilkelerinin liberalizm ve demokrasiyi içermesidir (Aşçı, 2012: 49). Ayrıca çok partili rejime geçişle beraber Türk Hümanizma fikri milli kültürden uzaklaştırma ve Batı kültürünün topluma benimsetilmesi şeklinde yorumlanmaya başladığından eleştirilmiş ve Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığında alınması ile beraber hümanizm adına yapılan faaliyetler etkisini kaybeder (Aşçı, 2012: 106-107).
- 27 Nisan'da Milli Eğitim Bakanlığında bağlı olan ve siyasetin yönlendirdiği üniversiteler 4936 sayılı Üniversiteler kanunu ile özerkliğe kavuşmuştur. Üniversitelerin özerkliğe geçişlerinin en büyük nedenlerinden biri kuşkusuz dünyada esen demokrasi rüzgârıdır (Aşçı, 2012: 108-109).
- Yine bu yıl din ve özgürlük konusu gündeme getirilmiş ve dini inancın bir hak olduğu savunulmuştur. Öyle ki İsmet İnönü "Türk olmayan azınlıklara tanınan bu en doğal vicdan hakkının gereklerini yerine getirmekten, Türkleri yoksun kılmak hangi hakka dayandırılabilir?" (Er, 2000:53'ten aktaran Aşçı, 2012: 125) ifadeleriyle demokrasinin gereklerini yerine getirmeye çalışmıştır.

⁵ DP'den önce Milli Kalkınma Partisi 22 Eylül 1945'te ünlü sanayici Nuri Demirdağ tarafından kurulmuştur, ancak bu partinin faaliyetleri demokrasiden çok ticari mahiyette kaldığından ve kurucusunun şahsi fikirlerinin dışına çıkamadığından burada değinilmeye değer bulunulmamıştır.

Anlaşıldığı üzere Demokrasi fikri sadece literatürde kalmayıp o dönemin Türkiye Cumhuriyetinde de fiilen uygulanmaya çalışılmıştır. Tercüme dergisinin bu özel sayısı böylece toplumu aydınlatmaya yönelik çıkarıldığı düşünülebilir.

Tercüme dergisinin yayınladığı diğer özel sayılarından ikisi ünlü Alman düşünürlerinden olan Goethe(1949) ve Schiller (1959) Özel Sayı'larıdır. Bu özel sayılar Goethe ve Schiller'in 200. doğum yıldönümleri anısına hazırlanmış olup yazarların eserleri ve fikirlerini içeren yazıların çevirilerinden oluşmuştur. Her iki özel sayıda da Goethe ve Schiller' in bazı metinlerine, ayrıca dünya genelinde bu iki yazar hakkında yazılan düşüncelere de yer verilerek her ikisini hem tanımak hem de tanıtmak amaçlanmıştır (İldeş, 2013: 24 ve 27).

Özel sayıların en sonuncusu 1964 tarihinde 77-80. Sayıları ile” Mektuplar Özel Sayısı” oluşturmaktadır. Bu sayının içeriğini İldeş, şöyle açıklamıştır:

“Prof. Bedrettin Tuncel'in mektup türünü tanıttığı ve tarihi gelişimini verdiği yazısından sonra, Yunan ve Latin mektuplarından başlayarak gerek Batı'da gerekse Doğu'da bu türün belli başlı örneklerini vermiş yazarların bazılarının tercümelerini içerir. Her bölümün başında bu tercüme türünü tanıtmak için konulan yazılarda bu türün dünya edebiyatında özel bir yer sağlamış yazarların özellikleri, mektup edebiyatının ilgili memleketteki tarihi üzerinde durulmuştur. Verilen örneklere son bölümde kendi edebiyatımızdan alınmış bazı metinler eklenmiştir. “Mektup Özel Sayısı”; Yunan, Latin, İtalyan, Şark-İslam, Alman, Fransız, İngiliz ve Amerikan ve Türk Edebiyatında Mektup başlıkları altında hazırlanmıştır. “Türk Edebiyat Mektup” bölümünde, hükümdar mektuplarından Ahmet Hamdi Tanpınar'ın mektuplarına kadar kronolojik olarak hatırı sayılır derecede mektuba yer verilmiştir” (İldeş, 2013: 28).

Mektup Özel Sayısından önce yayımlanan diğer özel sayıların içerisinde bu sayıda ki gibi Türk Edebiyatı ile ilgili detaya yer verilmemiştir. Gerçi burada özellikle mektup konusu daha ayrıntılı ele alınmış diğer türleri ise sadece örnekleme özelliğini taşımış olması bile Türk Edebiyatı için bir kazançtır. Diğer bir önemli nokta ise Şark-İslam türlerine de yer verilmiş olmasıdır. Bunun yanı sıra Tercüme dergisinin bu sayısı okullarda özellikle de edebiyat derslerinde mektup konusu işlendiğinde kullanılabilir bir eser niteliği taşımaktadır. Çünkü içinde mektup türünün tarihine ve gelişim sürecine

de yer verilmesi, hem Batı hem de Doğu edebiyatından örneklerin bir arada sunulmuş olması öğrencilerin kıyaslama yapmaları bağlamında önemli olduğu söylenebilir.

Bütün bu özel sayıların dışında Tercüme dergisinin 1951’de çıkarılan 52. sayının da “Özel Sayı” kategorisi içinde yer alması gerekir. Bu sayı Tercüme dergisinin yayın politikası için yeni bir açılım niteliğindedir. Bu sayı ile ilk defa Türkçeden yabancı dillere tercüme yapılmıştır. 52. sayıda, Prof. Suut Kemal Yetkin “Yeni Türk Şiiri” adlı yazıyı kendisi Fransızcaya tercüme etmiş bunun dışında ise yine aynı sayıda yeni Türk şirinden Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Orhan Veli Kanık ve Cahit Külebi’nin şiirleri Nimet Borovalı tarafından Fransızcaya tercüme edilmiştir. Böylelikle Türkçeden yabancı dile ilk adımlar da atılmış ve bu daha sonraki yayımlanan 53. ve 54. sayılarda da kendini göstermiştir. Fakat nesir tarzındaki Türkçeden yabancı dile tercüme sadece bu sayılar ile sınırlı kalmıştır (İldeş, 2013: 24-25).

53-54. sayılarda Türkçeden yabancı dile çevrilen hikayeler:

Tablo 3: Tercüme dergisinde Türkçeden yabancı dillere çevrilen metinler

Yazar	Eser	Çevrilen Dil
Halit Ziya Uşaklıgil	Mahalleye Mevkuf (hikaye)	Fransızca
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	Hasretten Hasrete (hikaye)	İngilizce
Oktay Akbal	Şehrin Işıkları Söndü (hikaye)	Almanca

Tercüme dergisinin 52. sayısı ile başlayan Türkçeden yabancı dile tercüme çok uzun sürmemiştir. Şiir türünde Türkçeden diğer yabancı dillere yapılan çevriler kendini derginin son sayılarında kendini göstermiş, fakat nesir veya hikaye türünde yazılara yer verilmemiştir.

4.3. Tercüme Dergisi Bölümleri

Tercüme dergisi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yabancı dilden çevirisi yapılan eserlerin orijinalinin hemen karşısında Türkçe çevirisine yer verilmiştir. Çevirilerin orijinalleri ile bir arada verilmesi, derginin sadece ilk bir kaç sayısında yapılmıştır. İkinci bölümde ise çeviri hakkında yazılara, eleştirilere ve haberlere yer verilmiştir. Haberler bölümü okurlarına Tercüme Bürosu'ndaki gelişmelerden, değişen veya yeni katılan üyelerden haberdar etmek, bir sonraki yapılması kararlaştırılan çeviri eser hakkında bilgi vermek amacı taşımıştır (Karantay, 2008: 52).

Derginin bölümleri değerlendirildiğinde çok şeffaf bir yapıya sahip olduğu içinde yer alan başlıklardan anlaşılmaktadır. Dergi düzenli bir şekilde okurları hem tercüme konusunda yazılan yazılarla bilgilendirmek hem de haber bölümü ile yapılanlardan ve yapılacak olanlardan haberdar etmek istemiştir.

Nurullah Ataç Tercüme dergisinin ilk bölümünde ve özellikle ilk yıllarında tercümelerin asılları ile beraber verilmesinin, onların kusursuzluğunu göstermek değil, bilakis tenkitlere ve olası düzeltme önerilerine açık olduklarını göstermek olarak vurgulamıştır. Buradaki değerlendirme tabii ki Tercüme dergisi okurlarına bırakılmıştır. İkinci bölümde ise başka ülkelerde çeviri faaliyetlerinin nasıl yapıldığını Türkçeye çevirerek okurlarına sunmuşlardır. Bunun sonucunda ise tenkitler bölümünde çeviriler üzerine yapılan eleştirilere yer verilmiş, böylelikle yapılacak eleştirilerin daha da genişlemesi sağlanmış olacaktır (Ataç, 1999: 370).

Tercüme dergilerinin tüm sayıları incelendiğinde çevirisi yapılan metinlerin orijinal dil ve çevirisi ile verilmesinin ilk yıllarda yapıldığı, ilerleyen zaman içinde sadece çevrilen metinlerin Türkçelerine yer verildiği görülmektedir. Fakat derginin ikinci bölümünü oluşturan, içlerinde tetkik ve tenkitlerin bulunduğu bölüm kendini derginin hemen hemen her sayısında göstermiştir. Tenkitler bölümüne dergide bu denli yer verilmesinin nedeni, tercüme çalışmalarının ülkede daha önceden yapıldığı yıllardaki gibi içe kapalı değil, eleştirel bir ortam içerisinde gelişmesi ve ilerlemesinin yanı sıra bu işin geliştiği güzel yapılmadığını ve diğer yabancı ülkelere çeviriye verilen önemin ülkemizde de verilmesinin gerekliliği konusunda okuyucuların haberdar edilmek istenmesi gerekçe olarak gösterilebilir.

Tercüme dergilerinin içeriği konusunda Burian, Tercüme Mecmuası adlı yazıda iki esas üzerinde durmuştur:

1. Tercümenin ne olduğu hakkında telif ve tercüme yazılar
2. Tercümenin nasıl olması gerektiği hakkında örnekler (Burian, 1999: 377).

Görülüyor ki Tercüme dergisi iki bölümden oluşmuş ve birinci bölümde bütün dergilerde Türkçeye çevrilen metinler yer alırken ikinci bölüm ise genellikle çeviriler hakkında yapılan eleştirilere, dil yapısına, tercüme işinin nasıl yapılması gerektiğine değinilmiştir. Bunun yanı sıra Tercüme dergisinin ikinci bölümünde yer alan başlıklar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: Tercüme dergisinde yer alan konu başlıkları

Bölümler
Haberler
Tetkikler (Araştırma ve İnceleme)
Tenkitler (Tercüme Üzerine Eleştiriler)
Tercüme Edilecek Parçalar ve Tercüme Müsabakaları
Vesikalar
Yurttan Tercüme
Klasikler Arasında
Yabancı Dillerdeki Dergiler / Ecnebi Mecmualar
İktibaslar
Çeviriler Arasında
Tercüme Bürosunca Yapılan Klasiklerin Listeleri
Bibliyografiler (Yurt İçinde Yayımlanan Tercüme Eserlerinin Listesi)
Toplamalar

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı gibi Tercüme dergisinin ikinci bölümünde farklı farklı konu başlıklarına yer verilmiştir. Bütün bu konu başlıkları incelendiğinde “haberler” bölümünde Tercüme Bürosu içindeki gelişmelerden okurlar haberdar edilmiş, “tetkikler” ve ”tenkitler” bölümleri, çeviri tarihi, çeviri teorisi, çeviri eleştirisi ve çeviri karşılaştırması hakkında yazılar bulunmuştur. Derginin “Tercüme Edilecek Parçalar ve Tercüme Müsabakaları” bölümünde bir sonraki sayılarda yer alacak metinler verilmiş ve tercüme etmek isteyenler yapıkları tercümeyi büroya göndererek çeviri müsabakasına katılmaları sağlanmıştır. Büro tarafından uygun görülen çeviriler için de çevirmenlere mükafat verileceği belirtilmiştir. “Vesikalar” bölümü ise Latin harflerine çevrilmiş olan Osmanlıca metinlerin, Avrupa’da yayınlanmış olan Fransızca ya da İngilizce çevirileri ile yayınlanmıştır. Örneğin Tercüme dergisi 5. sayısındaki Vesikalar bölümünde “Lettre de Suleyman A François” “Kanuni Sultan Süleyman’ın Fransa Kralı 1. François’ya Hicri 932 Tarihli Mektubu” örnek gösterilebilir. “Yurtta Tercüme” bölümünde dergide çok az yer almış ve bu bölümde MEB haricinde yapılan tercüme hakkında haberler yayınlanmıştır. “Klasikler Arasında” ile Maarif Vekilliği’nce yayınlanan çeviriler üzerine yazılara yer verilmiştir. Tercüme dergisinin ilk sekiz sayısına kadar “Ecnebi Mecmualar” adıyla yer alan bölüm daha sonraları “Yabancı Dillerdeki Dergiler” olarak değişmiştir. Bölümün amacı Tercüme dergisinin 1. sayısında şöyle açıklanmıştır: ”Mecmuamızın bu kısmında ecnebi mecmualarında çıkan ehemmiyetli makalelerden bazılarını hulasa (kısaca) ve tercüme edeceğiz. Maksudumuz Avrupa mecmualarındaki fikir aktüalitesini mümkün olduğu kadar alaka verici şekilde aksettirmektir”. (Tercüme, 1940). “İktibaslar” bölümüne ilk olarak derginin 4. sayısında yer verilmiş ve önemi şöyle açıklanmıştır: “Bu sayımızdan itibaren gazete ve mecmualarda tercüme hareketini alakadar eden yazıları aynen veya hulasa halinde mecmuamızın bu sayfalarına nakledeceğiz. Bu sayfalar okuyucularımızın göndereceği tercümeyle ait yazılara da açık bulunmaktadır.” (Tercüme, 1940: 404) “Bibliyografiler” bölümünde belirli dönemler arasında yayımlanan tercüme eserlerinin listeleri sunulmuştur. “Toplamalar” bölümünde Tercüme Bürosu’nun yayınları ile olan veya üyeleri tarafından yazılan makalelere yer verilmiştir. Örneğin 28. sayısında Arza Erhat’ın “Yunan-Latin Klasikleri”, M. Nuri Gençosman’ın “Şark-İslam Klasikleri” veya Latif Ay’ın “Fransız Klasikleri” gibi makaleler yer almıştır. (Tercüme, 1944: 317-325).

Bütün bu bölümlerden de anlaşılacağı gibi Tercüme dergisinin birinci bölümünde yer alan metinlerin, çeviriler aracılığı ile tamamının çevrilmesi mümkün olmayan Batı klasikleri serisine kısa yoldan ulaşılması sağlanmış ve Batı edebiyatından daha fazla örnek dergi okuyuculara sunulmuştur. Bunun yanı sıra ikinci bölümde ise bir çok konu başlığına yer verilmiştir. Konu başlıkları ile hem çeviri hem de tercüme ile alakalı ufkun genişlemesi amaçlanmış ve gerçekleştirilen çeviri çalışmasının önemi, bu bölüm içinde yer alan makaleler ve yazılar ile kendini göstermiştir. Derginin içinde yer alan birinci ve ikinci bölümlerde özellikle dönemin kültür anlayışını meydana getiren Hümanist düşünce hakkında yapılan çevirilere yer verilmiştir.

BÖLÜM 5: DÖNEMİN ÇEVİRİ SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çeviri sosyolojisi, çeviriyi salt metin-çevirmen bağlamıyla değil, metnin dilsel özelliklerinin dışında çevirinin toplumsal boyutuyla incelenmesidir. Bu incelemede sadece metin veya çevirmen değil, çevirinin yapılacağı dilde toplumsal ve kültürel yapının da dikkate alınması gerektiği konusu çeviri bilimciler tarafından vurgulanmıştır (Arı, 2014:13-14).

Yani çeviri yapılırken sadece çevirisi yapılan metin türü veya çevirmen söz konusu değil, çevirinin yapılacağı dilin toplumsal ve kültürel yapısının da bu durumda önemli bir role sahip olduğunun bilinmesi gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra Atatürk İlke ve İnkılapları ile oluşturulan ve daha sonra İnönü dönemiyle Hasan Ali Yücel öncülüğünde Türk Hümanizmasına doğru gelişim gösteren Türk kültür yapısında, Tercüme Bürosu ve Tercüme dergilerinde yapılan çevirilerin aracılığı ile toplumsal ve kültürel alanda değişimler gözlenmiştir. Bu doğrultuda Atatürk ve İnönü dönemleri göz önüne alındığında, Atatürk döneminde oluşturulan milliyetçi anlayış yerini İnönü döneminde hümanist anlayışa bırakmış ve hümanist anlayış ise çeviri yolu ile sağlanmıştır.

5.1 Çevirinin Sosyo-kültürel Etkileri

Çeviri sadece bir metnin başka bir dile aktarımı veya iletişim haline geçmesi değil, aynı zamanda bir kültürün diğer bir kültür ile tanışması ve etkileşmesi olarak gösterilebilir. Bu konuda Gürçağlar, çevirinin farklı alanlarla bağlantılarının olduğunu şöyle ifade etmektedir:

“Çeviri odaklı araştırmaların kültür, edebiyat, siyaset ve tarih alanına getirebileceği katkının altını çiziyor. Çalışmada ortaya konan veriler çevirinin yalnızca edebiyat, bilgi üretimi ve yayıncılıkla ilgili bir etkinlik değil, aynı zamanda bir ulus inşa etme aracı, toplumsal dönüşüm süreçlerinin tetikleyicisi ya da aracısı ya da bir toplumsal dışavurum biçimi olduğuna işaret etmektedir.” (Gürçağlar, 2005: 9-10).

Bu bağlamda toplum içerisinde yaşayan bireylerin dönüşümünü sağlayabilmek için benimsenen çeviri politikaları çerçevesinde, toplumun doğal bir süreçte edinmesi

gereken sermayeler ile değil, hümanizm ideolojisini destekleyen kültürel sermayeler (Bourdieu ve Schwibs, 1985:10) (kitaplar, dergi v.b.) çeviri yoluyla o topluma benimsetilmeye çalışılmıştır. Böylelikle hümanizm doğrultusunda yeni Türk ulusu inşa edilmeye çalışılmış ve bu çalışma daha okul öncesinden başlayarak yüksek öğrenim sürecine ve toplumun her kesimine ulaşmak amacıyla basın yayın ve diğer kültürel yapılarına kadar uzanmıştır.

Bunun yanı sıra çevirinin edebi, siyasal, kültürel ve tarihsel alanlarda bir çok katkısı olmuştur. Bunun en belirgin şekli özellikle 1939'da BTNK kararları ve sonucunda kurulan Tercüme Bürosu ve onun yayın organı olan Tercüme dergisi ile kendini göstermiştir. Siyasal bağlamda İnönü dönemi örnek gösterilebilir. O dönem içerisinde Atatürk döneminde yapılan inkılapların Hümanizma fikri ile bağdaşacak şekilde değiştirilmesi, hümanist fikrin Türk kültürü olarak benimsetilmesi için çevirilerin yapılması ve düzenli olarak iki ayda bir çıkarılan Tercüme dergisi ile bu fikrin hızlı bir şekilde toplum içinde yayılmasının sağlanması amaçlanmıştır. Bu amaç ise sadece "yabancılaştırma" yöntemine başvurarak gerçekleşebilirdi. Bu bağlamda yabancılaştırma, okuyucuyu kaynak kültüre yakınlaştırır ve çevri sürecinde erek dilin normlarını zorlar, dolayısıyla kaynak metne sadık kalınır ve aynı zamanda erek okuru yabancı kültüre ait olan unsurları kendi kültürüne ait olmadığını hisseder ve farklılıkları sorgular (Şahbaz, 2013: 631-632). Tercüme dergisinde çıkan çevirilere bakıldığında kaynak kültüre bağlı kalınarak, erek kitlenin yabancı kültürün farkındalığı yaratılmaya çalışılmıştır. Ayrıca çevirilerin nasıl yapılması gerektiği tartışmalarında "sadık çeviri" yapılması konusunda Tercüme dergisi üyeleri tarafından sıkça dile getirilmiştir. Buda zaman zaman erek kültür normlarını zorladığı görülmüştür.

Yabancılaştırmanın yanı sıra dilde sadeleştirme konusunda Arapça ve Farsçanın yerine başta Latince, Fransızca olmak üzere diğer yabancı kelimelerin de dilimize yerleşmesinin çeviriler sonucu olduğunun bir göstergesi sayılabilir.

Arı, çeviri faaliyetinin toplumda sosyal ve kültürel olmak üzere iki boyutta etkisini gösterdiğini belirtmiştir Kültürel boyutun yapısal olduğunu ve bununda güç, hakimiyet, ulusal, menfaatler, din ve ekonomik faktörleri içerdiğini, sosyal boyutun ise çeviri

sürecindeki aktörleri kapsadığını ve bu aktörlerin kültürel olarak değer sistemi ve ideoloji ile karşılıklı eylem içinde bulduklarını açıklamıştır (Arı, 2014: 41).

İnönü döneminde yürütülen çeviri faaliyetlerinin Arı belirttiği bakış açısı doğrultusunda yürütüldüğü görülmektedir. Çeviri faaliyetiyle amaçlanan sosyal ve kültürel etkiler sistematik bir yapıyla gerçekleştirilmiştir. Yukarıda belirtilen tüm faktörler göz önünde bulundurulmuş, bunlara göre maddeler oluşturulmuş, çevirmenlere dikte edilmiştir. Hükümet politikası olarak yürütülen bu çalışmada hedeflenen en mükemmel sonuca ulaşabilmek için en geniş makro bakış açısından en küçük mikro yapıya kadar tüm detaylar titizlikle ele alınmış ve uygulanmıştır.

Türk Hümanizmasının o dönemlerde yayılmasında bilinen aktörlerin yani çevirmenlerin dışında görünmeyen aktörlerin de etkilerinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamı Arı şöyle dile getirmiştir:

“Kimi bireyler ilk bakışta çeviriyle hiçbir bağları yokmuş gibi görünebilir; ancak daha yakından incelendiğinde bu bireyler kültür alanındaki uygulamayla çevrilecek metinlerin seçimi, üretimi ve tüketimini doğrudan etkiliyor olabilirler. Bu bireyler genellikle içinde buldukları toplum üzerinde kapsamlı bir etki güce sahip kişilerdir. Çeviri de bu bireylerin kültür üzerindeki etkilerinin hissedildiği alanlardan biri olabilir. Kültür üzerinde bu denli büyük etkiye sahip olan özneler arasında siyasetçi, iş adamı ya da toplumda lider konumda bulunan benzer kişiler bulunabilir. Örneğin diktatörler ya da seçimle başa gelen devlet başkanları ve bakanlar bir toplumun kültürünü şekillendirebilir ya da buna teşebbüs edebilir. Bu siyasetçilerin açık ya da örtük ‘planlama’ çabaları yalnızca kültürü değil, kültürel süreçlerle ayrılmaz bağlara sahip çeviri politika ve stratejilerini de etkileyecektir” (Arı, 2014:51-52).

Bu çerçevede irdelendiğinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün birebir çeviri ile ilgisinin olmadığı fakat devlet politikası olarak hümanizm anlayışını benimsediği örnek gösterilebilir. Hümanist kültürün topluma aşılmasında ise dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel öncülüğünde oluşturulan Tercüme Bürosu ve Tercüme dergilerinin faaliyetleri örnek teşkil etmektedir. Özellikle Tercüme dergisinde yapılan çeviriler ve Tercüme Bürosunun çıkardığı klasiklerin çevirileri örnek gösterilebilir. Toplumsal ve kültürel bağlamda irdelendiğinde çevrilecek metinlerin seçimi, üretimi ve

tüketiminin toplum yapısını etkilediği söylenebilir. Bu durumda başta Latin ve Yunan klasikleri olmak üzere Batı klasiklerinin çevrilmesi, üretimi için devlet katkısından faydalanması ve tüketim yani halka ulaşması, topluma benimsetilmesi ise halkevleri, köy enstitüleri ve üniversiteler aracılığıyla yapılmıştır. Gürçağlar “Köy Enstitülerinin öğrenci ve öğretmenlerinin Tercüme Bürosu çevirilerinin başlıca okurları arasında olduğunu” (Gürçağlar, 2005: 67) belirtmiştir. Bu da eğitim camiasında çeviriler aracılığı ile yeni oluşturulmak istenen kültür politikasının yani hümanist fikrin yer aldığı bir göstergesi sayılabilir. Bunun yanı sıra daha önceden de belirtildiği gibi halkevlerinde üniversite hocalarının MEB isteği doğrultusunda vermiş oldukları seminerde hümanist kültürün halk arasında benimsetilmesi için devlet politikasına misal olarak gösterilebilir.

5.2. Tercüme Dergisinin Çeviri Sosyolojisi Açısından İrdelenmesi

Tercüme dergisi çeviri sosyolojisi açısından değerlendirildiğinde derginin hümanist kültür yapısının topluma kısa zaman içerisinde ulaşmasını sağlamayı amaçladığı söylenebilir. Çünkü Tercüme Bürosu tarafından çevirileri gerçekleştirilen özellikle Latin, Yunan ve Batı klasiklerinin tercüme uzun zaman içerisinde gerçekleşeceğinden Tercüme dergisi bu doğrultuda yeni kültürün yayılması bakımından yaptığı çevirilerle önemli yayım organı olarak gösterilebilir. Aynı zamanda bu dergide hümanizm ile alakalı metinlere yer verilmesi ve diğer Avrupa ülkelerinde hümanist düşüncenin öneminin gösterilmesi derginin sosyo-kültürel olarak toplum üzerinde etkisi olduğu düşünülebilir. Bunun yanı sıra Tercüme Bürosu’nun çeviri normlarının Tercüme dergisinin de çeviri normları olduğunun bir göstergesidir. Çünkü Tercüme dergisi Tercüme Bürosu’nun bir yayım organıdır.

Tercüme dergisi çeviri sosyolojisi açısından irdelendiğinde çeviri normlarının bu noktada büyük bir rolünün olduğu görülmektedir. Böylelikle Tercüme Bürosu’nun belirlemiş olduğu kriterler aynı zamanda Tercüme dergisinin kriterlerini de oluşturmaktadır. Tercüme dergisinin normları ise Gideon Toury’nin Çeviri Normları ve Even-Zohar’ın Çoğul Dizge Kuramı ile açıklanabilir. Toury’nin Çeviri Normları, Tercüme Bürosu Normları bölümünde açıklanmıştır.

Zohar'ın çoğuldizge kuramı çeviriyi geniş bir sosyal bağlam içinde ele almış ve çeviriye ihtiyaç duyulduğunu gösteren sosyal koşullar için üç tarihsel durum belirlemiştir.

Bunlar:

1. “Eğer edebiyatın edebiyat geleneği yoksa ve kendi edebiyat çoğuldizgesi içerisinde türleri yerleşip geliştirmiyorsa,
2. Eğer edebiyat çevrede yer alıyor ve edebiyat zayıfsa,
3. Eğer ulusal edebiyat bir kriz içerisindeyse ya da kendini tarihin önemli bir döneminde görüyorsa, o ulus çeviriye ihtiyaç duyar.” (Arı, 2014:55)

Çoğuldizge kuramı çerçevesinde Atatürk dönemi ve İnönü döneminin edebiyata bakış açıları değerlendirildiğinde, Atatürk döneminde savaştan yeni çıkmış bir toplumun olması ve Osmanlı'dan miras kalan ümmetçi anlayış yerine ulusal ve milliyetçi anlayışın ortaya çıkması da kendini dönemin edebiyat eserlerinde göstermiştir. O dönemlerde yazılan edebiyat eserleri özellikle milli heyecan çerçevesinde gelişme göstermiştir ve bu doğrultudaki gelişme Atatürk'ün ölümüne kadar devam etmiştir. Harf inkılabının da 1928 tarihinde yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda 1928 öncesindeki edebiyat eserlerinden de faydalanmanın güçlüğü açıkça görülmektedir. Bu konuya Tosun ve Şimşek şöyle değinmişlerdir: “[...] Türkiye’de yazılmış olan telif eserlerin de dil içi çeviriye tabi tutulması gerekiyordu. Telif eserler yalnızca alfabe dolayısıyla değil, yeni bir kitleye hitap etmek ve yeni ideoloji hazırlamak açısından, dil olarak da sadeleştirilip, yeniden hazırlanmalıydı.” (Tosun ve Şimşek, 2012: 1723) Bütün bu bilgiler ışığında Atatürk döneminde de çevri çalışmalarının yapıldığını ve bu çalışmaların yapılış nedenlerinin Even-Zohar'ın üçüncü maddede belirttiği nedenlerden dolayı gerçekleştiği sonucu çıkartılabilir O dönemde ülkenin tarihi bir dönemeçte bulunması bir neden olarak sayıldığında, dil içi çevirilerin daha yoğun olarak gerçekleştirilmesi Even-Zohar'ın üçüncü maddede belirttiğinin söz konusu olduğunun bir kanıtıdır. Bu noktada dil içi çevirilerin daha yoğun olduğu görülmektedir. Fakat bu çeviriler yapılırken ulusal ve milliyetçi anlayışa uygun olanların yapılması ise önemli bir noktadır.

İnönü dönemi için Even-Zohar'ın çoğuldizge kuramı değerlendirildiğinde o dönemlerde milliyetçi anlayışın yerine, hümanist kültür anlayışının hakim olması tekrardan tarihin

yeni bir dönemecinde olduğunun bir göstergesidir. Bu dönemde ise yapılan politikaların temelinde hümanizm fikri yatmakta ve bu durum kendini edebiyat alanında Batı klasiklerinin Türkçeye çevrilmesi etkinliği ile göstermektedir. Bunun yanı sıra o dönemler için vurgulanması gereken diğer bir önemli nokta ise ulusal edebiyat türlerinden çok Batı edebiyatı türlerinde kendini göstermiştir. Batı edebiyatına daha çok yer verilmiş olduğu ve şark edebiyatının ihmal edilmiş olduğunu Tercüme Bürosunun çıkarmış olduğu eserlerden ve Tercüme dergilerindeki metinlerden de anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda Even-Zohar çeviri yazınlarını sadece çevrilmiş yazınsal eserlerin toplamı olarak değil, yapısı ve işleviyle bir sistem olan metinler topluluğu olarak belirtmiş ve burada çevirilerde var olan kültür ve dil bütünlüğünün uyumunu vurgulamıştır. Çeviri eserlerinin de ulusal eserlerin yanında yer aldığını ve ulusal eserler veya yazınlar kendi içinde merkeze yerleşecek nitelikte eserler üretmediği zaman, çevirilerin devreye girmesi gerektiği belirtmiştir. (Toksöz,2000:214)

Bu durum Even-Zohar'a göre birincil ve ikincil konumlara sahiptir. Birincil konumda genelde yazarlar en önemli çevirileri gerçekleştirirler ve erek kültürde yeni edebiyat türlerinin oluşumunu sağlarlar. Birincil durumun oluşması üç nedene bağlıdır:

1. “Eğer “genç” bir edebiyat kuruluyorsa ve ilk olarak “eski” edebiyata bakarsa,
2. Eğer edebiyatı “çevrede” ya da “zayıf” olarak nitelendiriliyorsa, eksikliğini hissettiği edebiyat türlerini ithal eder. Bu durum küçük bir ulusun büyük bir kültür tarafından etkilendiği durumlarda gerçekleşmektedir. ...
3. Eğer edebiyat tarihinde bir kriz dönemi yaşanıyorsa ya da ülkenin edebiyatında bir boşluk varsa, çeviri birincil konumdadır” (Arı, 2014:56)

Tercüme dergisi bu çerçevede incelendiğinde birinci madde de geçen genç bir edebiyatın oluşturulmasında eski edebiyata bakılması, yani Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisi için öncelik Latin ve Yunan eserleri olmak üzere Batı edebiyatından çevirilerin yapılması örnek gösterilebilir. Bu durum kendisini daha Tercüme dergisinin ilk sayısında göstermiştir. Derginin ilk sayısında “Yunan Eserlerinin Almanya’da Tercümesi” adlı yazısıyla Azra Erhat “eski” nin ve klasiklerin önemine vurgu yapmıştır. Bunun yanı sıra yayımlanan bir çok Tercüme dergisinde hümanist düşüncesine ve eski Yunanistan’a defalarca yer verilmiştir. Örneğin Tercüme dergisinin 1940 yılında çıkan

4. Sayısındaki “Tarih ve Biz” başlıklı yazıda tarihin akışına ve 1914 yılındaki savaş ortamının anlatımın hemen sonrası tekrar bir “Hümanisma ve Riyaziye” alt başlığında hümanizmi şöyle açıklamıştır:”Hümanisma’nın esas düsturu (genel kuralı) belki de şudur: “*Nil humani a me alienum puto*” (İnsani olan hiçbir şey bana yabancı değildir.) Bunun neticesi olarak gayri insani olan herşey bana yabancıdır ve (hayat kısadır) ancak insani olan şeyler beni alakadar eder diyebiliriz” (Tercüme, 1940: 400)

Başka bir örnek verecek olursak 1941 yılında çıkan 6. sayısında da “Humanisma ve Eski Yunanistan” yazısıyla Yunan medeniyetinin kriterleri ve hümanist düşünce üzerine bilgilere yer verilmiştir. (Tercüme 1941:588) Hümanist düşünce ve eski eserlerin değerlerini anlatan daha bir çok yazı dergide yer almıştır. Bu vurgulamalı tutum kendini Türkiye’de tek partili dönemin sona ermesine kadar devam ettirmiş, daha sonra ise etkisini yavaş yavaş yitirmeye başlamıştır.

Even-Zohar’ın belirttiği bu üçüncü maddede ise “Eğer edebiyat tarihinde bir kriz dönemi yaşanıyorsa ya da ülkenin edebiyatında bir boşluk varsa, çeviri birincil konumdadır.” demiştir. Bu madde de belirtilen durum kendini daha Tercüme Bürosu kurulmadan önce BTNK döneminde Tan gazetesinde Zekeriya Sertel’in kongreden beklediklerini kaleme aldığı ” Neşriyat Kongresinden Beklediklerimiz” başlıklı yazıda göstermektedir. Sertel bu yazısında, ülkenin kitap basım ve yayın konusunda sıkıntılar içinde olduğunu şöyle dile getirmiştir:

“Neşriyat işinde de her milletten ziyade rasyonel bir tarzda çalışmağa, memleketin şiddetle muhtaç olduğu yerli ve beynelmilel (uluslar arası) eserleri asgari bir zaman içinde irfan kütüphanemize mal etmeğe mecburuz. Bu mecburiyet neşriyat işinde programlı ve planlı bir çalışma sistemi kurmamızı icap ettirir. Yapılan istatistikler gösteriyor ki Türkiye’de kitap basım ve satışı seneden seneye artıyor. Eski harflerle alakasını kesmiş yeni nesil, yepyeni ve zengin bir kütüphane ihtiyacı karşısındadır. Okuyacak kitap arıyor, fakat çok defa aradığını bulamıyor. Kitap satışı artıyor, fakat kültür ihtiyacımızı tatmine kafi gelmiyor. Bu vaziyette bizi neşriyatta programlı ve planlı bir tarzda çalışmak ve yeni nesle en kısa zamanda muhtaç olduğu kütüphaneyi vermek mecburiyeti karşısında bırakıyor.” (Sertel,1939:190)

Ülkenin o zamanlar basım, yayın ve edebiyat konusunda içinde bulunduğu durum sadece Maarif Vekilliği tarafından değil, dönemin bir çok yazar ve politikacısı

tarafından da dile getirilmiş ve bu durumun bir an önce ortadan kalkması için çalışmaların başlaması gerektiğine değinilmiştir. Bu durumun değışebilmesi için Zohar iki yoldan bahsetmektedir.

Even-Zohar'a göre mevcut kültür repertuvarının yeni birimlerle desteklenmesi ve böylelikle bir dönüşüm geçirmesi veya mevcut repertuvarın yıkılıp yerine yeni bir repertuvarın kurulması gerekmektedir. Yeni repertuvarın oluşmasında da tekrardan iki yol vardır. Bunlardan birincisi "ıcat" yoluyla özgün birimlerin ortaya çıkması ile oluşturulabilir, fakat bu yol edebiyat çoğuldizgesi kapsamında düşünıldüğünde zor ve uzun bir süreç içinde gerçekleşecektir. İkinci yol ise "ithal" yani başka kültürlere ait repertuvarların benimsenerek söz konusu kültüre uyarlanması olarak göstermiştir. İkinci yöntem ancak çeviri etkinliği ile gerçekleşebilir. Bu yöntemin gerçekleştirilmesinde planlı bir çeviri hareketi ile çevirtilmek üzere seçilen metinler ve bunların çevriliş biçimleri, oluşturulmak istenen kültür repertuvarının genel hatlarını ortaya koymuştur. (Tahir, 1998: 56)

1940'lı yıllarda özellikle edebiyat alanındaki boşluğu ortadan kaldırmak amacıyla "ithal" yönteme başvurulmuştur. Bu durum Tercüme Bürosu ve onun yayım organı olan Tercüme dergisi sayesinde gerçekleşmiştir. Tercüme Bürosu özellikle klasiklerin çevirileri ile ilgilenmiş, fakat oluşturulmak istenen hümanist düşüncenin ve kültürünün yayılmasını kısa zaman içerisinde gerçekleştirmek için iki ayda bir düzenli olarak çıkartılan Tercüme dergisinden yararlanmıştır. Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisi çeviri faaliyetlerini planlı ve düzenli bir şekilde hayata geçmiştir. Zaten Tercüme Bürosu'nun kuruluş amaçlarından biri de tercüme konusundaki gelişi güzel çeviri faaliyetlerinin bir düzen içinde yapılmasıdır.

Even-Zohar çeviri edebiyatını birincil ve ikincil olmak üzere iki konuma ayırmıştır. Birincil konumda çevirmen erek edebiyat modellerinde kendini herhangi bir kısıtlamaya tabi tutmaz ve gelenekleri yıkma eğilimi göstererek, kaynak metnin eşdeğeri bir erek metin üretir. İkincil konumda ise çevirmenler erek kültüre bağımlı kalır ve çevirmen burada yerelleştirme ve adaptasyon yönteminden faydalanır (Arı, 2014: 57).

Tercüme dergisi Even-Zohar'a göre irdelendiğinde çevirisi yapılan metinlerin birincil ve ikincil konumlarda olduğu söylenebilir. Bu durum dergide tercümenin nasıl

yapılması gerektiği konusunda yazılan yazılardan çıkarılabilir. Örneğin Nurullah Ataç'ın "Düşünceler" adlı yazısında Tercüme dergisinde hem birincil konunun hem de ikincil konuma yer verildiğini şöyle dile getirmiştir:

"Sabahattin Eyüboğlu benim gibi değildir; o, tercüme edilen parçanın şekline sadık kalmak ister, ben ise değiştirmeden, Muharrir Türk olsaydı bunu nasıl söylerdi? diye düşünüp Türkçeye daha munis (yabancı olmayan) bir şekil bulmadan rahat edemem."(Ataç, 1940: 26)

Sabahattin Eyüpoğlu yaptığı tercümelerde daha çok yabancılaştırma yöntemine başvurmuş, fakat Nurullah Ataç ise yerelleştirme yöntemine yer vermiştir. Ataç yaptığı çevirilerde bu metni ben yazsaydın nasıl yazardım diye düşünerek okuyucularının üzerinde okudukları metnin bir yabancı metin değil, sanki Türk yazarları tarafından yazılmış gibi olmasına önem vermiştir.

Bedrettin Tuncel ise "Tercüme Meselesi" başlıklı yazısında birincil konudan bahsetmektedir. Ona göre: "İyi bir mütercimın vazifesi, tercüme ettiği müellifin cümlelerini sadece sadıkane bir şekilde nakletmek değildir; o müellifin üslubunu ve konuşma tarzını da muhafaza etmesi lazımdır." (Tuncel, 1940: 81)

Tuncel, metinlerin asıllarına sadık olması gerektiğini savunmuştur. Buradaki amaç okuyucunun yabancı dil ve kültür ile tanışmasını da sağlamak olabilir. Tercüme dergisinde ve Tercüme Bürosu'nda birincil ve ikincil konum mevcut olduğu dergide çıkan haberler bölümünden de anlaşılmaktadır. Haberler bölümünde büroda tercüme işlerinin nasıl yapılması gerektiği konusunda yapılan tartışmada üyelerin bazılarının kaynak dile ve şekle sadık kalınması gerektiğini savunurken, bazı üyelere çevirilerin Türkçeye uygunluğu konusunda fikir beyan etmişlerdir. Tabii burada tartışılması gereken en önemli konu, hangi yöntemin hedeflenen hükümet politikasını gerçekleştirmede daha verimli olduğudur. Yabancılaştırma yöntemini kullanarak erek kültür alıcısını yazara götürmek mi, yoksa yerelleştirme yöntemini kullanarak kaynak kültür yazarını erek kültür okuruna götürmek mi? Burada önemli olan çevirmenlerin kendi beğenilerinden ziyade çeviri yoluyla ulaşılmak istenen etkidir. Bu durumda hükümet politikası doğrultusunda arzu edilen etkiye ulaşabilmek için yabancılaştırma yönteminin kullanılmasının daha doğru olduğunu ifade etmek gerekir.

SONUÇ

1940-1946 yılları arasında Tercüme Bürosu'nun yayım organı olarak yayımlanmaya başlanan Tercüme dergilerinin toplum üzerindeki sosyo-kültürel hayatta meydana getirdiği etkilerin açıklanabilmesi için, Cumhuriyet'in ilanından 1946'ya kadar ülkede yaşanan kültür politikaları irdelenmiştir. Bu yıllar Atatürk ve İnönü dönemlerini kapsamaktadır.

İsmet İnönü döneminin değişimlerini kavrayabilmek için Atatürk döneminin kültürel değişimlerinin de irdelenmesi gerekmektedir. Cumhuriyet tarihinin 1923-1946 yılları arasında ülkede toplumun sosyo-kültürel hayata bakış açılarında köklü bir çok değişim meydana gelmiştir. 1923'ten Atatürk'ün ölümüne kadar olan dönemde Atatürk inkılapları ile Osmanlı Devleti'nin kültür politikası olan ümmetçi anlayış yerini ulusçu ve milliyetçi anlayışa bırakmıştır. Atatürk döneminde kültür alanında yapılan yenilikler özellikle eğitim, öğretim ve dil alanında olmuştur. Eğitim kurumlarının çağdaş toplum yapısına göre yapılandırılması ve Türk dilinin sadeleşmesi gibi faaliyetler yapılmıştır. Türk dilinin sadeleştirilmesi konusunda Arapça ve Farsça kelimelerin yerine öz Türkçe kelimeler kullanılması üzerinde çalışmalar yapılmış, bu çalışmaların yapılabilmesi içinde Türk Dil Kurumu kurulmuştur. Bu çalışmaların amacı ise Türk dilinin zenginleşmesini sağlamaktır. Atatürk döneminde yapılan bütün yeniliklerin temelini ülkeyi çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırmak ve Türk benliğinin bilincini kökeni ile ortaya çıkarmaktır. Yani Türk kültürüne sahip çıkarak Batılı gibi yaşamaktır. Bunlarında en kısa zamanda ve kısa yoldan gerçekleşmesi için o dönemde de çeviri faaliyetleri yapılmıştır. Yapılan çevirilerde ise özellikle “yerelleştirmeye” başvurulmuştur.

İnönü döneminde ise Atatürk döneminde yapılan kültür politikalarında tekrardan yapılandırmaya gidilmiş ve bu yapılandırmanın esas noktası olarak hümanizm düşüncesi öne çıkmıştır. Bu düşünce aynı zamanda dönemin devlet politikası olduğundan kendini özellikle her kurumda ve eğitim hayatında göstermiştir. Eğitim hayatında kendini göstermesinin nedeni, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in Hümanizmin baş savunucularından olması Tercüme Bürosuna kuruluşunda

başkanlık yapmasıdır. Hümanist anlayışın ortaya konulmasında başta Yunan ve Latin klasikleri olmak üzere Batı edebiyatına önem verilmiş ve Tercüme Bürosu tarafından klasiklerin çevirileri yapılarak hayata geçirilmiştir. Bu çeviriler sayesinde Arapça ve Farsça sözcüklerinin yerini Yunanca ve Latince sözcükler almıştır. Yapılan çeviriler, dile daha fazla yabancı kökenli kelimenin girmesine neden olmuştur.

1940 yılından sonra hümanist kültür anlayışının topluma benimsetilip yayılması halkevleri, köy enstitüleri ve üniversiteler vasıtasıyla yapılmıştır. Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisi tarafından yapılan çevirilerinde topluma yayılmasında bu kurumların büyük etkisi olmuştur. Söz konusu kurumlar sadece çevirilerin değil, aynı zamanda hümanist düşüncenin de toplum içinde yayılmasında etkin rol oynamıştır. Çünkü derginin temeli hümanist kültür üzerine kurulmuştur. Dergide yayınlanan çeviri metinlerinde, dilde ve özellikle derginin ikinci bölümünde sık sık Hümanizm ile alakalı konu ve düşüncelere yer verilmesi bunun bir göstergesidir. Aynı zamanda derginin iki ayda bir yayınlanmasıyla da topluma, hümanist düşüncenin düzenli bir şekilde ve farklı bakış açıları gösterilerek aktarılması amaçlanmıştır. Tercüme dergisinin çıkardığı özel sayıların hepsi bir sayıdan oluşurken Yunan Özel Sayısının iki sayıdan oluşması, hümanist kültüre ne denli önem verildiğinin bir başka göstergesidir.

Tercüme Bürosu tarafından çevirilerinin yapılması kararlaştırılan ilk liste göz önüne alındığında dünya edebiyatından özellikle Batı klasiklerine fazlasıyla yer verilirken toplumun geçmiş tarihini oluşturan Doğu klasiklerinin sadece altı tanesine yer verilmiş olması, toplumu tamamıyla Türk kültüründen uzaklaştırıp Batı ve özellikle de hümanist kültüre yakınlaştırmak için yapıldığını göstermektedir.

Bunun yanı sıra Tercüme Bürosunda ve Tercüme dergilerinde çeviri işlerini yapanların, döneminin kalemi güçlü Türk yazarları olması ve bu yazarların o dönem içerisinde çeviri faaliyetlerine ağırlık vermeleri sebebiyle Türk edebiyatı gelişim gösterememiştir.

Tercüme Bürosu sayesinde ülkede bir “kültür ithali” gerçekleşmiştir. Kültür ithali ile Atatürk döneminin milliyetçi ve ulusçu kültür anlayışı yerini hümanist kültür anlayışına bırakmıştır. Yapılan ithal kültür çeviri yolu ile gerçekleşmiştir. O dönemlerde Batı’dan yapılan çevirilere ihtiyaç olduğu kadar harf inkılabından dolayı dil içi çevirilere de ihtiyaç duyulmaktaydı. Çünkü harf inkılabıyla beraber geçmişte var olan edebiyatı yeni

neslin anlaması imkânsız bir hale gelmiş, eski Türkçe yani Osmanlı Türkçesinden çevirilere yeteri kadar önem verilmemiştir. Buna sebep olarak ise dil içi çevirilerin dönemin devlet politikasına uygun olmaması gerekçe gösterilebilir. Bunun yerine hümanist kültür anlayışının topluma benimsetilmesi için Batı kültürü ülkeye ithal edilmiştir. Batı kültürünün ülkeye ithali yapılırken “yabancılaştırma” yönteminden faydalanılmıştır. Yabancılaştırma ile çevirilerin toplumla bütünleşmesi ve yabancı kültürün devlet politikası olarak topluma benimsetilmesi çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- ADIVAR, Halide Edip (1999), “Klasikler ve Tercüme”, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi*, İçinde, Haz. Öner Yağcı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, ss: 238-240.
- AKKAYA, Bülent (2012), “İnönü Dönemi Kültür Politikalarından Hümanizm”, *History Studies*, Vol.4/1.
- ANAMUR, Hasan (1998), “Hasan Ali Yücel ve Bir Aydınlanma Yolu Olarak Çeviri”, *100. Yıl Doğum Yıldönümünde Hasan Ali Yücel*, İçinde, Haz. Songül Boybeyi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, ss:115-133.
- AŞCI, Çakmak Züleyha (2012), *İsmet İnönü Döneminde Uygulanan İç Politika'nın İktisadi, Sosyo-Kültürel Etkileri (1938,1950)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ATAÇ, Nurullah (1940), “Tercüme Dair Notlar” *Tercüme Dergisi* Sayı: 4 Cilt: 1 Tercüme Mecmuası Maarif Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, ss: 404-405.
- ATAÇ, Nurullah (1941), “Tercüme Dair” *Tercüme Dergisi* Sayı: 6 Cilt: 1 Tercüme Mecmuası Maarif Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, ss: 505-507.
- ATAÇ, Nurullah (1999), “İkinci Yıla Girerken”, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi*, İçinde, Haz. Öner Yağcı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, ss: 369-371.
- ARI, Sevinç (2014), *Çeviri Sosyolojisi*, Aylak Adam Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Birinci Neşriyat Kongresi. Raporlar, Teklifler, Müzakere Zabıtları, Maarif Vekilliği Yayınları, Ankara, 1939.

- BOZTAŞ, İsmail (1991), “Çevirinin Yabancı Dil Öğretimi ve Dil Öğretim Programlarındaki Yeri”, *Hacettepe Üniversitesi, Çeviribilim ve Uygulama Dergisi*, ss: 237-249.
- BOURDİEU, Pierre ve SCHWIBS Bernd (1985), *Sozialer Raum und Klassen, Leçon sur la leçon, 2 Vorleseungen, Pierre Bourdieu*, Suhrkamp, Frankfurt am Main.
- BURİAN, Orhan (1999), “Tercüme Mecmuası”, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi*, İçinde, Haz. Öner Yağcı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, ss: 377-381.
- ÇAKIR, Mustafa (1997), *Hasan Ali Yücel ve Türk Kültür Reformu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- EFEÖĞLU, Ertuğrul(1999), “Hasan Ali Yücel’in Tutkusu: Türkiye’de Çeviri Atılımı”, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi*, İçinde, Haz. Öner Yağcı T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,ss: 352-353.
- ELBİR, Bilal ve KARAKAŞ, Ömer (2007), “Cumhuriyet Dönemi Türk Kültür ve Edebiyatında Hümanizmin Etkileri”, *Turkish Studies International Periodical Fort he Languages, Literture and History of Turksih or Turkic, Vol. 2/4* ss: 381-392.
- EREM, Turgut S. (1943), “Ölmiyen Aşk” *Tercüme Dergisi* Sayı: 18 Cilt:3 Tercüme Mecmuası Maarif Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, ss: 426-431.
- ERHAT, Arza (2008), “Tercüme Bürosu ve Tercüme Dergisi Üstüne” *Çeviri Seçkisi I Çeviriyi Düşünenler*, İçinde, Haz. Mehmet Rifat, Sel Yayıncılık, İstanbul, ss: 44-47.
- ESERPEK, Altan (1977), “Eğitimin Sosyo-Ekonomik Mobilitede Etkinliği Sınırlandıran Faktörler”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt:10 Sayı:1* ss: 153-167.

- GENCER, Ali İhsan ve ÖZEL, Sabahattin (2001), *Türk İnkılap Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul.
- GERÇİN, Berit (1942),”Coriolanus Tercümesi”, *Tercüme Dergisi* Sayı: 16 Cilt: 3 Tercüme Mecmuası Maarif Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, ss: 284-289.
- GÖK, Hacı Veli (2011), *Atatürk ve İnönü Dönemi Kültür Politikaları*, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir.
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri (1999), “Türkçenin Eksikleri”, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi*, İçinde, Haz. Öner Yağcı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, ss: 18-25.
- GÜRÇAĞLAR, Şehnaz T. (2008),”Tercüme Bürosu Nasıl Doğdu. Birinci Neşriyat Kongresi ve Çeviri Planlaması”, *Çeviri Seçkisi I Çeviriyi Düşünenler* İçinde, Haz. Mehmet Rifat, Sel Yayıncılık, İstanbul, ss: 37-43.
- GÜRÇAĞLAR, Şehnaz T. (2005), *Kapılar Çeviri Tarihine Yaklaşımlar*, Scala Yayıncılık, İstanbul.
- GÜVENÇ, Bozkurt (1998), “Maarif Vekili Hasan Ali Yücel”, *100. Yıl Doğum Yıldönümünde Hasan Ali Yücel*, İçinde, Haz. Songül Boybeyi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, ss: 19-26.
- İLDEŞ, Özgür (2013), *Resmi Türk Rönesans’ına Aracı Bir Dergi TERCÜME*, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara.
- İNAN, Afet (2007), *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- KARANTAY, Suat (2008), “Tercüme Bürosu. Normlar ve İşlevler”, *Çeviri Seçkisi I Çeviriyi Düşünenler*, İçinde, Haz. Mehmet Rifat, Sel Yayıncılık, İstanbul, ss: 48-54.

- KAYAOĞLU, Taceddin (1998), *Türkiye’de Tercüme Müesseseleri*, Kitapevi Yayınları, İstanbul.
- KORKMAZ, Zeynep (2009), “Alfabe Devriminin Türk Toplumunu Üzerindeki Sosyal ve Kültürel Etkileri”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume4/3 Spring, ss: 1469-1480.
- KORUCU, Burcu (2007), “*Türk Hümanizmi*”nin Çeviri Boyutu: *Tercüme Bürosu ve Tercüme Dergisi (1940-1946)*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KÖNİ, Yunus Kazım (1999), “Tercüme Dair Düşünceler” *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi*, İçinde, Haz. Öner Yağcı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, ss: 30-33.
- N.S. (1942), “Tercüme Dair Notlar” *Tercüme Dergisi* Sayı: 16 Cilt: 3 Tercüme Mecmuası Maarif Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, ss: 299-300.
- NAMAL, Yücel ve KARAKÖK, Tunay (2011), “Atatürk ve Üniversite Reformu (1933)”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, Cilt.1, Sayı.1, S.27-35.
- ÖZTAŞ, Sezai (2007),” Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı ve Tarih Öğretmeni”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:2, ss: 94-107.
- ÖZTÜRK, Ali (2007), T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Okulları (Açık Öğretim Lisesi- Meslekî Açık Öğretim Lisesi) İçin Hazırlanan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2, MEB Yayınları, Ankara.
- SERTEL, Ali (1941), “İkinci Dilden Tercüme Meselesi ve Bir Misal”, *Tercüme Dergisi* Sayı:6 Cilt:7 Tercüme Mecmuası Maarif Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, ss: 581-585.
- PAPİLLOU, Corinne (2003), *Bourdieu lesen*, transcript, Bielefeld.

- SERTEL, Mehmet Zekeriya (1939), “Neşriyat Kongresinden Beklediklerimiz”, *BTNK*, Maarif Vekilliği Yayınları, Ankara, ss: 190-191.
- ŞAHBAZ, Esra (2013), “Sabahattin Ali’nin Kürk Mantolu Madonna (La Madone au Manteau du Fourrure) Adlı Yapıtının Fransızca Çevirisi Üzerine”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/10, Ankara, ss: 629-636.
- ŞEKER, Kadir (2000), *İnönü Dönemi Kültür Hayatı (1938-1950)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Isparta.
- TAHİR, Şehnaz (1998), “Kültür İthali ve Çeviri”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, İstanbul, ss: 54-58.
- TAN, Emine Mine (1981), *Toplumbilimine Giriş*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- TAŞDEMİRCİ, Ersoy (1998), “Hasan Ali Yücel’in Türk Milli Eğitimine Hizmetleri”, *100. Yıl Doğum Yıldönümünde Hasan Ali Yücel*, İçinde, Haz. Songül Boybeyi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, ss: 27-114.
- TEKGÜL, Duygu (2008), “Çeviriyi Konu Alan Süreli Yayınlar”, *Çeviri Seçkisi I Çeviriyi Düşünenler*, İçinde, Haz. Mehmet Rifat, Sel Yayıncılık, İstanbul, ss: 68-71.
- TERCÜME (1940), “Haberler” *Tercüme Dergisi* Sayı: 1 Cilt: 1 Tercüme Mecmuası Maarif Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, ss: 112-114.
- TERCÜME (1944), “Yunan-Latin Klasikleri” *Tercüme Dergisi* Sayı: 28 Cilt: 5 Tercüme Mecmuası Maarif Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, ss: 317-325.
- TERCÜME, (1946), “Demokrasi Üzerine Düşünceler” *Tercüme Dergisi* Sayı:39-40 Cilt:7 Tercüme Mecmuası Maarif Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, ss:

193-194.

Tercüme, Demokrasi Üzerine Düşünceler, MEB Yayınları, Ankara, 1946.

TOKSÖZ, Fugen (2000), “Ulusal Repertuar İçinde Çeviri Yazının Yeri ve Önemi”
Doğuş Üniversitesi Dergisi Sayı:1, ss: 213-216.

TONGUL, Neriman (2004), “Türk Harf İnkılabı”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 33-34.

TOSUN, Muharrem ve ŞİMŞEK, Fatih (2012), “Osmanlının son döneminden Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemine devlet eliyle yaptırılan çevirilerin toplumsal ve kültürel değişime etkisi”, *International Journal of Human Sciences*, ss: 1719-1735.

TOURY, Gideon (2008), “Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü”, *Çeviri Seçkisi II Çeviri (bilim) Nedir? İçinde*, Çev. Arzu Eker, Haz. Mehmet Rifat, Sel Yayıncılık, İstanbul, ss: 149-164.

TUNCEL, Bedrettin (1940), “Tercüme Meselesi”, *Tercüme Dergisi* Sayı:1 Cilt:1
Tercüme Mecmuası Maarif Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, ss: 79-82.

UYGUR, Nermi (1999), “Dil ve Çeviri” *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi*, İçinde, Haz. Öner Yağcı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, ss: 50-57.

ÜLKEN, Hilmi Ziya (2009), *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

WIDMANN, Horst (2000), *Atatürk ve Üniversite Reformu*, Çevirenler: Kazancıgil, Aykut ve Bozkurt, Serpil, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

YAĞCI, Öner (1999), “I. Kuruluş Yılları: Tercüme Bürosu, Klasiklerin Çevrilmesi”, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi*, İçinde, Haz. Öner Yağcı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, ss: 229-230.

YETKİN, Suut Kemal (2008), “1. Tercüme Sanatı, 2. Başarılı Çevirinin Koşulları”,
Çeviri Seçkisi I Çeviriyi Düşünenler, İçinde, Haz. Mehmet Rifat, Sel Yayıncılık,
İstanbul, ss: 88-91.

YÜCEL (1940) “Yücel Altıncı Yılına Girerken”, *Yücel*, Mart/61, İstanbul, ss: 5-7.

YÜCEL, Hasan Ali (1998), “Yunan Özel Sayısı’na Önsöz”, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi*, İçinde, Haz. Öner Yağcı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, ss: 372-374.

YÜCEL, Hasan Ali (1999), “Klasiklere Önsözler”, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi*, İçinde, Haz. Öner Yağcı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, ss: 241-242.

YÜCEL, Hasan Ali (1999), “Yunan Özel Sayısı’na Önsöz”, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi*, İçinde, Haz. Öner Yağcı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, ss: 372-374.

EKLER

EK 1: Birinci Neşriyat Kongresi'nde Türkçeye Tercüme Edilmesi Tercüme İşleri Komisyonunca Teklif Edilen Eserler

Yunan ve Latin Klasikleri

Homéré	İlyada
	Odise
Platon	Protagoras
	Phédon
	Le Banquet
	La République
Aristote	Poetika
	Retorik
Marc-Auréle	Fikirler
Xénophon	Anabasis
Démosthéne	Nutuklar (Seçme)
Plutarque	Vie Des Hommes İllustres
Longus	Dafnis ve Kloe
Epictéte	Eserler
Thucydide	Seçme yazılar
Eschyle	Külliyatı
Sophokle	Külliyatı

Euripide	Külliyyatı
Aristophane	Bulutlar
	Eşek Arıları
	Kuşlar
	Lysistrata
	Kurbağalar
César	Seçme
Cicéron	Seçme
Horace	Altun Eşek
Apuléé	De la Nature
Lucrece	Les Amours
Ovide	Les Métamorphoses
Plautus	Amphitryon
	Çömlek (Aulularie)
Térence	Adelphes
Virgile	Bucoliques
	Enéide
St. Augustin	Les Confessions
Tacite	Seçme yazılar
Erasme	Deliliğin methiyesi (Eloge de la folie)

Alman Muharirleri

Lessing	Hamburgische Dramaturgie
	Laokoon
	Nathan der Weise
	Minna Vın Barnhelm
Goethe	Faust
	Werther
	Milhelm Meister
	Ifjeni
	Die Wahlverwandschaften
	Egmont
Eckermann	Dichtung und Wahrheit
Schiller	Gespräche mit Goethe
	Die Räuber
	Kabale und Liebe
	Don Carlos
	Maria Stuart
	Wilhelm Tell
Grillparzer	Safo
Hebbel	Maria Magdalena
	Agnes Bernauer
	Gyges und Sein Ring

Kleist	Hikayeleri Zerbrochene Krug Hermanns Schlacht
Hofmann	Prinz von Hamburg Seçme Hikayeler
Chamisso de Bontcourt	Peter Schlemihl
Grimm Biraderler	Masallar
Friedrich Nietzsche	Also sprach Zarathustra
Keller	Hikayeler
C.F. Meyer	Hikayeler
Heinrich Heine	Seçme yazılar
Gottfried von Herder	Seçme yazılar

Rus Muharrirleri

Puşkin	Seçme Hikayeler Boris Godunof Onyegin
Griboyedof	Akıldan Bela
Gogol	Dikanka Akşamları Hikayeler Ölü Ruhlar Revizor

	Tarass Bulba
Lermontof	Zamanımızın Kahramanı
Gonçorof	Oblomof
Turgenief	Avcının Notları
	Babalar ve Çocuklar
	Asilzade Yuvası
Dostoyevski	Cürüm ve Ceza
	Seçme Hikayeler
	Aptal
	Karamazof Kardeşler
	Cinler (les Possédés)
Ostrovski	Fırtına
Tolstoi	Harp ve Sulh
	Anna Karenin
	Ba'sü Badelmevt
	Hikayeler
	Karanlığın Kudreti
	Yaşayan Kadavra
Çehof	Hikayeler
	Vanya Dayı
Maxim Gorki	Klim Sangin

Belinski, Çernişevski, Dobrolyubof'un tetkiklerinden seçmeler.

İtalyan Muharrirleri

Dante alighieri	İlahi Komedya
Giovanni Boccacio	Décaméron
Aristo	Orlando Furioso
Torquato Tasso	Jérusalem délivrée
Machiavel	Le Prince
	Mandragore
Alexandre Manzoni	Les Fiancés
Silvio Pelico	Mes Prisons
Giacomo Leopardi	Seçme yazılar
Verga	Cavalliera Rusticana

Şark Muharrirleri

Binbir gece	Kelile ve Dimme
Hayyam	Seçme parçalar
Firdevsi	Şehname
Sadi	Gülistan
Nizami	Hamse
Hafız	Seçme parçalar
Mevlana	Mesnevi'sinden seçme parçalar

Şimal Muharrirleri

Hans Christion Andersen	Hikayeleri
Henrik Ibsen	Peer Gynt
	Bebek Evi
	Yaban Ördeği
	Rosmersholm
	Yapı kalfası Solness
	Hortlaklar
Jean-August Strindberg	Baba
	Ölüm Dansı
Georges Cahen Brandés	Seçme parçalar (XIX. asır edebiyatı cereyanları)

İspanyol Muharrirleri

Michel de Cervantes	Don Quichotte
Lope de Vaga	Kimi sevdiğini bilmeden sevmek
Pedro Calderon	Hayat bir rüyadır
	Salamea hâkimi
Tirso de Molina	Don Juan
Louis de Camonens	Lusiades

İngiliz Muharrirleri

Geoffrey Chaucer	Seçme parçalar
------------------	----------------

William Shakespeare	Merchant of Venice
	As you Like It
	Twelfth Night
	A Midsummer Night's Dream
	Romeo and Juliet
	Julius Ceaser
	Othello
	Hamlet
	Macbeth
	King Lear
	The Tempest
	Winter's Tale
	Richard III
	Merry Wives of Windsor
	Antony and Cleopatra
	Coriolan
Ben Jonson	Volpone
John Milton	Paradise Lost
Daniel Defoe	Robinson Crusoe
Jonathan Swift	Gulliver's Travels.
Laurence Sterne	A Sentimental Journey
Samuel Richardson	Clarissa Harlowe

Jane Austen	Pride and Prejudice
Walter Scott	İvanhone
	Lady of the Lake
Charles Lamb	Tales From Shakespeare
Oliver Goldsmith	The Vicar of Wakefield
Charles Dickens	David Copperfield
	Oliver Twist
Charles Kingsley	Water Babies
Hazlitt	Plain Speaker
	Table Talks
Emily Brönte	Wathering Heights
Thackeray	Vainty Fair
Fielding	Tom Jones
George Elliot	Adam Bede
Walter Pater	An Imaginary Portrait
Oscar Wilde	Intentions
Lord Byron	Childe Harold
	Don Juan
Percy B. Shelley	Prometheus

Amerikan Muharrirleri

Mark Twain	Seçme hikâyeler
------------	-----------------

Edgar Allan Poe	Hikâyeler
Emerson	Seçme yazılar
Nathaniel Hawthorne	Hikâyeler
Longfellow	Seçme yazılar

Fransız Muharrirleri

Joseph Bédier	Le Roman de Tristan at Iseult Farce de Maitre Pathelin
François Rabelais	La vie inestimable de Gargantua Faits et dits héroïques du grand Panttagruel
Michel de Montaigne	Les Essais
René Descartes	Dıscours de la Méthode Traité des Passions
Mme de Sevigne	Seçme parçalar
Blaise Pascal	Pensées Provinciales
Jacques-Bénigne Bossuet	Seçme parçalar
La Rochefoucauld	Maximes
Mme de la Fayette	La Princesse de Clèves
Molière	Le Tartuffe L' Avare Le Mariage Forcé

	Le Malade Imaginaire
	Le Médecin malgré lui
	Le Bourgeois gentilhomme
	Le Misanthrope
La Fontaine	Fables
Pierre Corneille	Le Cid
	Horace
Jean Racine	Phédre
	Britannicus
	Andromaque
	Bajazet
Jean de la Bruyère	Les Caractères (Seçme parçalar)
Charles Perrault	Contes
Boileau-Despréaux	Art Poétique
Fénelon	Télémaque
St. Simon	Seçme parçalar
Vauvenargues	Maximes
Pierre de Marivaux	Le Jeu de l'Amour et du Hasard
Denis Diderot	Paradoxe sur le comédien
	Le Neveu de Rameau
Alain-René Lesage	Gil Blas
	Turcaret

Choderlos de Laclos	Liasons dangereuses
Abbé Prévost	Manon Lescaut
Montesquieu	Lettres Persanes
Voltaire	Romans et Contes
	Mektupların seçme parçalar
	Histoire de Charles XII
Volney	Les Ruines
J. J. Rousseau	Emile
	La Nouvelle Héloïse
	Les Réveries d'un promeneur solitaire
	Confessions
Beaumarchais	Le Mariage de Figaro
	Le Barbier de Séville
B. de St. Pierre	Paul et Virginie
Mme. de Staël	De l'Allemagne
Chateaubriand	Atala
	René
	Mémoires d'outre-tombe (seçme parçalar)
	Voyage en Amérique
B. Constat de Rebecque	Adolphe
Alphonse de Lamartine	Graziella
	Raphaël

Alfred de Vigny	Servitude et grandeur militaires
	Chatterton
Victor Hugo	Hernani
	Notre-Dame de Paris
Alfred de Musset	Le Chandelier
	On ne badine pas avec l'amour
	Les Caprices de Marianne
Honoré de Balzac	Eugénie Grandet
	Le Père Goriot
	Le Lys dans la vallée
	Le Cousin Pons
	La Cousine Bette
	Le Curé de Tours
	Grandeur et décadence de César Birotteau
Stendhal	La Peau de Chagrin
	Le Rouge et le Noir
	La Chartreuse de Parme
	De l'Amour
Prosper Mérimée	Carmen
	Colomba
	Mosaïques
G. de Nerval	Voyage en Orient

	Les filles de feu
Sainte-Beuve	Seçme parçalar
Gustave Flaubert	Madame Bovary
	Salambo
	Education sentimentale
	Correspondance (Seçme parçalar)
Jules Lemaitre	Seçme parçalar
Ferdinand Brunetiere	Seçme parçalar
Faguet	Seçme parçalar
Remy de Gourmont	La Culture des Idées
Fustel de Coulange	La Cité antique
Alphonse Daudet	Letters de mon moulin
	Le Petit Chose
	Sapho
Th. Gautier	Constantinople
	Mille de Maupin
Emile Zola	Thérese Raquin
	L'Assomoir
	Germinal
Charles Baudelaire	Le Spleen de Paris
Maupassant	Seçme hikayeler
Goncourt	Germinie Lacerteux

	Manette Salomon
George Sand	Indiana
	La Mare au Diable
Lamennais	Paroles d'un Croyant
Ernest Renan	La Vie de Jésus
Hippolyte Taine	Philosophie de l'art.

EK 2: Tercüme Bürosu Tarafından Hazırlanan 3 Çeşit Tercüme Listesi

Birinci Liste

Homeros Destanları

1. Sofokles	Kıral Oidipos
	Oidipos Kolonna'da
	Aias
	Filoktetes
	Antigone
	Elektra
	Trakyalı Kadınlar
2. Erasmus	Deliliğin Methiyesi
3. Cervantes	Don Kişot
4. Shakespeare	King Lear
	Hamlet
	Antony And Cleopatra
	Munch Ado About Nothing
	Tempest
5. Molière	Le Misanthrope
	Le Tartufe
	Les Femmes Savantes
	L'Ecole des Femmes
6. J.J. Rousseau	Emile

7. Goethe	Wilhelm Meister
8. Stendhal	Le Rouge et le Noir
9. Balzac	Le Lys dans la Vallée

İkinci Liste

Dante: Divina Commedia

1. Eshilvs	Külliyyatı
2. Eflatun	Devlet Yahut Cumhuriyet
3. Cesar	Gallia Muharebeleri
4. Sadi	Gülistan (Şark'tan bir eser)
5. Machiavelli	Hükümdar
6. Swift	Gulliver'in Seyahatları
7. Woltaire	Felsefe mektuplarından ve felsefe diksiyonerinden seçmeler.
8. Rousseau	Les Confessions
9. Lessing	Laocoon
10. Tolstoy	Harp ve Sulh

Üçüncü Liste

Özel tercüme büroları ve kişiler tarafından tercüme edilecek eserler.

1. Jane Austen	Pride and Prejudice
2. Emily Bronte	Wuthering Heights

3. Fielding	Tom Jones
4. Mark Twain	Seçmeler
5. Kleist	Michael Kohlhaas ve Diğer Hikayeler
6. Keller	Hikayeler
7. Hoffmann	Hikayeler
8. Zola	Germinal
9. Balzac	La Peau de Chagrin
10. Stendhal	Chronques Italiennes
11. Dostoyevski	Budala
12. Lermontof	Zamanımızın Bir Kahramanı
13. Boccacio	Decamerone'den Seçmeler

EK 3: Tercüme Bürosu Tarafından Çevirileri Yapılan Eserlerin Listesi

Eserleri Tercüme Edilen Ülkeler ve Türü	Eser Sayısı
Alman Klasikleri	113
Alman Klasiklerine Yardımcı Eserler	1
Modern Alman Edebiyatı	2
Yeni Alman Edebiyatı	5
Alman Bilim Eserleri	1
Amerikan Klasikleri	5
Yeni Amerikan Edebiyatı	4
Amerikan Bilim Eserleri	1
Avusturya Klasikleri	1
Modern Avusturya Edebiyatı	2
Babil Klasikleri	1
Çin Klasikleri	7
Danimarka Klasikleri	1
Fransız Klasikleri	308
Fransız Klasikleri İçin Yardımcı Eserler	14
Modern Fransız Edebiyatı	11

Yeni Fransız Edebiyatı	2
Fransız Bilim Eserleri	6
Hint Klasikleri	3
İngiliz Klasikleri	80
Modern İngiliz Edebiyatı	3
Yeni İngiliz Edebiyatı	4
İngiliz Bilim Eserleri Serisi	6
İran Klasikleri İçin Yardımcı Eserler	2
İskandinav Klasikleri	24
İspanyol Klasikleri	2
İtalyan Klasikleri	29
Modern İtalyan Edebiyatı	5
Latin Klasikleri	47
Latince Klasikler	4
Latin Amerika Klasikleri	1
Macar Klasikleri	20
Yeni Macar Edebiyatı	2
Macar Bilim Eserleri Serisi	2

Polonya Klasikleri	3
Rus Klasikleri	88
Rus Klasiklerine İçin Yardımcı Eserler	3
Rus Bilim Eserleri Serisi	3
Şark-İslam Klasikleri	66
Eski Türkçe Metinler I	1
Şark-İslam Klasikleri İçin Yardımcı Eserler	1
Yunan Klasikleri	94
Yunan Klasiklerine Yardımcı Eserler Serisi	1
Devlet Konservatuarı Yayınları Serisi	1
Modern Tiyatro Eserleri Serisi	124
Okul Klasikleri	10
Tiyatro Sanatı Üzerine Eserler Serisi	6
Toplam	1120

ÖZGEÇMİŞ

Fayıka Göktepe, 12.12.1980 tarihinde Diyarbakır'ın Çermik ilçesinde doğdu. İlkokulu Çermik Atatürk İlköğretim Okulu'nda, ortaokulu Yatılı İlköğretim Bölge okulunda okudu, 1996-2000 yılları arasında Almanya'da August-Bebel Gesamtschule ve Einjährige Berufsfachschule'de okuduktan sonra Türkiye'de Açık Öğretim lisesini bitirdi. 2003 yılında İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Almanca Öğretmenliği Bölümünü kazandı. 2007 yılında Almanca Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. Beş yıl Almanca Öğretmeni olarak Anadolu liselerinde çalıştı. 2012 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim bölümünde yüksek lisans öğrenimine başladı. Şuan Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümünde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır.